



**ΑΝΟΙΚΤΟ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ  
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ  
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ  
Διοίκηση Επιχειρήσεων – Κατεύθυνση  
«Τραπεζική και Χρηματοοικονομική»

## **ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ**

### **ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ**

«ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η  
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ  
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ

**ΛΑΜΠΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ**

ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

**ΣΑΜΙΤΑΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ**

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΙΟΣ, 2014

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....5

ABSTRACT.....6

### ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

#### ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Ο ρόλος της φορολογικής συμμόρφωσης.....8

1.2. Προσέγγιση και μεθοδολογία του θέματος.....10

1.3. Σύντομη παρουσίαση επόμενων κεφαλαίων.....11

### ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

#### ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΙ

2.1. Η έννοια της φορολογίας.....13

2.2. Η έννοια της φορολογικής βάσης και του φορολογικού συντελεστή.....16

2.3. Ταξινόμηση των φόρων.....18

i. Με κριτήριο τη φορολογική βάση.....18

ii. Με κριτήριο τη φύση του φορολογικού συντελεστή.....21

iii. Άμεσοι και έμμεσοι φόροι.....22

2.4. Γενικές αρχές φορολογίας.....25

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3**

### **ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

3.1. Φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα – Μια σύντομη ιστορική αναδρομή.....	29
3.2. Βασικά χαρακτηριστικά του νέου φορολογικού συστήματος.....	33
3.3. Η έννοια της φορολογικής συμμόρφωσης.....	36
3.4. Παράγοντες που επηρεάζουν τη φορολογική συμμόρφωση.....	39
3.5. Ανάγκη για αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος.....	43
3.6. Αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος στις επιχειρήσεις.....	53

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4**

### **ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ – ΦΟΡΟΑΠΑΛΛΑΓΗ**

4.1. Φοροδιαφυγή	
i. Η έννοια της φοροδιαφυγής και τα χαρακτηριστικά της.....	55
ii. Οι συνέπειες της φοροδιαφυγής.....	62
4.2. Παραοικονομία	
i. Η έννοια της παραοικονομίας και τα χαρακτηριστικά της.....	63
ii. Οι συνέπειες της παραοικονομίας.....	67
4.3. Φοροαποφυγή	
i. Η έννοια της φοροαποφυγής και τα χαρακτηριστικά της.....	72
ii. Οι συνέπειες της φοροαποφυγής.....	74

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5**

### **ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ**

5.1. Ορισμός δευτερογενούς έρευνας.....	77
5.2. Απόψεις για το υπάρχον φορολογικό σύστημα.....	78
5.3. Έρευνες για το φορολογικό σύστημα των ελληνικών επιχειρήσεων.....	82

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6**

### **ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

6.1. Φορολογικός έλεγχος.....	88
6.2. Αντιμετώπιση παραοικονομίας και φοροδιαφυγής.....	96
6.3. Προτάσεις για την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα.....	99
6.4. Φορολογική συμμόρφωση και νέες τεχνολογίες.....	103
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	109
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	112

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αναφέρεται στο φορολογικό σύστημα της Ελλάδας και στην έννοια της φορολογικής συμμόρφωσης που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχημένη πορεία και τελικά την επιβίωση ενός κράτους. Πολλοί είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τη φορολογική συμμόρφωση και η ανάγκη για αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος είναι μεγάλη. Αναμφίβολα, ένα νέο φορολογικό σύστημα θα πρέπει να είναι απλό, σταθερό, αποτελεσματικό και κοινωνικά δίκαιο.

Στις σύγχρονες κοινωνίες τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας είναι πάρα πολύ συνηθισμένα και σε αυτά οφείλεται κατά ένα μεγάλο μέρος η άσχημη οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Η παγκόσμια οικονομική κρίση αναγκάζει τα κράτη να βελτιώσουν το φορολογικό σύστημά τους και η φορολογική συμμόρφωση έχει γίνει πλέον πρόκληση για τις περισσότερες χώρες. Η φορολογική συμμόρφωση επιτυγχάνεται στις μέρες μας πιο εύκολα με τη χρήση των νέων τεχνολογιών.

Σκοπός της εργασίας είναι να αναλυθούν τα χαρακτηριστικά από τα οποία πρέπει να διακατέχεται ένα φορολογικό σύστημα, η έννοια της φορολογικής συμμόρφωσης, οι αιτίες που την προκαλούν και οι συνέπειες της. Εν συνεχεία, θα γίνει μια αναφορά στις έννοιες της φοροδιαφυγής, της παραοικονομίας και της φοροαποφυγής και των αποτελεσμάτων που συνεπάγεται καθεμία από αυτές. Τέλος, δίνεται έμφαση στον τρόπο αντιμετώπισης αυτών των φαινομένων και η χρήση των νέων τεχνολογιών αποδεικνύεται ως βασικός παράγοντας για την επίτευξη του στόχου.

## **ABSTRACT**

This paper deals with the tax system in Greece and the concept of tax compliance is a prerequisite for the success and ultimately the survival of a state. There are many factors that affect tax compliance and the need for reform of the tax system is great. Undoubtedly , a new tax system should be simple , stable, effective and socially equitable .

In modern societies the phenomena of evasion and the underground economy is too common and they account for a large part by the poor economic situation of our country in recent years . The global economic crisis is forcing states to improve the tax system and tax compliance has become a challenge for most countries . Tax compliance is achieved nowadays more easily with the use of new technologies .

The purpose of this paper is to analyze the characteristics of which must be possessed a tax system , the concept of tax compliance , the causes that cause and consequences . It will then become a reference in terms of tax evasion , the underground economy and tax evasion and results specific to each of them. Finally , the emphasis is on how to address these phenomena and the use of new echnology demonstrated as a key factor in achieving this goal.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η φορολογία είναι ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα, τα οποία αφορούν στα δημόσια οικονομικά μιας χώρας. Ταυτόχρονα σχεδόν με τη φορολογία αναπτύχθηκε και το φαινόμενο της φοροδιαφυγής που αποτελεί σοβαρή απάτη σε βάρος του κράτους. Η φοροδιαφυγή είναι από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κράτη σήμερα και η αντιμετώπισή της έχει τεράστια σημασία από οικονομική άποψη, από άποψη ισότητας μεταξύ των πολιτών και για να επιτευχθεί η εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας και γενικότερα η επιβίωση του κράτους. Η παγκόσμια οικονομική κρίση που βιώνουν τα περισσότερα κράτη σε ολόκληρο τον κόσμο κάνει επιτακτική την ανάγκη βελτίωσης του φορολογικού συστήματος και η φορολογική συμμόρφωση έχει γίνει πλέον πρόκληση επιβίωσης για μια χώρα.

Στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί η ανάλυση του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα και των κινήτρων που ωθούν τις επιχειρήσεις στη φοροδιαφυγή. Θα παρουσιαστεί η σημασία της αναμόρφωσης του φορολογικού συστήματος καθώς και αυτή της φορολογικής συμμόρφωσης και των παραγόντων που την επηρεάζουν, όπως η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών. Οι προτάσεις για την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος, όπως η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, οι καλύτερες πρακτικές για την φορολογική συμμόρφωση και η αποτελεσματικότερη είσπραξη των δημοσίων εσόδων και οι εναλλακτικοί τρόποι επικοινωνίας με τη χρήση νέων τεχνολογιών κρίνονται αναγκαίες στη φορολογική διοίκηση.

Θεωρώ ότι οποιοδήποτε φορολογικό σύστημα, ακόμα και το τελειότερο σε νομικό επίπεδο δε μπορεί να είναι αποτελεσματικό χωρίς να ακολουθείται αξιόπιστος φορολογικός μηχανισμός και δίχως να διατίθενται αξιόπιστες γενικά φορολογικές υπηρεσίες. Κρίνεται σκόπιμο να αποσαφηνιστεί πρώτα ποιο είναι ακριβώς το φορολογικό σύστημα που επιθυμούμε και κατόπιν να καταλήξουμε στη μορφή της οργάνωσης των υπηρεσιών που θα συνεισφέρουν στην υλοποίησή του.

Κατά τη γνώμη μου, κρίνεται απαραίτητος ο επανασχεδιασμός ενός νέου φορολογικού συστήματος, έτσι ώστε να σχεδιαστεί από την αρχή το πλαίσιο κανόνων, να γραφτούν από την αρχή τα νομοθετικά κείμενα και να γίνει δραστική ανανέωση του ανθρώπινου δυναμικού, των διαδικασιών, της οργάνωσης και των συστημάτων. Θα πρέπει να ενισχυθεί από όλες τις απόψεις η διασφάλιση για τη σταθερότητα του συστήματος ακολουθώντας αρχικά κάποιο πρόγραμμα πρώτης εφαρμογής που δε θα μπορεί να γίνει πιο άμεσα από 2 έως 3 χρόνια από την έναρξη της εργασίας, ενώ κατά τη διάρκεια της μετάβασης να διαφημίσει το νέο ελκυστικό περιβάλλον και παράλληλα να προκαλέσει το φόβο σε όσους φοροδιαφεύγουν.

Ένα προτεινόμενο φορολογικό σύστημα, το οποίο θα λειτουργεί ικανοποιητικά λοιπόν, εκτός από τη σταθερότητα, τη διαφάνεια και τη δικαιοσύνη, θα διακρίνεται και από ορισμένα δομικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά προκειμένου να μπορεί να ρυθμίσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την αναδιανομή του εισοδήματος και τις επιλεγμένες οικονομικές ή ατομικές συμπεριφορές. Η παραβατικότητα θα μπορέσει να αντιμετωπιστεί μόνο με ήπια πρόστιμα για τους συμπτωματικούς παραβάτες και έτσι θα υπάρξει πιο υψηλή πιθανότητα για εντοπισμό παράβασης που προκύπτει αυτόματα από το φορολογικό σύστημα.

## **1.1. Ο ρόλος της φορολογικής συμμόρφωσης**

Η φορολογική συμμόρφωση είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει πολλούς από τη στιγμή που εμφανίστηκε ο θεσμός της φορολογίας. Αποτελείται από κάποια κύρια χαρακτηριστικά εκ των οποίων τα πιο σημαντικά είναι η ορθή συμπλήρωση της φορολογικής δήλωσης, η ειλικρινής δήλωση όλων των εισοδημάτων, η υποβολή της φορολογικής δήλωσης όσο πιο έγκαιρα γίνεται, αλλά και η εξόφληση των υποχρεώσεων, δηλαδή των φόρων που προκύπτουν. Κάθε σύγχρονη κοινωνία απαιτεί μια σειρά δημόσιων αγαθών, κατά συνέπεια προκαλείται η ανάγκη να χρηματοδοτηθούν από το κράτος.



Στη σύγχρονη εποχή, γίνεται λόγος όλο και περισσότερο για το ρόλο των φορολογούμενων γενικά στην πορεία ενός κράτους ή και για την επικοινωνία που αυτοί έχουν με τις φορολογικές αρχές. Επομένως, παίζουν σημαντικό ρόλο τόσο η φορολογική συνείδηση από την πλευρά των φορολογούμενων όσο και οι αρμοδιότητες που θα πρέπει να αναλάβουν οι φορολογικές αρχές. Ακόμα, καθοριστικής σημασίας είναι και η άποψη των πολιτών για το φορολογικό σύστημα, η κατανόηση του καθώς και η κατανόηση της φορολογικής νομοθεσίας, η αναγνώριση θετικών συμπεριφορών ως προς αυτό και η τιμωρία των παραβιάσεων, η ισότητα στο φορολογικό σύστημα καθώς και η ηθική του κάθε φορολογούμενου, αλλά και του φοροεισπρακτικού μηχανισμού. (Silvani, 1992)

Η φορολογική συμμόρφωση και ο φορολογικός σχεδιασμός απασχολούν πολύ έντονα την κοινωνία. Η φορολογική συμμόρφωση φυσικών και νομικών προσώπων είναι ο βασικός πυλώνας του φορολογικού συστήματος. Ο στρατηγικός φορολογικός σχεδιασμός περιλαμβάνει κριτήρια και παραμέτρους που πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη όταν ακολουθούνται κυβερνητικές πολιτικές, επειδή μπορούν να ασκήσουν επιρροή στην τελική διαμόρφωση του φορολογικού συστήματος για να ενισχυθεί η φορολογική συμμόρφωση. (Ambrecht, 1998).

Τα πιο σημαντικά κριτήρια, τα οποία συντελούν στο στρατηγικό σχεδιασμό του φορολογικού συστήματος είναι η επικοινωνία, η τεχνολογία, η ηγεσία, ο έλεγχος και η ανάλυση κινδύνου που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για να επιτευχθούν διάφοροι στόχοι. Ο φορολογικός σχεδιασμός θα πρέπει να είναι επικεντρωμένος στα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα, στην καλυτέρευση των φορολογικών αποτελεσμάτων και τη διαχείριση του κινδύνου όσον αφορά στη διενέργεια στρατηγικών συναλλαγών, αλλά και ως προς τις καθημερινές λειτουργίες. Η διάσταση της φορολογικής συμμόρφωσης επιτυγχάνεται μέσω επαναλαμβανόμενων διαδικασιών που εστιάζουν στη διαχείριση του κινδύνου και φυσικά στην εξωτερική επικοινωνία.

Συνήθως, η φορολογική συμμόρφωση επιμερίζεται στην πληρωμή, στην υποβολή δηλώσεων και στις αναφορές. Περιστρέφεται κυρίως γύρω από τη θεώρηση ότι οι πολίτες είναι δυνατό να συμμορφωθούν με τη νομοθεσία μόνο στην περίπτωση που έρχονται αντιμέτωποι με

εξαντλητικές ποινές και πρόστιμα. Τις περισσότερες φορές όταν το ποσό του προβλεπόμενου πρόστιμου εξαιτίας της παραβατικής συμπεριφοράς είναι μικρό συγκριτικά με τα προσδοκώμενα οφέλη, παραβιάζονται οι διατάξεις του νόμου. Επιπλέον, υπάρχει και η θεώρηση σύμφωνα με την οποία το καλό κλίμα επικοινωνίας και η συνεργασία μεταξύ της φορολογικής αρχής και των πολιτών συμβάλλει στη μέγιστη δυνατή συμμόρφωση κατά το νόμο. Οι πολίτες στους οποίους καταβάλλεται φόρος πρέπει να συμμορφώνονται ως προς το νόμο τόσο λόγω του άωτερου συμφέροντός τους, αλλά και προκειμένου να λειτουργεί δίκαια η κοινωνία. (Σωτηροπούλου, Πρινιωτάκη, 2011)

Σήμερα τα κράτη καταβάλλουν προσπάθειες για να βρουν τρόπο και να ερμηνεύσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν τη φορολογική συμμόρφωση των πολιτών. Η οικονομική κρίση που βιώνουν τα περισσότερα κράτη επιβάλλει τη βελτίωση της ικανότητάς τους να εισπράττουν φόρους, διότι ουσιαστικά από αυτό εξαρτάται η επιβίωσή τους. Η φορολογική συμμόρφωση λοιπόν είναι ένα επίκαιρο ζήτημα στην Ελλάδα που προκαλεί συγκρούσεις μεταξύ διαφορετικών ομάδων. Παράγοντες, όπως για παράδειγμα, η δομή του φορολογικού συστήματος, οι ποινές για τη συμμόρφωση, το μέγεθος της φοροδιαφυγής, η συμπεριφορά και η ηθική των επαγγελματιών, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τις φορολογικές υποθέσεις επηρεάζουν σημαντικά το βαθμό συμμόρφωσης. Μελετώντας τη διεθνή βιβλιογραφία καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι η συμμόρφωση στο φορολογικό σύστημα είναι αποτέλεσμα της οικονομικής συμπεριφοράς ενός ατόμου, αλλά και της κοινωνικής συμπεριφοράς του. (Σωτηροπούλου, Πρινιωτάκη, 2011)

## **1.2. Προσέγγιση και μεθοδολογία του θέματος**

Στην παρούσα διπλωματική εργασία προκειμένου να διερευνηθεί το ζήτημα της αναμόρφωσης του φορολογικού συστήματος και της φορολογικής συμμόρφωσης με τις νέες τεχνολογίες απαιτείται μια μεθοδολογική προσέγγιση, η οποία θα γίνει με βάση τα ευρήματα που θα προκύψουν από την μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας πάνω σε θέματα φορολογικής

διοίκησης και συμμόρφωσης και από τη μελέτη του ημερήσιου τύπου.

Το εμπειρικό κομμάτι της μελέτης βασίζεται σε φορολογικά και άλλα στοιχεία των ελληνικών επιχειρήσεων, στο ήδη ισχύον φορολογικό σύστημα, στην παραοικονομία και τη φοροδιαφυγή. Επίσης, διατυπώνονται και προτάσεις συνολικής πολιτικής, οι οποίες σε συνδυασμό με τις πρωτοβουλίες που θα μπορούσε να αναλάβει άμεσα η αρμόδια φορολογική αρχή είναι δυνατό να δημιουργήσουν τις συνθήκες προκειμένου να βελτιωθεί η φορολογική συμμόρφωση στην Ελλάδα και παράλληλα να βελτιωθεί το επιχειρηματικό κλίμα.

### **1.3. Σύντομη παρουσίαση επόμενων κεφαλαίων**

Το φορολογικό σύστημα θα πρέπει να σταματήσει να ακολουθεί εισπρακτική λογική και να έχει ως βασικό του στόχο τη φορολογική δικαιοσύνη. Η φορολογική δικαιοσύνη είναι δυνατό να επιτευχθεί μόνο αν υπάρχει ένα απλό, σαφές και κατανοητό σύστημα. Επίσης, θα πρέπει να βελτιωθούν οι σχέσεις ανάμεσα στη φορολογική διοίκηση και τους φορολογούμενους πολίτες, συντελώντας με αυτόν τον τρόπο στη δημιουργία μιας σχέσης αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και πολιτών. Η αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος και το πρόβλημα της φορολογικής συμμόρφωσης είναι θέματα πολυδιάστατα και θα γίνει προσπάθεια να προσεγγιστούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στην παρούσα διατριβή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφεται γενικά η έννοια της φορολογίας των πολιτών ενός κράτους. Ο σκοπός της είναι ταμειευτικός, κοινωνικός και οικονομικός. Εν συνεχεία αναλύονται οι φόροι με κριτήριο τη φορολογική βάση σε φόρους περιουσίας, φόρους εισοδήματος και φόρους δαπάνης ή κατανάλωσης, ως προς τη φύση του φορολογικού συντελεστή διακρίνονται σε αναλογικούς, προοδευτικούς, αντίστροφα προοδευτικούς και σε πάγιους. Επιπλέον, διακρίνονται σε άμεσους και έμμεσους φόρους ανάλογα με τη δυνατότητα που έχει ο κάθε φορολογούμενος να μεταθέτει σε άλλους φορολογούμενους το αντίστοιχο ποσό του φόρου που υποχρεούται να καταβάλλει στο κράτος. Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου αναφέρονται οι αρχές που διέπουν το σύστημα φορολογίας ενός κράτους.

Στο τρίτο κεφάλαιο δίνεται έμφαση στην αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα. Περιγράφονται τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου φορολογικού συστήματος, η έννοια της φορολογικής συμμόρφωσης, η ανάγκη που υπάρχει για την εξασφάλιση αυτής, τονίζονται οι παράγοντες που την επηρεάζουν, καθώς και οι επιπτώσεις της αναμόρφωσης του φορολογικού συστήματος στις επιχειρήσεις.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, στο τέταρτο, ορίζονται οι έννοιες της παραοικονομίας, της φοροδιαφυγής και της φοροαπαλλαγής. Επειδή οι φόροι είναι μονομερείς παροχές των πολιτών και των επιχειρήσεων στους δημόσιους φορείς, η επιβολή τους προκαλεί αντιδράσεις από την πλευρά των φορολογούμενων, οι οποίες στοχεύουν να περιορίσουν τη φορολογική υποχρέωσή τους. Οι αντιδράσεις αυτές ασκούν σημαντική επιρροή τόσο στην οικονομία όσο και στην κοινωνία, διότι ωθούν σε δίκαιη κατανομή φορολογικής επιβάρυνσης όπως προβλέπεται από την φορολογική νομοθεσία. Στις κυριότερες αντιδράσεις λοιπόν συγκαταλέγονται η παραοικονομία, η φοροδιαφυγή και η φοροαπαλλαγή. Επί πρόσθετα, τονίζονται τα χαρακτηριστικά για καθεμιάς από τις παραπάνω έννοιες καθώς και οι συνέπειές τους.

Στο πέμπτο κεφάλαιο ορίζεται η έννοια της δευτερογενούς έρευνας. Επιπλέον, αναφέρονται κάποιες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί για το υπάρχον φορολογικό σύστημα στις ελληνικές επιχειρήσεις, αλλά και έρευνες για τα φορολογικά στοιχεία ελληνικών επιχειρήσεων. Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου υπάρχουν κάποια παραδείγματα παραοικονομίας και φοροδιαφυγής ελληνικών επιχειρήσεων.

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο προτείνονται στρατηγικές για ορθό φορολογικό έλεγχο και την αντιμετώπιση των φαινομένων της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής. Επίσης, γίνονται κάποιες προτάσεις προκειμένου να ενισχυθεί η φορολογική συμμόρφωση στην Ελλάδα και μάλιστα δίνεται έμφαση στο ρόλο που μπορεί να παίξουν οι νέες τεχνολογίες σε αυτή.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

### ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΙ

#### 2.1. Η έννοια και ο σκοπός της φορολογίας

Με την έννοια φορολογία εννοούμε την επιβολή υποχρεωτικών φόρων στο κράτος. Μέσω των υποχρεωτικών φόρων των φυσικών και νομικών προσώπων προκύπτουν τα κρατικά έσοδα, τα οποία αποτελούν τη σημαντικότερη πηγή των δημοσίων εσόδων στη σύγχρονη οικονομία και κοινωνία. Η φορολογία έχει ως αντικειμενικό σκοπό τη χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών κατά την άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής και την ενίσχυση ή σταθεροποίηση της οικονομικής ανάπτυξης που αναφέρεται στην οικονομία γενικότερα. Επίσης, έχει ως σκοπό την αναδιανομή του πλούτου που σχετίζεται με την κοινωνική οικονομία. Η εισοδηματική πολιτική του κράτους βασίζεται στους πόρους που λαμβάνει το κράτος με τη φορολογική πολιτική που επιδιώκει και τελικά αποφασίζει να εφαρμόσει. Αυτές οι εισφορές που είναι υποχρεωτικές για τους πολίτες ονομάζονται φόροι. (Γεωργακόπουλος, Πάσχος, 2003)

Η φορολογία λοιπόν είναι η διαδικασία που ακολουθεί το κράτος μέσω της υποχρεωτικής χρηματικής εισφοράς των φυσικών και των νομικών προσώπων. Πρόκειται για μια σημαντική δραστηριότητα που οι ασκούν δημόσιοι φορείς σε όλες τις χώρες του κόσμου και κυρίως εξελίσσεται στις πιο αναπτυγμένες, διότι τους παρέχει περισσότερο από το 90% των εσόδων τους. Επομένως, πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό αντικείμενο μελέτης, με το οποίο ασχολείται η Οικονομική Επιστήμη. Επιπλέον, συνδέεται και με άλλες επιστήμες, όπως είναι για παράδειγμα η Νομική Επιστήμη, η Πολιτική Επιστήμη, η Διοικητική Επιστήμη κ.λ.π. (Γεωργακόπουλος, Πάσχος, 2003)

Η επιβολή της φορολογίας στοχεύει στην πραγματοποίηση κάποιων σκοπών και οι πιο βασικοί από αυτούς είναι:

**α)** Οι ταμειευτικοί, οι οποίοι συμβάλλουν στην εξασφάλιση των εσόδων και μαζί με τις υπόλοιπες πηγές εσόδων του κράτους θα μπορούν να καλύψουν τις δημόσιες δαπάνες.

β) Οι κοινωνικοί, οι οποίοι επιδιώκουν την καταπολέμηση της κοινωνικής ανισότητας με την αναδιανομή του εισοδήματος στις διάφορες κοινωνικές τάξεις.

γ) Οι οικονομικοί, βάσει των οποίων το κράτος είναι δυνατό να οδηγηθεί σε μείωση των φόρων κάποιων προϊόντων με σκοπό, για παράδειγμα, να κυμανθεί ο πληθωρισμός σε χαμηλά επίπεδα σε περίοδο οικονομικής κρίσης.

Επομένως, ανάλογα με το σκοπό, οι λειτουργίες της φορολογίας διακρίνονται στην:  
(Φλώρος, 2004)

### **Ταμειευτική λειτουργία**

Σε αυτήν την κατηγορία, ο φόρος αποτελεί το κυριότερο μέσο χρηματοδότησης του δημοσίου τομέα. Γι' αυτό το λόγο ένας από τους πιο βασικούς σκοπούς του κράτους είναι να εξασφαλίσει την επάρκεια των φορολογικών εσόδων προκειμένου να καλύψει τις δημόσιες δαπάνες. Ουσιαστικά στοχεύει στην αναδιανομή των παραγωγικών μέσων της οικονομίας μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα και στην αφαίρεση παραγωγικών μέσων από τον ιδιωτικό τομέα και μεταφορά στο δημόσιο για να παραχθούν δημόσια αγαθά, τα οποία προορίζονται για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες του κοινωνικού συνόλου.

### **Κοινωνική λειτουργία**

Σύμφωνα με τη λειτουργία αυτή με το φόρο επιδιώκεται η πραγματοποίηση διάφορων κοινωνικών σκοπών και κυριότερος από αυτούς είναι η μείωση της οικονομικής ανισότητας των πολιτών. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός η δημόσια οικονομία πρέπει να λάβει κάποια μέτρα, τα οποία να: (Φλώρος, 2010)

- Συμβάλλουν στην επιβολή φόρου με προοδευτικό συντελεστή στην περιουσία των ιδιωτικών οικονομιών

- Να καθορίζουν προοδευτικό συντελεστή για το φόρο εισοδήματος, όμως, το μέγεθος του καταβαλλόμενου φόρου θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο για τις ιδιωτικές οικονομίες που έχουν

μεγαλύτερο εισόδημα και πιο χαμηλό για τις οικονομίες που έχουν μικρότερο εισόδημα.

- Να ωθούν στην απαλλαγή ή στην επιβάρυνση με χαμηλό συντελεστή των ειδών πρώτης ανάγκης και στην επιβάρυνση με υψηλό συντελεστή των ειδών πολυτελείας.

- Να απαλλάσσουν αρκετά συχνά τις μικρές επιχειρήσεις από τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας, έτσι ώστε να παράγουν με χαμηλότερο κόστος.

### **Οικονομική λειτουργία**

Το κράτος έχει κάποια έσοδα και τα διοχετεύει προκειμένου να καλυφθούν οι δημόσιες δαπάνες, όπως είναι λόγου χάρη η πληρωμή των μισθών των δημόσιων υπαλλήλων, οι δαπάνες για την υγεία, την παιδεία, την εθνική άμυνα, κ.λ.π. Μια από τις βασικότερες πηγές των δημόσιων εσόδων είναι οι φόροι. Ο φόρος χρησιμοποιείται ως μέσο άσκησης οικονομικής πολιτικής για να επηρεαστεί η οικονομική δραστηριότητα ενός κράτους.

Φόρος καλείται η μονομερής και αναγκαστική παροχή που επιβάλλεται στον πολίτη από το κράτος ώστε να εκπληρωθούν οι κρατικές ανάγκες του, δίχως να υποχρεώνεται σε συγκεκριμένη αντιπαροχή για κάθε πολίτη ξεχωριστά. Ο παραπάνω ορισμός περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά στοιχεία του φόρου. Χαρακτηριστικά λοιπόν γνωρίσματα του φόρου είναι τα εξής:

- Η παροχή προς το κράτος, η οποία στις σύγχρονες κοινωνίες είναι πάντοτε χρηματική.
- Είναι μονομερές μέσο, αφού πρόκειται για παροχή αποκλειστικά των ιδιωτικών φορέων προς τους δημόσιους χωρίς αντίστοιχα ειδική αντιπαροχή των δημοσίων προς τους ιδιωτικούς.
- Ο φόρος έχει αναγκαστικό χαρακτήρα, αφού η παροχή επιβάλλεται από το κράτος ασκώντας την εξουσία του με βάση τα κριτήρια που προβλέπει ο σχετικός νόμος.
- Εκπληρώνονται δημόσιοι σκοποί, δηλαδή ο φόρος είναι η κυριότερη πηγή εσόδων του δημοσίου, σύμφωνα με την οποία ασκεί την οικονομική και κοινωνική του πολιτική και μπορεί

να χρηματοδοτεί διάφορους τομείς, όπως είναι για παράδειγμα η υγεία, η παιδεία, η πρόνοια, η άμυνα και η ασφάλεια.

- Δεν υπάρχει ειδικό αντάλλαγμα για την παροχή, το κράτος προσφέρει στους πολίτες υπηρεσίες που αφορούν το κοινωνικό σύνολο και εξυπηρετούν κι εκπληρώνουν τις συλλογικές ανάγκες.

## **2.2. Η έννοια της φορολογικής βάσης και του φορολογικού συντελεστή**

Ο πολίτης, του οποίου τα οικονομικά στοιχεία έχουν χρησιμοποιηθεί ως βάση για τον υπολογισμό των φόρων του εισοδήματός του, της περιουσίας του και των καταναλωτικών του δαπανών και υποχρεούται να καταβάλλει το φόρο στο δημόσιο αποκαλείται φορολογούμενη μονάδα. Φορολογούμενες μονάδες είναι τόσο τα φυσικά όσο και τα νομικά πρόσωπα.

Ως φορολογική βάση ορίζεται το μέγεθος βάσει του οποίου υπολογίζεται το ποσό του φόρου που είναι υποχρεωμένος να καταβάλλει ο φορολογούμενος. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως φορολογική βάση οποιοδήποτε οικονομικό ή μη οικονομικό χαρακτηριστικό γνώρισμα των φορολογούμενων. Τα διάφορα οικονομικά χαρακτηριστικά του φορολογούμενου που χρησιμοποιούνται τις περισσότερες φορές λοιπόν είναι το εισόδημα, η περιουσία και η καταναλωτική δαπάνη του. (Θεοχαρόπουλος, 1981)

Η περιουσία χρησιμοποιούταν ευρύτατα ως η κύρια βάση της φορολογίας πριν τη βιομηχανική επανάσταση που αποτελούσε τη βασική πηγή εισοδήματος και στην ουσία παρουσίαζε το μέγεθος προκειμένου να υπολογιστεί η φορολογική υποχρέωση των πολιτών. Με το πέρασμα αυτής της περιόδου και ιδιαίτερα με την ανάπτυξη του δευτερογενούς και του τριτογενούς τομέα της οικονομίας, το εισόδημα από την εργασία άρχισε να αποτελεί τη βασική πηγή του συνολικού εισοδήματος. Στη σύγχρονη εποχή, λοιπόν, το εισόδημα χρησιμοποιείται πρωταρχικά ως βάση για να υπολογιστεί η φορολογική υποχρέωση των πολιτών, διότι αποτελεί και τον κύριο δείκτη της οικονομικής ευημερίας μιας χώρας και επομένως αναδεικνύει τη



δυνατότητα που έχουν οι φορολογούμενοι πολίτες να συντελέσουν στη χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών. (Γεωργακόπουλος, 1997)

Πολλοί υποστηρίζουν ότι η δαπάνη και ιδίως η καταναλωτική δαπάνη, θα πρέπει να χρησιμοποιείται αρχικά ως βάση, για τον υπολογισμό του ποσού που υποχρεούται να πληρώσει κάθε φορολογούμενος. Η άποψη αυτή επικρατεί αφού η κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης βάσει της δαπάνης των καταναλωτών φαίνεται να είναι πιο δίκαια, διότι, ενώ το εισόδημα δείχνει τη συνεισφορά κάθε πολίτη στο κοινωνικό σύνολο, η καταναλωτική δαπάνη παρουσιάζει τι αποκομίζει κάθε πολίτης από την κοινωνία.

Επιπλέον, θεωρούν ότι ο υπολογισμός της δαπάνης των φορολογούμενων είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί με μεγαλύτερη ακρίβεια, επειδή ορισμένες κατηγορίες εισοδημάτων δεν είναι δυνατό να υποβληθούν σε φορολογία. Αντιθέτως, αυτοί που υποστηρίζουν την άποψη ότι το εισόδημα πρέπει να αποτελεί την κυριότερη βάση των φόρων, θεωρούν ότι το εισόδημα απεικονίζει το μέγεθος της αγοραστικής δύναμης που έχει στην κατοχή του κάθε φορολογούμενος και συνεπώς, δείχνει την ικανότητα του κάθε πολίτη να συνεισφέρει στην κάλυψη των δημοσίων δαπανών. (Φινοκαλιώτης, 2001)

Ο φορολογικός συντελεστής αποτελεί εκείνο το ποσό του φόρου, το οποίο αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα της φορολογικής βάσης και στην περίπτωση που εκφράζεται ως ποσοστό επί της αξίας ενός αντικειμένου τότε ονομάζεται συντελεστής κατ' αξία. Αν εκφράζεται κατά μονάδα φορολογικής βάσεως τότε αποκαλείται συντελεστής κατά μονάδα. Επίσης, διακρίνουμε το μέσο φορολογικό συντελεστή και τον οριακό φορολογικό συντελεστή. Ο πρώτος είναι ο λόγος του ποσού του φόρου, ο οποίος καταβάλλεται συνολικά από μια φορολογούμενη μονάδα προς την συνολική αξία της φορολογικής βάσης, ενώ ο δεύτερος είναι ο πρόσθετος φόρος που θα πρέπει να καταβληθεί για καθεμία νέα μονάδα φορολογικής βάσης.

## 2.3. Ταξινόμηση των φόρων

Οι δημόσιοι φορείς προκειμένου να επιτύχουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους πολλούς και σύνθετους στόχους τους, οδηγούνται συνήθως στην επιβολή περισσότερων φόρων από έναν. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η πιο αποτελεσματική λειτουργία των στόχων, αφού ορισμένοι φόροι είναι πολύ πιο αποτελεσματικοί στην επίτευξη μερικών από αυτούς, ενώ άλλοι φόροι είναι πιο αποδοτικοί στην πραγματοποίηση άλλων στόχων. (Φινοκαλιώτης, 2001)

Η επιβολή της φορολογίας εμφανίζει όχι μόνο πλεονεκτήματα, αλλά και μειονεκτήματα, γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να συνδυάζονται κατάλληλα οι φόροι και οι στόχοι τους ώστε να ελαχιστοποιούνται τα μειονεκτήματα και να μεγιστοποιούνται τα πλεονεκτήματα. Η ταξινόμηση των φόρων γίνεται με βάση διάφορα κριτήρια.



### i. Με κριτήριο τη φορολογική βάση

Σύμφωνα με την φορολογική βάση οι φόροι διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- υ Φόροι Περιουσίας
- υ Φόροι Εισοδήματος
- υ Φόροι δαπάνης ή κατανάλωσης

Πιο αναλυτικά,

## **υ Φόροι Περιουσίας**

Φόροι περιουσίας χαρακτηρίζονται οι φόροι, οι οποίοι επιβάλλονται όταν κάποιος κατέχει ή όταν μεταβιβάζει περιουσιακά στοιχεία. Γενικά, έχουν το πλεονέκτημα ότι περιορίζουν κατά μία έννοια τις εισοδηματικές ανισότητες, διότι τέτοιου είδους φόρους πληρώνουν μόνο οι κάτοχοι περιουσίας.

Όμως, δημιουργούνται μεγάλα προβλήματα στον υπολογισμό των φόρων περιουσίας, επειδή είναι δύσκολο να αποτιμηθούν τα περιουσιακά στοιχεία των φορολογούμενων. Οι φόροι περιουσίας επιβαρύνουν συνήθως το σύνολο ή κάποιο μέρος της αξίας των περιουσιακών στοιχείων ιδιωτικών φορέων και χωρίζονται στους φόρους επί κατοχής περιουσίας και στους φόρους επί μεταβίβασης της περιουσίας με διμερείς συναλλαγές. Τέτοιο παράδειγμα αποτελούν οι φόροι μεταβίβασης των ακινήτων. Τέλος, είναι οι φόροι επί της μεταβίβασης της περιουσίας με ετεροβαρείς δικαιπραξίες και χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτών αποτελούν οι φόροι κληρονομιών, των δωρεών και των γονικών παροχών. (Αναστόπουλος, Φορτσάκης, 2003)

## **υ Φόροι Εισοδήματος**

Φόρος εισοδήματος είναι ο φόρος που επιβάλλεται στο σύνολο των αποδοχών των φυσικών και νομικών προσώπων ετήσια. Οι αποδοχές αυτές μπορεί να προέρχονται από τις ακόλουθες πηγές:

- Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες
- Εισόδημα από ελεύθερα επαγγέλματα
- Εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις
- Εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις
- Εισόδημα από ακίνητα
- Εισόδημα από κινητές αξίες

Η επιβολή φόρου στο εισόδημα ενός πολίτη δικαιολογείται από την άποψη ότι το εισόδημα είναι προσδιοριστικός παράγοντας της οικονομικής δύναμης των φορολογούμενων και απεικονίζει την αγοραστική δύναμή τους. Ο φόρος αυτός διακρίνεται σε δυο κατηγορίες ανάλογα με τη νομική φύση της φορολογούμενης μονάδας στο εισόδημα, στο Φόρο Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων (ΦΕΦΠ) και στο Φόρο Εισοδήματος Νομικών Προσώπων (ΦΕΝΠ). (Θεοχαρόπουλος, 1981)

#### **υ Φόροι δαπάνης ή κατανάλωσης**

Οι φόροι αυτοί έχουν ως βάση τη δαπάνη του φορολογούμενου και κατά κύριο λόγο αφορούν στην καταναλωτική δαπάνη. Φόρος δαπάνης είναι το ποσό που πληρώνει ο καταναλωτής, όταν αγοράζει το προϊόν ή την υπηρεσία επί του οποίου επιβάλλεται φόρος και κατά συνέπεια η τιμή του αυξάνεται. Οι φόροι αυτοί επιβάλλονται σε ένα μόνο στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας, ενώ άλλοι επιβάλλονται σε περισσότερα ή ακόμα και σε όλα τα στάδια. Επιπλέον, επιβάλλονται με τον ίδιο συντελεστή σε όλες τις επιχειρήσεις, ανεξάρτητα από τις πωλήσεις τους. Συνεπώς, μπορεί να διαπιστωθεί ότι οι φόροι αυτοί επιβαρύνουν σε σχέση με το εισόδημα περισσότερο τις τάξεις χαμηλού εισοδήματος, διότι οι χαμηλοί εισοδηματίες δαπανούν πιο μεγάλο ποσοστό ή ακόμα και ολόκληρο το εισόδημά τους. (Αναστόπουλος, Φορτσάκης, 2003)

Οι φόροι κατανάλωσης ή δαπάνης χωρίζονται στους α) φόρους κατ' αξία, οι οποίοι υπολογίζονται σε ορισμένο ποσοστό επί της τιμής πώλησης του προϊόντος και φόρους ανά μονάδα προϊόντος που υπολογίζονται σε ορισμένο ποσό ανά μονάδα προϊόντος, β) γενικούς φόρους κατανάλωσης που επιβάλλονται στην πλειονότητα των αγαθών και αποτελούν αντικείμενο συναλλαγών στην αγορά και στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης, οι οποίοι επιβαρύνουν ορισμένα αγαθά όπως τα οινοπνευματώδη ποτά, και στους γ) εξωτερικούς φόρους κατανάλωσης ή δασμούς, οι οποίοι επιβαρύνουν τα εισαγόμενα προϊόντα και εσωτερικούς φόρους κατανάλωσης που επιβαρύνουν τα εγχώρια αγαθά που παράγονται και καταναλώνονται. (Trotabas, Cotteret, 1980)

## **ii. Με κριτήριο τη φύση του φορολογικού συντελεστή**

Ο φορολογικός συντελεστής είναι το ποσό εκείνο του φόρου, το οποίο αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα της φορολογικής βάσης. Φορολογική βάση είναι το μέγεθος που λαμβάνεται υπόψη προκειμένου να υπολογιστεί το ποσό του φόρου που είναι υποχρεωμένος να καταβάλλει ο φορολογούμενος.

Σύμφωνα λοιπόν με το φορολογικό συντελεστή οι φόροι διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες: (Γεωργακόπουλος, 1997)

- υ Αναλογικούς
- υ Προοδευτικούς
- υ Αντίστροφα προοδευτικούς
- υ Πάγιους

Πιο συγκεκριμένα:

### **υ Αναλογικοί φόροι**

Αναλογικοί καλούνται οι φόροι στους οποίους το ποσοστό του φορολογικού συντελεστή παραμένει σταθερό, ανεξαρτήτως από το ύψος της φορολογικής βάσης. Η φορολογούσα αρχή αφαιρεί το ίδιο ποσοστό εισοδήματος, περιουσίας ή καταναλωτικής δαπάνης από όλους τους φορολογούμενους. Παράδειγμα αναλογικού φόρου αποτελεί ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) για τον οποίο ο κανονικός συντελεστής έχει οριστεί σε 23% και ο χαμηλός συντελεστής σε 13%.

### **υ Προοδευτικοί φόροι**

Προοδευτικοί είναι εκείνοι οι φόροι που ο φορολογικός συντελεστής αυξάνεται όσο αυξάνεται και η φορολογική βάση. Η φορολογούσα αρχή, δηλαδή, αφαιρεί μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματος, της περιουσίας ή της καταναλωτικής δαπάνης από τα άτομα με τα υψηλότερα

εισοδήματα και μικρότερο ποσοστό από τα άτομα χαμηλότερου εισοδήματος. Παραδείγματα, λοιπόν, προοδευτικού φόρου αποτελούν ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων, επειδή ο συντελεστής του αυξάνεται καθώς αυξάνεται και το ύψος του εισοδήματος του φυσικού προσώπου που φορολογείται, αλλά και ο φόρος κληρονομιών, διότι και σε αυτόν μεγαλώνει ο συντελεστής όσο περισσότερο αυξάνεται η αξία της κληρονομιάς.

#### **υ Αντίστροφα προοδευτικοί φόροι**

Αντίστροφα προοδευτικοί ονομάζονται οι φόροι των οποίων ο φορολογικός συντελεστής παρουσιάζει μείωση όταν η φορολογική βάση αυξάνεται, συνεπώς, ο συνολικός φόρος φθίνει αναλόγως του εισοδήματος. Η φορολογούσα αρχή αφαιρεί με αυτό το είδος φόρου μεγαλύτερο ποσοστό από το εισόδημα, την περιουσία και την καταναλωτική δαπάνη των οικονομικά ασθενέστερων νοικοκυριών και αρκετά μικρότερο ποσοστό από το εισόδημα των οικονομικά ισχυρών οικογενειών. Αντίστροφα προοδευτικούς φόρους δε συναντάμε πολύ συχνά στην καθημερινότητα, όπως συμβαίνει με τους αναλογικούς και τους προοδευτικούς φόρους.

#### **υ Πάγιοι φόροι**

Πάγιοι ονομάζονται οι φόροι που ορίζονται από το νόμο με σταθερό ποσό, το οποίο είναι ανεξάρτητο από το μέγεθος του αγαθού που φορολογείται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα πάγιου φόρου αποτελούν τα τέλη χαρτοσήμου για διάφορα έγγραφα.

### **iii. Άμεσοι και έμμεσοι φόροι**

Μία ακόμη διάκριση των φόρων είναι σε άμεσους και έμμεσους. Κριτήριο καθοριστικής σημασίας προκειμένου να ταξινομηθούν οι φόροι σε αυτές τις δύο κατηγορίες είναι η δυνατότητα που έχει ο κάθε φορολογούμενος να μεταθέτει σε άλλους φορολογούμενους το αντίστοιχο ποσό του φόρου που είναι υποχρεωμένος να καταβάλλει στο κράτος.

#### **υ Άμεσοι φόροι**

Άμεσοι είναι οι φόροι που επιβάλλονται κατευθείαν στους φορολογούμενους, είναι αυτοί

που δε μπορούν να μετατεθούν σε άλλους, όπως λόγω χάρη ο φόρος εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, οι φόροι περιουσίας, δηλαδή, η ακίνητη περιουσία, οι κληρονομίες, οι δωρεές κ.λ.π. καθώς επίσης και οι φόροι κεφαλαίου (καταθέσεις, ομόλογα). (Καραγιώργος, Γεωργίου, 2003)

#### **υ Έμμεσοι φόροι**

Έμμεσοι είναι οι φόροι, οι οποίοι είναι δυνατό να μεταβιβαστούν και σε άλλους φορολογούμενους με τους οποίους έχουν συναλλαγές. Οι έμμεσοι φόροι οδηγούν σε επιβάρυνση των καταναλωτών διάφορων προϊόντων έμμεσα, δηλαδή, δεν επιβάλλονται στον καταναλωτή, αλλά σε επιχειρήσεις που παράγουν διάφορα προϊόντα. Οι επιχειρηματικές μονάδες αποδίδουν το φόρο στο Δημόσιο κι έπειτα με μία αύξηση στις τιμές των προϊόντων τους είναι δυνατό να μεταβιβάσουν το φόρο στους καταναλωτές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων φόρων είναι ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), οι δασμοί, αλλά και οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης. (Καραγιώργος, Γεωργίου, 2003)

Μερικά από τα πλεονεκτήματα των άμεσων φόρων είναι ότι παρουσιάζουν πιο σταθερή ταμειυτική απόδοση για το κράτος για το λόγο ότι συνδέονται με το εθνικό εισόδημα και την εξέλιξη που αυτό έχει. Επιπλέον, είναι κοινωνικά δίκαιοι, επειδή επιβαρύνουν τους πολίτες με τα υψηλότερα εισοδήματα και ωφελούνται οι ασθενέστερα οικονομικές τάξεις, αφού επιτυγχάνεται η αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος. Γενικότερα, είναι πιο δίκαιοι, επειδή σε αυτούς πραγματοποιείται η εφαρμογή της προοδευτικής φορολογίας και κατά συνέπεια ο κάθε φορολογούμενος πολίτης φορολογείται ανάλογα με τη δυνατότητα που έχει στην αποπληρωμή των φόρων. Στα μειονεκτήματα των άμεσων φόρων συγκαταλέγονται οι πιο μεγάλες δυνατότητες διαφυγής σε σχέση με τους έμμεσους, η διευκόλυνση άσκησης φορολογικής πολιτικής και η μη καλλιέργεια της φορολογικής συνείδησης των πολιτών, αλλά και οι αδυναμίες ως προς την είσπραξή τους.

Οι έμμεσοι φόροι εμφανίζουν σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι των άμεσων ιδιαίτερα στο ότι παρουσιάζουν πιο μεγάλες δυνατότητες είσπραξης σε σύγκριση με τους άμεσους φόρους, δεν υπάρχουν δυνατότητες να πάρει μεγάλη έκταση το φαινόμενο της φοροδιαφυγής και μειώνονται

οι αντιδράσεις των φορολογούμενων. Οι έμμεσοι φόροι μειονεκτούν των άμεσων, διότι δε λαμβάνεται υπόψη η φοροδοτική ικανότητα του κάθε φορολογούμενου χωριστά και δεν αποτελούν σταθερή πηγή εσόδων για τον προϋπολογισμό του κράτους, αφού συνδέονται με την κατανάλωση που εμφανίζει διακυμάνσεις.

Αναφορικά με το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), είναι ο πιο σημαντικός έμμεσος φόρος στην Ελλάδα. Η εφαρμογή του στη χώρα μας ξεκίνησε την 01/01/1987 βάσει του νόμου Ν.1642/1986. Αυτό σηματοδότησε ταυτόχρονα την κατάργηση ή ακόμα και την ενοποίηση πολλών έμμεσων φόρων. Η ανάπτυξη των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων της χώρας μας με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώθησαν στον εκσυγχρονισμό του ελληνικού φορολογικού συστήματος και την προσαρμογή στα συστήματα φορολογίας που ισχύουν και στα λοιπά κράτη μέλη της Ένωσης. Η εισαγωγή του ΦΠΑ λοιπόν κρίθηκε αναγκαία, επειδή ήταν υποχρέωση της Ελλάδας να εναρμονιστεί με το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα των έμμεσων φόρων. (Γιαννακούρης, Κουκοβίνης, 2007)

Τα κυριότερα επιχειρήματα που προβάλλονται συνήθως υπέρ του Φ.Π.Α. είναι ότι ο φόρος αυτός είναι ουδέτερος, αφού κατανέμει σε όλα τα στάδια τη φορολογική επιβάρυνση πλήττοντας την προστιθέμενη αξία και όχι τη συνολική, δηλαδή δε συγκεντρώνει τη φορολογική επιβάρυνση μόνο στο στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας. Επιπλέον, απαλλάσσει τα κεφαλαιουχικά αγαθά από οποιαδήποτε φορολογική επιβάρυνση, κάτι το οποίο οδηγεί σε αύξηση των επενδύσεων που είναι απαραίτητες για να προωθηθεί η οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Ακόμα, ο Φ.Π.Α. ωθεί στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών, τόσο από την πλευρά των εξαγωγών όσο και από αυτήν των εισαγωγών, διότι οι εξαγωγές γίνονται φθηνότερες και οι εισαγωγές είναι πιο ακριβές. Ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα είναι ότι ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος να φοροδιαφύγει κανείς. (Δεσπότης, 2009)





Παρόλ' αυτά είναι αρκετές οι φορές που ο Φ.Π.Α. παρουσιάζει κάποια μειονεκτήματα, εκ των οποίων τα σημαντικότερα είναι ότι ο φόρος αυτός είναι πολύπλοκότερος συγκριτικά με άλλους, αφού υπάρχουν δυσκολίες ως προς την κατανόηση της έννοιας της προστιθεμένης αξίας, αλλά και ως προς τον υπολογισμό της. Ιδιαίτερα προβλήματα προκαλεί η εφαρμογή του Φ.Π.Α. στις μικρές επιχειρήσεις που σημειώνουν μικρές πωλήσεις και δε διαθέτουν επαρκή λογιστική οργάνωση, έχοντας ως συνέπεια τις πιο πολλές φορές να μην καλύπτεται το κόστος του φόρου. (Δεσπότης, 2009)

Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, όταν κάποιες επιχειρήσεις εξαιρούνται. Τέτοιες εξαιρέσεις παρατηρούνται για λόγους οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής ή ακόμα και για τον περιορισμό των φορολογούμενων επιχειρήσεων, προκειμένου να απλοποιηθεί η διαδικασία βεβαίωσης και είσπραξης του φόρου.

## **2.4. Γενικές αρχές φορολογίας**

Οι γενικές αρχές της φορολογίας είναι οι κανόνες που διέπουν ένα φορολογικό σύστημα προκειμένου να είναι δίκαιο, αλλά και αποδοτικό. Σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 4 του Συντάγματος "Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους", που αποδίδει την αρχή της φορολογικής και της νομικής ισότητας των πολιτών και την ομοιόμορφη μεταχείρισή τους από την πλευρά του

κράτους. Οι γενικές αρχές λοιπόν είναι οι εξής: (παρ. 5, άρθρο 4)

### **Αρχή της καθολικότητας**

Ο κανόνας αυτός επιβάλλει την ίδια φορολόγηση σε όλους τους πολίτες δίχως καμία εξαίρεση, ακόμα και των αλλοδαπών που ζουν και εργάζονται στη χώρα. Το γεγονός ότι τα μικρά εισοδήματα απαλλάσσονται από το φόρο δεν καταργεί τον κανόνα της καθολικότητας του φόρου, επειδή τα έσοδα που προκύπτουν από τη φορολόγηση των ατόμων με χαμηλό εισόδημα έχουν μικρή διαφορά σε σχέση με τα έξοδα βεβαίωσης και είσπραξης του φόρου, αφού θα δαπανηθούν πόροι. Επιπλέον, η επιβάρυνση των μικρών εισοδημάτων είναι δυνατό να επιφέρει αργότερα στο κράτος την ανάγκη να ενισχύσει αυτά τα εισοδήματα.

### **Ο κανόνας της παραγωγικότητας του φόρου**

Η φορολογία για να είναι παραγωγική και να μπορεί να εξυπηρετήσει με αποτελεσματικό τρόπο τον αποταμιευτικό σκοπό του κράτους θα πρέπει να καθιερώνονται απαλλαγές σύμφωνα με το φόρο. Επιπλέον, οι νόμοι θα πρέπει να είναι εκφρασμένοι με σαφήνεια και να μην υφίστανται πολύ συχνές τροποποιήσεις. Ακόμα, το ποσοστό φορολόγησης δε θα πρέπει να είναι υπερβολικά υψηλό, έτσι ώστε να μην ωθούνται οι φορολογούμενοι στη φοροδιαφυγή, ενώ η βεβαίωση και η είσπραξη του φόρου θα πρέπει να γίνεται όσο το δυνατό γρηγορότερα με τη μείωση των δαπανών που απαιτούνται για την διαδικασία αυτή.

### **Ο κανόνας απλότητας του φόρου**

Με βάση αυτόν τον κανόνα, η φορολογική νομοθεσία θα πρέπει να είναι απλή, σαφής, ακριβής και κατανοητή χωρίς να υπάρχουν εξαιρέσεις. Η τακτική κωδικοποίηση των φορολογικών διατάξεων είναι καθοριστικής σημασίας για να εξυπηρετείται σημαντικά ο κανόνας αυτός, οδηγεί στη βελτίωση των σχέσεων των πολιτών με τα φοροτεχνικά όργανα και οι φορολογούμενοι νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια.

## **Ο κανόνας βεβαιότητας και σταθερότητας**

Σε περίπτωση που ο τρόπος φορολόγησης είναι κατανοητός από τους φορολογούμενους και οι νόμοι δε μεταβάλλονται συνεχώς, τότε οι φορολογούμενοι γνωρίζουν από την αρχή το ύψος του φόρου που οφείλουν και θα πρέπει να αποδώσουν στο κράτος, εξοικειώνονται με αυτόν και η φορολογία γίνεται πιο αποδοτική.

## **Ο κανόνας της καταλληλότητας του φόρου**

Ο φόρος θα πρέπει να είναι κατάλληλος και όσον αφορά στο χρόνο, τον τόπο καθώς και τον τρόπο πληρωμής. Είναι σημαντικό οι παράγοντες αυτοί να διευκολύνουν το φορολογούμενο. Ως χρόνος είσπραξης θα πρέπει να ορίζεται κατά προτίμηση ο χρόνος που συμπίπτει με την πραγματοποίηση εισοδήματος. Επί πρόσθετα, η πραγματοποίηση του θα πρέπει να γίνεται σε τόπο που διευκολύνει τον φορολογούμενο, στην κατοικία του, στον τόπο διαμονής του ή εκεί όπου ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα. Τέλος, ο φόρος θα πρέπει να είναι κατάλληλος και από την άποψη του τρόπου με τον οποίο θα καταβληθεί, δηλαδή θα πρέπει η είσπραξή του να γίνεται έτσι ώστε να διευκολύνεται ο φορολογούμενος, παραδείγματος χάρη, η εξόφλησή του να γίνεται με δόσεις.

## **Ο κανόνας του ελάχιστου ορίου συντήρησης**

Για κάθε φορολογούμενο θα πρέπει να υπάρχει ένα κομμάτι του εισοδήματός του, το οποίο να θεωρείται ότι προορίζεται για να καλύψει τις απαραίτητες ανάγκες του ιδίου και της οικογένειάς του. Αυτό το μέρος λοιπόν του εισοδήματος δε θα πρέπει να υπάγεται στη φορολογία και καλείται "ελάχιστο όριο συντήρησης".

## **Ο κανόνας διαφορισμού των εισοδημάτων**

Η φορολόγηση των εισοδημάτων κάθε πολίτη θα πρέπει να γίνεται με βάση τον τρόπο που

αποκτάται κάθε εισόδημα έχοντας ως σκοπό το φορολογικό βάρος να κατανέμεται ορθολογικά και να μην αδικεί τους πολίτες. Λόγου χάρη, ο φορολογούμενος, ο οποίος αποκτά εισόδημα από προσωπική του εργασία δε θα πρέπει να φορολογείται το ίδιο με αυτόν που πραγματοποιεί εισόδημα από κεφάλαιο, διότι θα αισθάνεται μεγαλύτερη επιβάρυνση σε περίπτωση που πληρώσουν τον ίδιο φόρο.

### **Ο κανόνας αποφυγής της διπλής φορολογίας**

Διπλή φορολόγηση υπάρχει όταν ο ίδιος πολίτης καλείται να πληρώσει τον ίδιο φόρο δύο φορές για το ίδιο αντικείμενο στην ίδια ή σε διαφορετική χώρα. Το φορολογικό σύστημα θα πρέπει οπωσδήποτε να αποτρέπει τη διπλή φορολόγηση, επειδή οδηγεί σε φοροδιαφυγή και ενδεχομένως να δημιουργήσει φορολογικές ανισότητες. Προκειμένου λοιπόν να αποφευχθεί η φοροδιαφυγή θα πρέπει να ακολουθείται η μέθοδος της διαίρεσης ή κατανομής, έτσι ώστε το εισόδημα να διαιρείται σε δύο μέρη. Το ένα μέρος του εισοδήματος φορολογείται από τη χώρα που κατοικεί ο φορολογούμενος και το άλλο από αυτήν που αποκτάται το εισόδημα.

Σύμφωνα με τη μέθοδο της εξαίρεσης ή απαλλαγής, τα εισοδήματα που αποκτώνται σε κάποιο κράτος από κατοίκους άλλων κρατών δε φορολογούνται είτε φορολογείται μόνο το εισόδημα που έχει αποκτηθεί στην επικράτεια τους.

Ακόμα, θα μπορούσε να ακολουθηθεί και η μέθοδος της έκπτωσης του φόρου, σύμφωνα με την οποία ο φόρος, ο οποίος καταβάλλεται σε ένα κράτος για εισόδημα που φορολογείται και σε άλλο κράτος, αφαιρείται από τη διπλή φορολόγηση. (Νόμος 2238/94 περί φορολογίας εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων)

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

### ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

#### 3.1. Φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα - Μια σύντομη ιστορική αναδρομή

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 πολλές από τις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α), αλλά και αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες πραγματοποίησαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις των φορολογικών τους συστημάτων. Στη σύγχρονη εποχή, αφού έχουν περάσει αρκετά χρόνια μετά την ένταξη της χώρας μας στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα και την υιοθέτηση του ευρώ ως ενιαίου νομίσματος, η οικονομία της Ελλάδας εκτίθεται στους κινδύνους της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης. (Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, 2010)

Μέχρι το 1919, το ελληνικό φορολογικό σύστημα λειτουργούσε σύμφωνα με παλαιότερους θεσμούς. Η φορολογία έχει τις ρίζες της στην περίοδο της τουρκοκρατίας, στα ονομαζόμενα χαράτσια. Στην εποχή του Καποδίστρια και του Όθωνα, το χαράτσι έδωσε τη θέση του στη φορολόγηση σε είδος του 10% στην ακαθάριστη πρόσοδο της αγροτικής παραγωγής. Ο φόρος σε συνδυασμό με το ενοίκιο που πλήρωναν όσοι καλλιεργούσαν τα εθνικά κτήματα αποτελούσαν την κύρια πηγή φορολογικών εσόδων του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Οι δύο φόροι σαν σύνολο έφταναν στο 25% της παραγωγής. Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων δεκαετιών του νεοελληνικού κράτους η δεκάτη, αλλά και το ενοίκιο κάλυπταν περίπου το 40% των εσόδων του κράτους, ενώ το υπόλοιπο προερχόταν από φόρους στις εισαγωγές και στις εξαγωγές, στα καταναλωτικά αγαθά, στις πρώτες ύλες και γενικότερα σε ότι μπορούσε να φορολογηθεί. (Κατσιμάρδος, 2010)

Η εξοντωτική υπερφορολόγηση των αγροτών ήταν κάπως καλύτερη στα χρόνια της συνταγματικής μοναρχίας και μειώθηκε μετά την έξωση του Όθωνα. Στην κατάργηση της δεκάτης αντιστέκονταν όσο μπορούσαν οι φοροεισπράκτορες. Αυτοί που μεσολαβούσαν μεταξύ

των φορολογουμένων και του κράτους αποκόμιζαν το 1/4 της δεκάτης. Οι προεστοί και οι στρατιωτικοί αντιστέκονταν σε κάθε αλλαγή του φορολογικού συστήματος. Από πολλούς, η δεκάτη χαρακτηρίστηκε ως σύστημα επιζήμιο στο δημόσιο που προκαλεί καταπίεση, απάτες και καταχρήσεις. Πολλές απόπειρες για μεταρρύθμιση που έγιναν κατά τα χρόνια 1850-1880 απέτυχαν και η κατάργηση της δεκάτης από το Χαρίλαο Τρικούπη πραγματοποιήθηκε με τρόπο συμβιβαστικό και αντικαταστάθηκε από τη φορολόγηση σε χρήμα με βάση τον αριθμό των γεωργικών κτηνών. (Κατσιμάρδος, 2010)

Η κατάργηση της δεκάτης είχε τεθεί από πολύ νωρίς, όμως, καθυστέρησε μέχρι να γίνει πραγματικότητα. Το ίδιο συνέβη και με το φόρο εισοδήματος. Το 1876 η κυβέρνηση Κουμουνδούρου πρότεινε νομοσχέδιο για τη "σύσταση στρατιωτικού ταμείου" και μεταξύ των πόρων του είναι και ο "φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων". Η πρώτη κυβέρνηση Δηλιγιάννη ήταν αυτή που εφήρμοσε στη χώρα σύστημα φορολογίας με κλιμάκια. Έπειτα από μια εικοσαετία η Βουλή δεν ήταν ώριμη να συζητήσει έναν ενιαίο φόρο εισοδήματος. Ο Δ. Γούναρης επιχείρησε το 1908 χωρίς επιτυχία μια φορολογική μεταρρύθμιση. Τα χαμηλά και τα μεσαία εισοδήματα επιβαρύνονται με τους έμμεσους φόρους. Ένα χρόνο αργότερα, με το κίνημα στο Γουδί, το 1909, ο τότε υπουργός Οικονομικών θεσπίζει νόμο για τη φορολογία του εισοδήματος και των κινητών αξιών. Το 1919 θεσπίστηκαν τρεις θεμελιώδεις νόμοι για το φορολογικό σύστημα. Κάθε καθαρή πρόσοδος από οικοδομές, αγροτική γη, κινητές αξίες, κέρδη από επιχειρήσεις, αμοιβές μισθωτών και ελεύθερων επαγγελματιών φορολογούνταν χωριστά και με διαφορετικό τρόπο. Ο φορολογικός εκσυγχρονισμός δεν ολοκληρώθηκε στα επόμενα χρόνια λόγω των γεγονότων που συνέβησαν, η Μικρασιατική Καταστροφή και αργότερα η οικονομική κρίση, που είχε ως συνέπεια την πτώχευση του 1932.

Οι συνεχείς τροποποιήσεις τα τελευταία χρόνια έδειχναν την ανάγκη για μια ριζική δημοκρατική φορολογική μεταρρύθμιση. Οι βάσεις του συστήματος φορολογίας ισχύουν από το έτος 1955. Πολλές παρεμβάσεις που έγιναν τελευταία με την εμφάνιση δημοσιονομικών προβλημάτων και κάποιες μεταρρυθμίσεις το έκαναν πιο πολύπλοκο και ως συνέπεια παρουσιάστηκε αυξημένη φοροδιαφυγή. Στη συνέχεια, ως επακόλουθο της αύξησης της

φοροδιαφυγής ήταν η μείωση της αναμενόμενης εισπραξης και το κενό στον κρατικό προϋπολογισμό. Η συνολική δομική αλλαγή του ελληνικού φορολογικού συστήματος κρίνεται απαραίτητη έτσι ώστε το φορολογικό σύστημα να εξελιχθεί σε βασικό μηχανισμό ανάπτυξης και αναδιανομής του εισοδήματος, αλλά και γενικότερα ως παράγοντας ανάπτυξης της χώρας. (Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, 2011)

Η επιβολή, λοιπόν, νέων φόρων δημιουργεί αύξηση της φοροδιαφυγής και αυτή ωθεί στην αύξηση του κενού στον προϋπολογισμό, αλλά και στην επιβολή νέων φόρων. Η ανάγκη για την αναμόρφωση του ελληνικού φορολογικού συστήματος είναι απόρροια του γεγονότος ότι το ισχύον φορολογικό σύστημα διακρίνεται από πολυπλοκότητα, είναι άδικο ως προς την κατανομή φορολογικών βαρών, παρουσιάζει δημοσιονομική αναποτελεσματικότητα και δεν είναι δυνατό να εξαλείψει το έλλειμμα και να συμβάλει στη μείωση του χρέους της κυβέρνησης. Επίσης, τα κρούσματα φοροδιαφυγής αυξάνονται όλο και περισσότερο και γενικότερα δεν είναι δυνατό να ανταποκριθεί στις σημερινές, αλλά και στις μελλοντικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας και του Έλληνα πολίτη. (Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, 2011)

Η Ελλάδα βιώνει έντονα την οικονομική κρίση, η οποία δυστυχώς επιδεινώνεται όλο και περισσότερο. Σίγουρα, οι πολιτικές που εφάρμοσαν οι εκάστοτε κυβερνήσεις έχουν το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης για τις δημοσιονομικές εξελίξεις, διότι όπως έχει αποδειχθεί τις τελευταίες δεκαετίες κινήθηκαν με αντιφατικές πολιτικές που στάθηκαν εμπόδιο στη λήψη σωστών και αποτελεσματικών αποφάσεων. Αυτά τα αρνητικά σημεία δεν ήταν δυνατό να μην αγγίξουν το πλαίσιο της φορολογικής πολιτικής. Οι πολιτικές των κυβερνήσεων δεν μπόρεσαν να δημιουργήσουν ένα δίκαιο, απλό, σταθερό και αναπτυξιακό φορολογικό περιβάλλον που θα δημιουργούσε τις απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε να προσελκύσει επενδύσεις, να δημιουργήσει αναπτυξιακές δυνατότητες στις υφιστάμενες επιχειρήσεις και να δημιουργήσει κλίμα δικαιοσύνης και εμπιστοσύνης στην κοινωνία.

Μέσα σε αυτό το φορολογικό περιβάλλον, το αποτέλεσμα ήταν να ψηφιστούν πάρα πολλοί φορολογικοί – οικονομικοί νόμοι, και η Ελλάδα να μετατραπεί στη χώρα με τους υψηλότερους φόρους στην Ευρώπη. Επιπλέον, αντιμετώπισε τους συνταξιούχους, τους

χαμηλόμισθους, τους τρίτεκνους και πολύτεκνους με μεγάλη φορολογική σκληρότητα. Η μεσαία και η κατώτερη τάξη δέχτηκαν το μεγαλύτερο πλήγμα, μάλιστα η μεσαία τάξη έπαψε να υφίσταται και υπάρχουν μόνο η ανώτερη και η κατώτερη. Το φορολογικό σύστημα επηρέασε αρνητικά την παρουσία πολλών επιχειρήσεων, όπου πολλές λοιπόν επιχειρηματικές μονάδες έκλεισαν και πολλοί επιχειρηματίες δε θέλησαν να επενδύσουν στη χώρα μας και στράφηκαν σε γειτονικές χώρες με καλύτερες φορολογικές συνθήκες (μικρότερο εργατικό κόστος, μικρότερος φορολογικός συντελεστής, κλπ.)

Η φοροδιαφυγή προκαλεί προβλήματα στον ανταγωνισμό υγιούς επιχειρηματικότητας, η μεταχείριση των πολιτών είναι άνιση και δημιουργούνται διάφορα προβλήματα στη φορολογική συνείδηση φορολογούμενων που υπακούουν στο σύστημα επιμηκύνοντας τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα και προκαλώντας καινούρια. Έχει ως συνέπεια τη στέρηση αναγκαίων πόρων από το κράτος προκειμένου να υλοποιηθεί το έργο του στους τομείς της Υγείας, της Πρόνοιας, της Παιδείας, της Εθνικής Άμυνας κ.λ.π. Δε γίνεται σωστή αναδιανομή του εθνικού πλούτου και αποδυναμώνεται η άσκηση πολιτικής και στρατηγικών για να καταπολεμηθεί η ανεργία, να υλοποιηθούν έργα υποδομής και να αναπτυχθεί οικονομικά η χώρα. Το δημοσιονομικό πρόβλημα γίνεται εντονότερο και εκτός από τα υπάρχοντα προβλήματα που δημιουργούνται, θα προκύπτουν και άλλα στις μελλοντικές γενεές.

Λόγω οικονομικής κρίσης και της δημοσιονομικής κατάστασης της χώρας, η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού κράτους και η καταπολέμησή της είναι επιτακτική και επείγουσα εθνική ανάγκη, για την οικονομική ευημερία όλων των πολιτών. Οι βασικότερες πολιτικές κατά της φοροδιαφυγής είναι η μείωση των κινήτρων φοροδιαφυγής, η δημιουργία αυστηρών ποινών και απρόσωπου συστήματος για όσους φοροδιαφεύγουν και η μείωση των περιθωρίων φοροδιαφυγής για όσους το επιδιώκουν με την ύπαρξη ενός εισπρακτικού μηχανισμού, ο οποίος θα συντελέσει στη συμμετοχή των νέων τεχνολογιών στην καταγραφή και στην παρακολούθηση της οικονομικής δραστηριότητας.

Για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής κρίνεται αναγκαία η χρήση σύγχρονων εργαλείων. Αυτό είναι δυνατό να επιτευχθεί με την ύπαρξη ενός άλλου νέου φορολογικού



συστήματος, το οποίο είναι απλό, σταθερό, δίκαιο και λειτουργεί αποτρεπτικά απέναντι στη φοροδιαφυγή, με κυριότερο κίνητρο τη χαμηλή φορολόγηση εταιριών και φυσικών προσώπων. Επίσης, να προβλέπει αυστηρές ποινές για τους φοροφυγάδες, να λειτουργεί με βάση τα συστήματα πληροφορικής καθώς και να καλλιεργεί τη φορολογική συνείδηση σε όλους τους πολίτες.

### **3.2. Βασικά χαρακτηριστικά του νέου φορολογικού συστήματος**

Οι περισσότερες χώρες βιώνουν στις μέρες μας τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη την Ελλάδα. Η επίτευξη των στόχων για τα έσοδα απαιτεί τη γρήγορη αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος μέσω της υλοποίησης των αντίστοιχων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Οι κυριότερες από αυτές τις μεταρρυθμίσεις περιλαμβάνουν την ολοκλήρωση της αναδιάρθρωσης των Δημόσιων Οικονομικών Υπηρεσιών (Δ.Ο.Υ.) με βάση το αντίστοιχο πρόγραμμα συγχωνεύσεων και καταργήσεων. Σκοπός είναι να απομακρυνθούν φορολογούμενος και υπάλληλος Δ.Ο.Υ. έτσι ώστε να αντιμετωπιστούν τα φαινόμενα διαφθοράς, αλλά και για να επιτευχθεί καλύτερη χρησιμοποίηση του προσωπικού των Δ.Ο.Υ. Επιπλέον, κρίνεται αναγκαία η ενίσχυση της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου των Φορολογικών Αρχών και ο έλεγχος, αλλά και η αξιολόγηση όσον αφορά στην επίτευξη των μηνιαίων στόχων για τα έσοδα. Η πρόσληψη νέων ελεγκτών καθώς και η μετακίνηση του προσωπικού των Δ.Ο.Υ. στην βεβαίωση και είσπραξη των εσόδων του κράτους, ο καθορισμός μηνιαίων στόχων και η αντίστοιχη αξιολόγηση επίτευξης αναφορικά με την είσπραξη παλαιών φορολογικών χρεών προς το Δημόσιο, αλλά και η δημοσιοποίηση αυτών των στοιχείων για την είσπραξη παλαιών φορολογικών χρεών προς το Δημόσιο και των προστίμων αποτελούν πολύ σημαντικά ζητήματα. (Σταματίου, Σαμπανιώτης, 2013)

Η αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος έχει τους εξής στόχους:

**α)** Εισπρακτική σκοπιμότητα, με την έννοια ότι το σύστημα θα πρέπει να διασφαλίζει με τον πιο οικονομικό τρόπο, τα απαραίτητα έσοδα προκειμένου να λειτουργήσει σωστά το κράτος και για να παραχθούν τα δημόσια αγαθά και υπηρεσίες.

**β)** Αναδιανεμητική λειτουργία, δηλαδή ο φορολογικός μηχανισμός θα πρέπει να προσφέρεται σαν ένα αποτελεσματικό εργαλείο στο κράτος, ώστε να κατανέμεται δίκαια το φορολογικό βάρος στα μέρη της κοινωνίας με τη συνύπαρξη έμμεσων και άμεσων φόρων.

**γ)** Ρυθμιστικό ρόλο, εννοώντας ότι είναι συμπληρωματικό εργαλείο στην υπηρεσία του κράτους, στη δημιουργία κοινωνικά δίκαιων και βιώσιμων συνθηκών με διαφανή κίνητρα, αλλά και απαραίτητους μηχανισμούς αναστολής σε όλες τις πτυχές της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

**δ)** Αναπτυξιακή διάσταση, δηλαδή απέναντι στις νέες προκλήσεις να συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός φιλικού περιβάλλοντος για το επιχειρείν ή την επιχειρηματικότητα, ευνοώντας με αυτόν τον τρόπο την αύξηση της επένδυσης, της κατανάλωσης και της αποταμίευσης. (Silvani, 1992)

Τα βασικότερα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να διέπουν το νέο φορολογικό σύστημα είναι τα εξής: (Οικονομικό Επιμελητήριο, 2011)

- υ Δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών.
- υ Σωστή και δίκαιη κατανομή της φοροδοτικής ικανότητας του φορολογούμενου Έλληνα πολίτη.
- υ Βελτίωση της σχέσης άμεσων και έμμεσων φόρων με τη μείωση των έμμεσων φόρων ή με την κατάργηση φόρων που δεν είναι σύμφωνοι με τις σημερινές οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες και δημιουργούν υψηλό φορολογικό βάρος.
- υ Πρόβλεψη κινήτρων για την τόνωση της απασχόλησης, των επενδύσεων, της επιχειρηματικότητας και της προστασίας του περιβάλλοντος.
- υ Η μεγιστοποίηση του βαθμού ένταξης της παραοικονομίας στη νόμιμη οικονομία, αφού τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας συντελούν στην ανατροφοδότηση της άνισης κατανομής των φορολογικών βαρών.

- u Αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων των ελεγκτικών μηχανισμών για να αντιμετωπιστεί η φοροδιαφυγή, όπως για παράδειγμα με τη συνεχή εκπαίδευση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού.
- u Η ενίσχυση του αισθήματος κάθε φορολογούμενου πολίτη ότι καταβάλλει δίκαια το φόρο που του αναλογεί να πληρώσει σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους και ότι οι πληρωτέοι φόροι προς το κράτος συμβάλλουν στο όφελος του κοινωνικού συνόλου και γενικότερα της εθνικής οικονομίας.
- u Η εφαρμογή τεκμηρίων δαπανών και διαβίωσης προκειμένου αυτά να λειτουργήσουν ως κριτήρια για να αποδειχθεί οποιοδήποτε αδήλωτο εισόδημα, ιδιαίτερα των ατόμων εκείνων που ανήκουν σε ανώτερα κοινωνικά στρώματα.
- u Η προστασία των εισοδημάτων που είναι κάτω από το όριο της ανεκτής διαβίωσης βάσει οικονομικών κριτηρίων.

Επιπλέον, σε ένα σύγχρονο φορολογικό σύστημα που πρέπει να έχει μεγάλη αποτελεσματικότητα είναι αναγκαία:

- u Η αποφυγή αιφνιδιαστικών αλλαγών που είναι δυνατό να μεταβάλλουν τη συμπεριφορά ατόμων και επιχειρήσεων.
- u Η ύπαρξη μηχανισμού ενημέρωσης του πολίτη, προκειμένου οι φορολογούμενοι να είναι σε θέση να διαπιστώνουν εύκολα τις υποχρεώσεις που έχουν απέναντι στο νόμο και να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους.
- u Η εύκολη προσαρμογή του σε οικονομικές συνθήκες που μεταβάλλονται, δίχως να είναι απαραίτητες συχνές αλλαγές.

Όλοι οι Έλληνες φορολογούμενοι πολίτες, λοιπόν, θα πρέπει να γνωρίζουν με πλήρη σαφήνεια τους κανόνες και τις συνέπειες που προκύπτουν από τη μη τήρηση του φορολογικού συστήματος. Οι φορολογικοί νόμοι θα πρέπει να ερμηνεύονται ακριβώς όπως έχουν ψηφιστεί.

### 3.3. Η έννοια της φορολογικής συμμόρφωσης

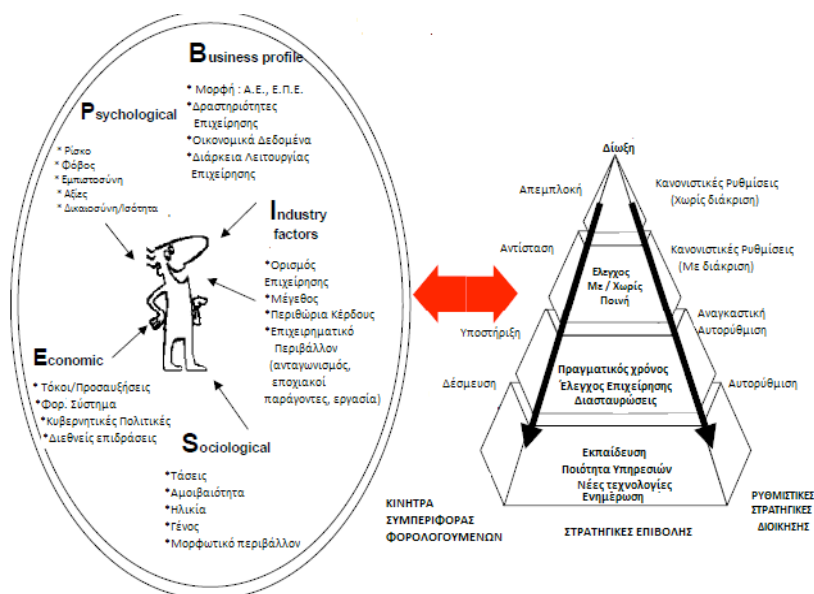
Σύμφωνα με τον Schumpeter (1992) ο φορολογικός πολιτισμός εξαντλείται στους δημιουργούς του φορολογικού συστήματος. Τα τελευταία χρόνια δίνεται όλο και μεγαλύτερη έμφαση τόσο στο ρόλο των φορολογούμενων που αναπτύσσουν φορολογική συνείδηση όσο και στην επικοινωνία που αυτοί είναι σε θέση να αναπτύξουν με τις φορολογικές αρχές. Οι παράμετροι, οι οποίες τίθενται υπό εξέταση είναι η άποψη των πολιτών για το φορολογικό σύστημα και τη φορολογική διοίκηση, η κατανόηση του φορολογικού συστήματος και νομοθεσίας, η ισότητα στο φορολογικό φοροεισπρακτικό μηχανισμό. (Silvani 1992, Ambrecht 1998).

Ο στρατηγικός φορολογικός σχεδιασμός και οι παράμετροι που είναι δυνατό να ασκούν επιρροή στην τελική διαμόρφωση του φορολογικού συστήματος θα πρέπει να λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη για την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης. Ειδικότερα, ο φορολογικός σχεδιασμός εξαρτάται από παραμέτρους που συνήθως ενεργοποιούνται για την επίτευξη στόχων όπως είναι η διαχείριση φορολογικών κινδύνων και η διασφάλιση συμμόρφωσης στη φορολογική νομοθεσία ως προς την πραγματοποίηση στρατηγικών συναλλαγών, αλλά και ως προς τις καθημερινές λειτουργίες.

Η φορολογική συμμόρφωση επιμερίζεται κατά κύριο λόγο στη συμμόρφωση ως προς την πληρωμή, την υποβολή δηλώσεων και αναφορών. Τις περισσότερες φορές οι πολίτες συμμορφώνονται με τη νομοθεσία όταν έρχονται αντιμέτωποι με εξαντλητικές ποινές και πρόστιμα και παραβιάζουν τις διατάξεις του νόμου, όταν το πρόστιμο που προβλέπεται είναι μικρό συγκριτικά με τα προσδοκώμενα οφέλη εξαιτίας της παραβατικής τους συμπεριφοράς. Επίσης, η συνεργασία ανάμεσα στη φορολογική αρχή και στους πολίτες συμβάλλει στην καλύτερη δυνατή συμμόρφωση σύμφωνα με το νόμο. Οι φορολογούμενοι τείνουν να συμμορφωθούν ως προς το νόμο, επειδή αυτό είναι το δίκαιο, αλλά και για το δικό τους συμφέρον

Επομένως, κατά καιρούς διαμορφώθηκαν διάφορα μοντέλα. Το έτος 1998, η Αυστραλιανή Φορολογική Διοίκηση προχώρησε στην εισαγωγή ενός νέου μοντέλου στη διοίκηση, έτσι ώστε να βελτιώσει τη συμμόρφωση σε στρατηγικές επιβολής. Το πιο βασικό χαρακτηριστικό αυτού του μοντέλου είναι η ανταποδοτικότητα αλλάζοντας τη στάση και τη συμπεριφορά των φορολογούμενων και επιτυγχάνοντας φορολογική συμμόρφωση σε αρκετά μεγάλα ποσοστά.

Η αμφίδρομη αποτελεσματική επικοινωνία ανάμεσα στη φορολογική διοίκηση και στους φορολογούμενους αποτελεί το βασικό άξονα του μοντέλου αυτού. Μάλιστα με την υιοθέτησή του, οι φορολογικές αρχές αναγνωρίζουν τη μεγάλη αναγκαιότητα επικοινωνίας που υπάρχει με τους φορολογούμενους, οι οποίοι είναι συνεργάσιμοι. Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις που δε γίνεται λόγος για συνεργασία και φορολογική συμμόρφωση, η φορολογική διοίκηση θα πρέπει να δείξει όχι μόνο ότι διαθέτει τη δύναμη, αλλά ότι έχει και τα μέσα ενεργοποίησης για να προβεί στις προβλεπόμενες κυρώσεις. Γι' αυτό το λόγο, η προσέγγιση ενάντια στη διαχείριση της συμμόρφωσης στηρίζεται στην κατανόηση, στην εκπαίδευση, στη βέλτιστη παροχή υπηρεσιών, στην επικοινωνία, στον έλεγχο ή στην επιβολή ποινών όταν υπάρχει αντίσταση στις υποχρεώσεις του φορολογούμενου.



Αυστραλιανό Μοντέλο Φορολογικής Συμμόρφωσης. (Murphy, 2004)

Κατά κύριο λόγο τρεις είναι οι κυριότεροι άξονες αυτού του μοντέλου:

**α)** Η πλήρης και σαφής κατανόηση του περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο αναπτύσσεται το κανονιστικό κομμάτι (Business, Industry, Social, Economic, Psychological/B.I.S.E.P.)

**β)** Η στάση των πολιτών απέναντι στις φορολογικές τους υποχρεώσεις, όπως παρουσιάζονται στο αριστερό κομμάτι της πυραμίδας του Αυστραλιανού Μοντέλου Φορολογικής Συμμόρφωσης

**γ)** Το εύρος των κανονιστικών στρατηγικών, όπως αυτές παρουσιάζονται στο δεξί κομμάτι της πυραμίδας.

Κατόπιν κατανόησης των αιτιών που επηρεάζουν τους λόγους της μη συμμόρφωσης (B.I.S.E.P.), η συμπεριφορά των φορολογουμένων (δέσμευση, υποστήριξη, αντίσταση, απεμπλοκή) αντιπροσωπεύει όλους εκείνους τους τρόπους με τους οποίους το άτομο υποδηλώνει το βαθμό προδιάθεσης για μια συμμορφωτική ή μη συμμορφωτική συμπεριφορά. (Murphy, 2004)

### **Δέσμευση**

Η δέσμευση αντιπροσωπεύει τις περιπτώσεις των φορολογούμενων, οι οποίοι είναι έτοιμοι, πρόθυμοι και ικανοί για τη συμμόρφωση με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Δεσμεύονται να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους θεωρώντας ηθική υποχρέωσή τους να συμμορφωθούν με το νόμο.

### **Υποστήριξη**

Αναφέρεται στις περιπτώσεις των φορολογούμενων που ίσως να μην είναι ικανοποιημένοι με το φορολογικό σύστημα, όμως, αναγνωρίζουν ότι η καταβολή των φόρων είναι απαραίτητη για την κοινωνική ευημερία και ανάπτυξη, συνεπώς, αποδέχονται το ρόλο τους ως φορολογούμενοι. Μεγαλύτερη σημασία, λοιπόν, έχουν η ορθή και σαφής ενημέρωση των φορολογούμενων πολιτών, αλλά και η απλούστευση των διαδικασιών φορολογικής συμμόρφωσης.

## **Αντίσταση**

Αφορά στις περιπτώσεις των φορολογούμενων που αντιμετωπίζουν με ανταγωνισμό τη φορολογική διοίκηση, υποστηρίζοντας ότι έχει κυρίως ελεγκτικό και όχι συμβουλευτικό χαρακτήρα όπως θα έπρεπε να έχει. Οι φορολογούμενοι πολίτες αντιδρούν στο σύστημα με τη μη εκπλήρωση των φορολογικών τους υποχρεώσεων. Γι' αυτό κρίνεται σκόπιμη η επιβολή πιο αυστηρών ποινών σε περίπτωση που απορριφθούν ουσιαστικές νομοθετικές προβλέψεις.

## **Απεμπλοκή**

Σχετίζεται με τις περιπτώσεις των φορολογούμενων που είναι εντελώς αδιάφοροι όσον αφορά στην εκπλήρωση των φορολογικών τους υποχρεώσεων, υποστηρίζοντας ότι η φορολογική αρχή δεν είναι δυνατό να επιβληθεί στην παραβατική τους συμπεριφορά. Η φορολογική διοίκηση έχοντας αξιοποιήσει τα μέσα οικειοθελούς συμμόρφωσης λαμβάνει υπόψη την ανταπόκριση και τη συμπεριφορά της ομάδας και καλείται να προχωρήσει στην εξάντληση των ρυθμίσεων, όπως προβλέπονται στην πυραμίδα.

### **3.4. Παράγοντες που επηρεάζουν τη φορολογική συμμόρφωση**

Αναμφίβολα, είναι πολλοί οι παράγοντες, οι οποίοι ασκούν επιρροή σε μεγαλύτερο ή σε μικρότερο βαθμό για τη φορολογική συμμόρφωση των πολιτών ενός κράτους, όπως παραδείγματος χάρη, τα κίνητρα που υπάρχουν για φορολογική συμμόρφωση, το οικονομικό κόστος που αυτό συνεπάγεται, οι μηχανισμοί ελέγχου της φορολογικής συμμόρφωσης καθώς και τα αποτρεπτικά μέτρα που μπορεί να υπάρχουν. Επιπλέον, καθοριστικό ρόλο παίζουν οι δημογραφικοί παράγοντες, όπως είναι λόγου χάρη, το φύλο, η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και το επίπεδο εισοδήματος, αλλά και η κουλτούρα μιας κοινωνίας σχετικά με τον τρόπο που κατανοούνται οι υποχρεώσεις ενός φορολογούμενου. Φυσικά, μεγάλη σημασία έχει και η ισότητα στο φορολογικό σύστημα, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο την αντιλαμβάνονται οι πολίτες και γενικότερα θα πρέπει να θεωρούν ότι οι φόροι που καταβάλλουν αξιοποιούνται και συντελούν στην οικονομική ανάπτυξη και ευημερία του κράτους. (Cowell, 1988)

Έρευνες που πραγματοποιήθηκαν απέδειξαν ότι οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμόρφωση στη φορολογική νομοθεσία διακρίνονται σε οικονομικούς και μη οικονομικούς παράγοντες. Οι οικονομικοί παράγοντες αναφέρονται στο εισόδημα, στους φορολογικούς συντελεστές, στις επιβαρύνσεις, στα πρόστιμα, στη συχνότητα φορολογικών ελέγχων, στη δυνατότητα που έχει κανείς να φοροαπαλλαγεί. Οι μη οικονομικοί παράγοντες συνδέονται κυρίως με τη συμπεριφορά του φορολογούμενου. Παραδείγματα μη οικονομικών παραγόντων αποτελούν οι προσωπικές και κοινωνικές αντιλήψεις που έχει το άτομο, η παιδεία και η κουλτούρα του, η διάθεση που έχει ο φορολογούμενος να πληρώσει, η πεποίθηση που έχει για τον αν το φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο. (Alm, Sanchez, 1995)

Επίσης, από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν αργότερα, προέκυψε ότι σημαντικές μεταβλητές που ασκούν επιρροή στη φορολογική συμμόρφωση είναι οι φορολογικοί συντελεστές, το εισόδημα των φορολογούμενων, ο φορολογικός έλεγχος που μπορεί να υποστεί ο φορολογούμενος καθώς και η αντίληψη που διαμορφώνει ότι οι φόροι του έχουν τελικά κάποιο κοινωνικό όφελος, άρα κάποιο όφελος και για τον ίδιο. (Blackwell, 2002)

Σύμφωνα με το μοντέλο του Fischer πραγματοποιείται διάκριση των παραγόντων που επηρεάζουν τη φορολογική συμμόρφωση σε κοινωνικούς, οικονομικούς και ψυχολογικούς και αναγνωρίζεται η αλληλεπίδρασή τους στη διαμόρφωση της φορολογικής συμμόρφωσης. Βάσει αυτού του μοντέλου, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) καταγράφει τις μεταβλητές εκείνες που επιδρούν στο βαθμό φορολογικής συμμόρφωσης διαχωρίζοντάς τις σε τρεις κατηγορίες. (Ο.Ε.Κ.Δ., 2004).

### **Κοινωνικοί παράγοντες**

υ Ηλικία

υ Φύλο

υ Μορφωτικό επίπεδο

υ Αίσθηση ανισότητας



- υ Πολιτισμικοί παράγοντες

- υ Αίσθημα ανισότητας

### **Οικονομικοί παράγοντες**

- υ Πολύπλοκη φορολογική νομοθεσία

- υ Υψηλοί φορολογικοί συντελεστές

- υ Υψηλό κόστος για υπηρεσίες που προσφέρουν επαγγελματίες, λογιστές κ.λ.π.

- υ Οικονομικά κίνητρα για έγκαιρη φορολογική συμμόρφωση

- υ Μορφή ποινών και τιμωρίας

- υ Πληθωρισμός και υψηλά επίπεδα επιτοκίων

### **Ψυχολογικοί παράγοντες**

- υ Ευκαιρία για φοροδιαφυγή

- υ Φόβος και ρίσκο για την αποκάλυψη της φοροδιαφυγής

Γενικότερα, η ηλικία και η τάση για φορολογική συμμόρφωση σχετίζονται θετικά. Μάλιστα όσο μεγαλύτερη είναι η ηλικία του φορολογούμενου πολίτη, τόσο περισσότερο αυξάνεται το επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης. Το ίδιο συμβαίνει και με τη σχέση φύλου και φορολογικής συμμόρφωσης. Οι γυναίκες φαίνεται να παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα φορολογικής συμμόρφωσης, επειδή λαμβάνουν πιο συντηρητικές αποφάσεις. (Andreoni et al, 1998)

Επίσης, σε πολλές έρευνες εντοπίζονται συσχετίσεις ανάμεσα στο ύψος και στην πηγή του εισοδήματος και της φορολογικής συμμόρφωσης. Οι επιχειρηματίες παρουσιάζουν αυξημένες

πιθανότητες να μην υποβάλουν ειλικρινή δήλωση των φορολογητέων εισοδημάτων τους και θεωρούν ότι μπορούν να κερδίσουν περισσότερα με τη φοροδιαφυγή, ενώ οι χαμηλές εισοδηματικές τάξεις φαίνεται να μη θέλουν να διακινδυνεύσουν το εισόδημά τους εάν τύχει να γίνει έλεγχος από τις φορολογικές αρχές. (Kirchler et al, 2007)

Εάν ένα φορολογικό σύστημα, χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα προκαλεί παρενέργειες που ωθούν σε μη φορολογική συμμόρφωση. Οι φορολογούμενοι πολίτες φαίνεται να αντιδρούν όταν δεν είναι βέβαιοι για το πώς θα δηλώσουν τα εισοδήματά τους και συνήθως όταν είναι υπερβολικό το κόστος για τη συμμόρφωση στη φορολογική νομοθεσία. Ο φορολογικός έλεγχος είναι ένας παράγοντας, ο οποίος εξαρτάται από την πληροφόρηση που δέχεται ο φορολογούμενος πολίτης από το περιβάλλον του, αλλά και από τη διάθεση που έχει να αναλάβει το ρίσκο. Σε άλλη μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τον Kirchler αποδεικνύεται ότι η πιθανότητα του φορολογούμενου να ελεγχθεί από τις φορολογικές αρχές απορρέει καθαρά από την οικονομική του συμπεριφορά, σκεπτόμενος να σταθμίσει το όφελος από τη φοροδιαφυγή και τον κίνδυνο που αναλαμβάνει μήπως ελεγχθεί. Σε οποιαδήποτε περίπτωση ο φορολογικός έλεγχος συνδέεται άμεσα με το βαθμό συμμόρφωσης των φορολογούμενων πολιτών. (Kirchler, 2008)

Η φορολογική νομοθεσία απαιτεί τη συμμόρφωση όλων των πολιτών του κράτους στους κανόνες της και θα πρέπει, σε περίπτωση που χρειάζεται, να επιβάλει ποινές. Οι ποινές που επιβάλλονται αν κάποιος αποκλίνει από τη νομοθεσία συσχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με τη φορολογική συμμόρφωση. Η επιβολή τιμωρίας θα πρέπει να διακρίνεται από δύο χαρακτηριστικά, αφενός να είναι άμεση και αφετέρου να είναι αποτρεπτική για την επανάληψη παρόμοιων μη συμμορφωτικών ενεργειών ως προς το φορολογικό δίκαιο. Η επιβολή μεγαλύτερων ποινών δεν ενθαρρύνει τους πολίτες ενός κράτους να συμμορφωθούν. Βασικό στοιχείο αποτελεί η αμοιβαία εμπιστοσύνη και οι καλές σχέσεις ανάμεσα στους φορολογούμενους πολίτες και στις φορολογικές αρχές. (Murphy, 2004)

Οι κάτοικοι μιας χώρας επιδιώκουν ένα δίκαιο φορολογικό σύστημα και η δικαιοσύνη αυτή θα πρέπει να αντανακλά στον ανάλογο τρόπο φορολόγησης, δηλαδή κάθε φορολογούμενος

θα πρέπει να πληρώσει ανάλογο ποσό του διαθέσιμου εισοδήματός του συγκριτικά με τα ποσά που θα πληρώσουν και οι άλλοι φορολογούμενοι. Επιπλέον, οι φορολογούμενοι θα πρέπει να έχουν κάποιο όφελος για το σύνολο της κοινωνίας. (Jackson, Milliron, 1986) Για την επίδραση των φορολογικών συντελεστών στη φορολογική συμμόρφωση έχουν διατυπωθεί τρεις διαφορετικές απόψεις. Η πρώτη άποψη έχει να κάνει με το γεγονός ότι οι φορολογικοί συντελεστές δεν επηρεάζουν τη συμμόρφωση στη φορολογική νομοθεσία. (Kirchler et al, 2008) Μια άλλη άποψη είναι ότι οι φορολογικοί συντελεστές ευνοούν τη φοροδιαφυγή και μια τρίτη άποψη είναι ότι αν είναι υψηλοί οι συντελεστές της φορολογίας και συνδέονται με κάποια ποινή ενισχύουν τη φορολογική συμμόρφωση. (Allingham, Sandmo, 1972)

### **3.5. Ανάγκη για αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος**

Το νέο φορολογικό σύστημα θα πρέπει να διακρίνεται από απλότητα, σταθερότητα, σαφήνεια, να είναι εύκολα κατανοητό, κοινωνικά δίκαιο και να μπορεί να περιορίζει τη γραφειοκρατία.

#### **Απλότητα νέου φορολογικού συστήματος**

Αρχικά, λοιπόν, θα πρέπει το φορολογικό σύστημα να είναι απλό για να γίνεται εύκολα κατανοητό, να είναι σαφές και να έχει τη δυνατότητα να περιορίζει στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό το γραφειοκρατικό κόστος εξυπηρέτησής του. Κατά συνέπεια, η διαχείρισή του θα κοστίζει όλο και λιγότερο τόσο στο κράτος όσο και στις παραγωγικές και οικονομικές μονάδες και στους φορολογούμενους πολίτες.

Για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι θα πρέπει να καταργηθούν όλες οι παλαιότερες διατάξεις και να δημιουργηθεί ένα νέο απλοποιημένο νομικό πλαίσιο. Επίσης, θα πρέπει να μειωθούν δραστικά τα απαιτούμενα πιστοποιητικά και δικαιολογητικά και η συλλογή τους να πραγματοποιείται από φορείς του Δημοσίου, από τις Δ.Ο.Υ. και όχι από τον φορολογούμενο, ώστε να περιορίζονται οι απαιτούμενες διαδικασίες και να εξυπηρετούνται πιο εύκολα οι

πολίτες. Ακόμα, θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι τεχνολογικές υποδομές και δυνατότητες έχοντας ως σκοπό την ταχύτερη εξυπηρέτηση, τη μείωση των διακινούμενων εγγράφων και δικαιολογητικών. Ο καινούριος σχεδιασμός προβλέπει ότι οι Δ.Ο.Υ. θα λειτουργούν χωρίς τη φυσική παρουσία των φορολογούμενων, των λογιστών, αλλά πολύ πιο εύκολα με τη χρήση του διαδικτύου και των τηλεφωνικών κέντρων.



Απαραίτητη κρίνεται η ύπαρξη ελεγκτικού μηχανισμού που χαρακτηρίζεται από ευελιξία από καλά αμειβόμενο προσωπικό, το οποίο θα αποτελείται κυρίως από πτυχιούχος οικονομικής και νομικής κατεύθυνσης, με αξιοκρατικά κριτήρια. Η εκπαίδευση και κατάρτιση του προσωπικού που θα ασχοληθεί με τον ελεγκτικό μηχανισμό θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να εφαρμόζει και να χρησιμοποιεί τα πληροφοριακά συστήματα και τη νέα τεχνολογία. Είναι πάρα πολύ σημαντικό ο κάθε εμπλεκόμενος στο φορολογικό σύστημα να έχει κατανοήσει ξεκάθαρα τις αρμοδιότητες, τους ρόλους και τις ευθύνες τους στο φορολογικό έλεγχο. Τέλος, εάν οι Έλληνες πολίτες φορολογούμενοι γνωρίζουν με σαφήνεια τους φορολογικούς νόμους δε γίνονται θύμα των ειδικών (επαγγελματιών) και των υπηρεσιών.

## **Σταθερότητα νέου φορολογικού συστήματος**

Το φορολογικό σύστημα θα πρέπει να είναι σταθερό και να μην αλλάζει μέσα στο χρόνο. Οι πολίτες πρέπει να αποκτούν φορολογική συνείδηση νιώθοντας παράλληλα ότι το φορολογικό σύστημα είναι δίκαιο, επιζητά συνεπείς φορολογούμενους και όχι άτομα που φοροδιαφεύγουν. Για τη σταθερότητα του συστήματος προτείνεται η μακροχρόνια ισχύς και η σταθερότητα των διατάξεων και μια θεσμοθετημένη διαδικασία αναγκαίων μεταβολών υπό τον έλεγχο της Βουλής. Επί πρόσθετα, προτείνεται η αποφυγή αιφνιδιαστικών αλλαγών που ενδεχομένως να μεταβάλλουν τη συμπεριφορά των φορολογούμενων και η ενσωμάτωση διαδικασιών για τον καθορισμό ποσοτικών παραμέτρων όπως είναι για παράδειγμα τα αφορολόγητα, οι συντελεστές κ.λ.π.

Η ύπαρξη Εθνικής Επιτροπής για το Φορολογικό Σύστημα με μόνιμο χαρακτήρα κοινωνικού διαλόγου και εξειδίκευσης για θέματα που αφορούν το φορολογικό σύστημα θεωρείται πολύ σημαντική και θα έχουν τη ευκαιρία να συμμετέχουν σε αυτήν οι εκπρόσωποι των κοινωνικών οργανώσεων, των επιχειρησιακών φορέων, κοινωνικές και πολιτικές οργανώσεις για να μη μπορεί να χειραγωγηθεί από την εκάστοτε κυβέρνηση.

Η επιτροπή αυτή οφείλει να εξετάσει την τρέχουσα κατάσταση και να προταθεί μια μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος από την αρχή, να ασχοληθεί με την αντιμετώπιση των δημοσιονομικών θεμάτων που σχετίζονται άμεσα με το φορολογικό σύστημα, να συνδέσει τη φορολογία με την απασχόληση καθώς και να αναλάβει τον απαιτούμενο κοινωνικό διάλογο όσον αφορά στον ετήσιο προϋπολογισμό, στις σχετικές φορολογικές ρυθμίσεις και στις φορολογικές προσαρμογές που απαιτεί η κάθε χρονική περίσταση.

## **Αποτελεσματικότητα νέου φορολογικού συστήματος**

Το φορολογικό σύστημα θα πρέπει να συμβάλλει στην προώθηση της αποτελεσματικής αναδιανομής των οικονομικών πόρων της οικονομίας, να ελαχιστοποιεί τις αδικίες και να έχει ως σκοπό τη μεγιστοποίηση της αύξησης του εθνικού προϊόντος και της κοινωνικής ευημερίας υπό την πρόβλεψη των κινήτρων για να τονωθούν η απασχόληση και οι επενδύσεις.

## **Κοινωνικά δίκαιο νέο φορολογικό σύστημα**

Το φορολογικό σύστημα θα πρέπει να έχει δίκαιο χαρακτήρα στην κατανομή των φορολογικών βαρών, έτσι ώστε όλα τα άτομα με ίδια εισοδήματα να δέχονται την ίδια φορολογική επιβάρυνση. Γι' αυτό το λόγο, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη κάποια κοινωνικά κριτήρια χωρίς, όμως, να ασκείται κάποια επιρροή στην κατεύθυνση που ακολουθεί η φορολογία.

Επομένως, παίζει καθοριστικό ρόλο η προστασία των χαμηλών εισοδημάτων και η θέσπιση ενός ελάχιστου ορίου ανεκτής διαβίωσης τετραμελούς οικογένειας και η φορολόγηση κάθε αύξησης ή παραγωγής πλούτου χωρίς καμία εξαίρεση. Μεγάλη σημασία έχει και η επανεξέταση όλων των απαλλαγών των φυσικών και νομικών προσώπων, αλλά και η βελτίωση της σχέσης άμεσων και έμμεσων φόρων με τη μείωση των έμμεσων φόρων που χαρακτηρίζονται ως άδικοι ή με την κατάργηση των φόρων που δεν συμπίπτουν με τις σημερινές οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες και έχουν ως συνέπεια τα αβάσταχτα φορολογικά βάρη. Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής απαιτεί την ενεργοποίηση ενός ελεγκτικού φορολογικού μηχανισμού με την ενίσχυσή αυτού και όχι την αποδυνάμωση του ( Σ.Δ.Ο.Ε, Γ.Γ.Δ.Ε κλπ.).

## **Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων**

Οι πολιτικές που έχουν εφαρμοστεί στη χώρα μας έχουν οδηγήσει σε υπερφορολόγηση των εισοδημάτων που προέρχονται από μισθούς και συντάξεις. Σε περιόδους οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης, η φορολόγηση του εισοδήματος των φυσικών προσώπων δε θα πρέπει να αποκλίνει από αυτή των νομικών προσώπων. Από στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει ότι η φορολόγηση των φυσικών προσώπων συνεισφέρει σε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό στο Α.Ε.Π. συγκριτικά με τη φορολόγηση των νομικών προσώπων. Επιπλέον, η χαμηλότερη συνεισφορά στο Α.Ε.Π. των φυσικών προσώπων στην Ελλάδα αναφορικά με τις άλλες χώρες ίσως να σχετίζεται με την πολύ μεγάλη φοροδιαφυγή στη χώρα μας.

Η διαχρονική μείωση των κλιμακίων φορολόγησης της φορολογικής κλίμακας, είχε ως συνέπεια τη σταδιακή ακύρωση του προοδευτικού χαρακτήρα της. Με την κατάργηση του

κατώτατου φορολογικού συντελεστή του 5% είχε ως αποτέλεσμα να αθροιστούν στην ίδια κλίμακα τα πολύ χαμηλά, τα χαμηλά και τα μεσαία εισοδήματα. Με τη μείωση του αριθμού των φορολογικών κλιμάκων και την κατάργηση της κατώτερης φορολογικής κλίμακας ευνοήθηκαν σημαντικά τα υψηλά και τα πολύ υψηλά εισοδήματα. Σημαντικές ανισότητες προκαλεί και η αυτοτελής φορολόγηση πολλών επαγγελματιών υψηλών εισοδημάτων. (Οικονομικό Επιμελητήριο, 2011)

Γι' αυτό προτείνεται ίδια φορολογική κλίμακα για όλα τα φυσικά πρόσωπα, για μισθωτούς, επαγγελματίες κ.λ.π. ανεξαρτήτως πηγής εισοδήματος και είδους εργασίας. Η ενοποίηση των εισοδημάτων από μισθούς, ενοίκια, κέρδη, μερίσματα κ.λ.π. στην ίδια κλίμακα επιβάλλεται, ώστε οι φορολογούμενοι να καταβάλλουν φόρους σύμφωνα με την πραγματική φοροδοτική τους ικανότητα. Οποιαδήποτε ειδικά επιδόματα ή άλλες πρόσθετες αποζημιώσεις μισθωτών και συνταξιούχων θα πρέπει να ενσωματωθούν ως αυξήσεις στους κύριους μισθούς πριν φορολογηθούν. Η φορολογική κλίμακα πρέπει να διαθέτει περισσότερα κλιμάκια για την αποκατάσταση της προοδευτικότητας της φορολογίας συντελώντας στην ελάφρυνση των χαμηλών και μεσαίων κλιμάκιων και μεταφέροντας το βάρος στα μεγάλα και στα πολύ μεγάλα εισοδήματα.

Κρίνεται σκόπιμο η τιμαριθμοποίηση των κλιμακίων και του αφορολογήτου, να γίνεται κάθε χρόνο με την κατάθεση του προϋπολογισμού. Κύριος στόχος του φορολογικού συστήματος είναι να διασφαλιστεί ότι κανένας πολίτης δεν είναι σε θέση να πληρώνει φόρους για εισοδήματα κάτω από το όριο της φτώχειας. Επίσης, θα πρέπει να αυξηθούν οι μειώσεις του φόρου για κάθε παιδί του φορολογούμενου και προτείνεται η διατήρηση και επέκταση της έκπτωσης δαπανών στις δωρεές προς κοινωφελή ιδρύματα, στη δαπάνη μισθωμάτων για κύρια κατοικία του φορολογούμενου και της οικογένειάς του καθώς και των τέκνων που σπουδάζουν, στη δαπάνη για φροντιστήρια. Ακόμα, στις δαπάνες για ιατρική και νοσοκομειακή περίθαλψη, στη δαπάνη των δεδουλευμένων τόκων δανείων πρώτης κατοικίας, στα άτομα με ειδικές ανάγκες και στις μονογονεϊκές οικογένειες να υπάρχει ποσοστιαία προσαύξηση τους σχετική με το δηλωθέν εισόδημα. (Οικονομικό Επιμελητήριο, 2011)

## **Τεκμήρια διαβίωσης και απόκτησης περιουσιακών στοιχείων**

Είναι απαραίτητη η επανεξέταση, ο εκσυγχρονισμός καθώς και ο εξορθολογισμός των τεκμηρίων διαβίωσης προκειμένου να είναι ουσιαστικά και να είναι εφικτή η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. Τα τεκμήρια διαβίωσης θα μπορούσαν να παίξουν ρόλο στον προσδιορισμό του φορολογικού εισοδήματος. Ωστόσο δε συμβαίνει κάτι τέτοιο κι επομένως είναι πολύ σημαντικό ζήτημα η δημιουργία ενός αξιόπιστου, αντικειμενικού, δίκαιου και αποτελεσματικού μοντέλου λειτουργίας υπηρεσιών που είναι αρμόδιες για την είσπραξη των φόρων. Τα τεκμήρια δαπανών και διαβίωσης είναι δυνατό να λειτουργήσουν ως κριτήρια αποδείξεως αδήλωτου εισοδήματος, αλλά πολλές φορές, είναι δύσκολος, πιθανό και αδύνατος ο άμεσος προσδιορισμός του φορολογικού εισοδήματος και τα τεκμήρια απαραίτητα. Δεν είναι σωστό να διατηρούνται σε ασυλία ως προς τα τεκμήρια πολλές περιπτώσεις, όπως είναι για παράδειγμα η αγορά ομολόγων, εντόκων γραμματίων, μετοχών εισηγμένων στο χρηματιστήριο και καταβολές εταιρικού κεφαλαίου για την ίδρυση εταιριών μεγαλύτερου ύψους από το κατώτατο όριο κεφαλαίου ίδρυσης των ανωνύμων εταιρειών. Οι φοροελεγκτικοί μηχανισμοί θα πρέπει να αποκτήσουν τη δυνατότητα να προβούν σε ουσιαστικές διαδικασίες ελέγχου του τεκμηρίου για τη σύλληψη των τεράστιων ποσών που σήμερα φοροδιαφεύγουν. (Οικονομικό Επιμελητήριο, 2011)

## **Φόρος Προστιθέμενης Αξίας**

Στόχος είναι να αλλάξει τη σχέση μεταξύ άμεσων και έμμεσων φόρων με την ενίσχυση των εσόδων από τους άμεσους φόρους και με τη μείωση των έμμεσων φόρων. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη μη αύξηση των ήδη υπαρχόντων συντελεστών Φ.Π.Α., διότι με αυτόν τον τρόπο θα αυξηθούν τα έσοδα, όμως, μόνο βραχυπρόθεσμα. Επί πρόσθετα, με την επέκταση του Φ.Π.Α. σε όλες τις δραστηριότητες της οικονομίας και σε όλα τα επαγγέλματα με εξαίρεση τον τομέα της υγείας και της παιδείας, αλλά και τη θέσπιση κινήτρων με μειωμένους συντελεστές για δράσεις ή προϊόντα που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος, τη βιολογική διατροφή, την επισκευή – συντήρηση διατηρητέων κτιρίων κ.λ.π. Πολύ βασική είναι και η εφαρμογή μικρού συντελεστή Φ.Π.Α. για τα κύρια είδη διατροφής των ειδών προσωπικής



ανάγκης των ατόμων με αναπηρία καθώς και η επανεξέταση των λοιπών έμμεσων φόρων όσον αφορά στο ύψος τους σε σχέση με τους άμεσους φόρους όσο και στον τρόπο ελέγχου και είσπραξής τους. (Οικονομικό Επιμελητήριο, 2011)

### **Φορολογικά κίνητρα, ειδικές φορολογίες, φοροαπαλλαγές**

Οι φοροαπαλλαγές, τα φορολογικά κίνητρα και τα ειδικά φορολογικά καθεστάτα θα πρέπει να επανεξεταστούν ως προς τη σκοπιμότητά τους. Απαιτείται αξιοποίηση όλων των φορολογικών και αναπτυξιακών κινήτρων που ισχύουν και καθιέρωση προγραμμάτων με σαφείς, διαφανείς και ελέγξιμες διαδικασίες που έχουν ως στόχο την ανάπτυξη των υποβαθμισμένων περιοχών της χώρας, την αύξηση της απασχόλησης, την αειφόρο ανάπτυξη και την ενίσχυση κλάδων και δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παράδοση και τον πολιτισμό.

### **Αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής**

Το πρόβλημα της φοροδιαφυγής είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα με τα οποία έρχεται αντιμέτωπο το φορολογικό σύστημα. Μεγάλο ποσοστό των δηλωθέντων εισοδημάτων από ελεύθερα επαγγέλματα που αγγίζει περίπου το 73% συγκεντρώνεται στα κλιμάκια κάτω από το αφορολόγητο όριο. Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ο άδικος χαρακτήρας του φορολογικού συστήματος κι επιπλέον να διαμορφώσουν οι πολίτες μια ισχυρή φορολογική συνείδηση. Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής δε θα επιτευχθεί, εάν δεν αντιμετωπιστούν κάποια χαρακτηριστικά του ελληνικού φορολογικού συστήματος. Το πρώτο χαρακτηριστικό συνδέεται με τον άδικο χαρακτήρα του, το δεύτερο αναφέρεται στην οργάνωση και λειτουργία της φορολογικής διοίκησης και το τρίτο χαρακτηριστικό αφορά στα φαινόμενα διαφθοράς. Την ευθύνη της φοροδιαφυγής έχει η εκάστοτε κυβέρνηση που συντονίζει και χρησιμοποιεί το φορολογικό μηχανισμό αποσκοπώντας στο όφελός της, γι' αυτό η αντιμετώπιση της διαφθοράς πρέπει να στηρίζεται σε αξιόπιστες και διαφανείς διαδικασίες.

## **Φορολογικός έλεγχος**

Ο φορολογικός έλεγχος μπορεί να έχει τρεις μορφές:

### **Τακτικός φορολογικός έλεγχος (πλήρης έλεγχος)**

Ο έλεγχος θα πρέπει να πραγματοποιείται από ομάδα εφοριακών-ελεγκτών με καταμερισμό του έργου βάσει των προτύπων ελέγχου της κεντρικής ελεγκτικής υπηρεσίας. Ο έλεγχος θα πρέπει να έχει κανόνες και να είναι τυποποιημένος με συγκεκριμένα βήματα σύμφωνα με χρονοδιάγραμμα.

### **Προληπτικός φορολογικός έλεγχος**

Ο προληπτικός φορολογικός έλεγχος θα είναι έργο εξωτερικών συνεργείων εφοριακών υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών, τα οποία θα ορίζονται ανά περιοχή και θα πρέπει να υπάρχουν σαφείς κανόνες συμπεριφοράς και να γίνονται συγκεκριμένες ενέργειες μεθοδολογίας για την πραγματοποίηση του ελέγχου με επίκεντρο κυρίως την διακίνηση των αγαθών κλπ.

### **Προσωρινός φορολογικός έλεγχος (μερικός έλεγχος)**

Ο προσωρινός έλεγχος θα πρέπει να εστιάζει στον Φ.Π.Α. και στη σωστή απόδοσή του, καθώς και στην απόδοση των παρακρατούμενων φόρων. Σκοπός είναι να εξασφαλιστεί η σωστή επιλογή της επιχείρησης που θα ελεγχθεί και να έχει ο ελεγκτής σε ηλεκτρονική μορφή τα απαιτούμενα στοιχεία για να μπορεί να οδηγηθεί σε σωστά συμπεράσματα. Για τον παραπάνω ελεγκτικό μηχανισμό απαιτείται η αναβάθμιση του ρόλου του των επαγγελματιών λογιστών ως ενδιάμεσου προσώπου μεταξύ φορολογούμενου και κράτους. Είναι υποχρεωτική η υπογραφή κάθε εγγράφου που περιλαμβάνει το φορολογητέο εισόδημα και το ποσό του φόρου π.χ. Φ.Π.Α., δηλώσεις φόρου εισοδήματος κ.λ.π.

Επίσης, χρειάζεται η θέσπιση κανόνων και ευθυνών στους λογιστές φοροτεχνικούς που συγκαλύπτουν ή συνεργούν σε βάρος του δημοσίου. Η κατάργηση του ΚΒΣ και η ενοποίηση των διατάξεων στη φορολογία εισοδήματος είναι σημαντική όπως και η αλλαγή στα έντυπα των

δηλώσεων. Η χρήση των νέων τεχνολογιών μπορεί να προσφέρει όσο το δυνατό περισσότερα στη διαδικασία που πραγματοποιείται διασταύρωση στοιχείων και η καταγραφή των ασυνεπειών που εμφανίζονται για να μην αποκρύπτονται εισοδήματα. Ακόμα, μπορούν να περιοριστούν οι συναλλαγές σε μετρητά (κάτω του ορίου των 500€) και να πραγματοποιείται η μισθοδοσία αποκλειστικά σε τραπεζικό λογαριασμό. Η καταβολή της μισθοδοσίας με αυτόν τον τρόπο μπορεί να αποτελέσει εργαλείο για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. (Οικονομικό Επιμελητήριο, 2010)

### **Λειτουργία της φορολογικής διοίκησης**

Ένα φορολογικό σύστημα δε μπορεί να είναι αποτελεσματικό εάν δεν υπάρχουν αξιόπιστες φορολογικές υπηρεσίες. Η λειτουργία της φορολογικής διοίκησης θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με ολοκληρωμένο σχεδιασμό, θα πρέπει αρχικά να γίνει ξεκάθαρο τι φορολογικό σύστημα θα ισχύσει και μετά να καταλήξουμε στη μορφή της οργάνωσης των υπηρεσιών που θα συμβάλλουν στην υλοποίησή του. Η αλήθεια είναι ότι οι φορολογικές υπηρεσίες ήταν αναποτελεσματικές και ταλαιπωρούσαν καθημερινά φορολογούμενους, εφοριακούς και επιχειρήσεις. Χιλιάδες πολίτες δαπανούσαν πολύτιμες ώρες, η εκκαθάριση των φορολογικών δηλώσεων φυσικών προσώπων γινόταν πολλούς μήνες μετά την υποβολή τους, ενώ οι ελεγκτές προσπαθούσαν να ολοκληρώσουν ελέγχους επιχειρήσεων δίχως να διαθέτουν όλες τις φορολογικές διασταυρώσεις μηχανογραφικών στοιχείων για τα ελεγχόμενα έτη.



Τελευταία παρατηρείται μια προσπάθεια της φορολογικής διοίκησης του Υπουργείου Οικονομικών και κυρίως της Γ.Γ.Δ.Ε στην αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων με την υποχρεωτική εφαρμογή της ηλεκτρονικής υποβολής όλων δηλώσεων ( Φ.Ε, Φ.Μ.Υ κλπ.), την άμεση εκκαθάρισή τους, τον προσδιορισμό του οφειλόμενου φόρου (ταυτότητα οφειλής) και την πληρωμή τους μόνο σε τραπεζικά ιδρύματα. Παρόλου αυτά οι φορολογούμενοι πολίτες και οι λογιστές έχουν χαθεί στον ηλεκτρονικό λαβύρινθο του συστήματος taxis net.

Καλό θα ήταν να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε οι φορολογικές υπηρεσίες να λειτουργούν χωρίς να απαιτείται η φυσική παρουσία του πολίτη στις εφορίες. Επιπλέον, να υπάρχει πλήρης μηχανοργάνωση όλων των υπηρεσιών και όλων των διαδικασιών του Υπουργείου Οικονομικών προκειμένου να διασυνδέεται με τράπεζες, μεγάλους οργανισμούς κ.λ.π. στοχεύοντας στην εξυπηρέτηση του πολίτη, στην πλήρη ηλεκτρονική καταγραφή και διασταύρωση των οικονομικών δεδομένων της κάθε επιχείρησης, στη συνεργασία εφοριακών και λογιστών για την εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων και του Υπουργείου, στην πλήρη διαφάνεια σε κάθε σχετική ενέργεια με φορολογικό έλεγχο και δημιουργία μόνιμου ηλεκτρονικού μητρώου φορολογικών ελεγκτών, όπου θα γίνεται η καταγραφή και παρακολούθηση της πορείας των υποθέσεων που ελέγχθηκαν καθώς και η σύνθεση της υπηρεσιακής δομής των υπηρεσιών που υπηρετεί ο ελεγκτής.

Η αναβάθμιση και η διοικητική ανεξαρτησία των οικονομικών επιθεωρητών είναι πάρα πολύ σημαντική, όπως και ο καθορισμός πρότυπων διαδικασιών με σκοπό την ουσιαστική τους λειτουργία. Θα πρέπει ακόμα να καταβάλλεται συνεχής προσπάθεια για να καταπολεμηθεί η διαφθορά, να αναζητηθούν οι πραγματικοί λόγοι που τη συντηρούν και να καθιερωθούν κίνητρα τόσο στις επιχειρήσεις για να αποκαλυφθούν περιπτώσεις πραγματικής διαφθοράς και φοροδιαφυγής στο δημόσιο, αρκεί να μην υπάρχει η εκμετάλλευση του μέτρου και των κινήτρων αυτών προς ιδίως όφελος προκειμένου να επιτύχουν φορολογική ασυλία και την αποφυγή του τακτικού ελέγχου, αλλά και στους υπαλλήλους- ελεγκτές.

### 3.6. Αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος στις επιχειρήσεις

Μετά την καθιέρωση του ενιαίου νομίσιματος το ζητούμενο είναι να παραμένει η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς με την απαλοιφή των φορολογικών εμποδίων που υφίστανται ανάμεσα στα κράτη – μέλη αυτής. Το φορολογικό σύστημα που χρησιμοποιείται από κάθε κράτος – μέλος, έχει ως στόχο την ενίσχυση των επιχειρήσεων του με βάση τους συντελεστές φορολόγησης των επιχειρηματικών κερδών. Όμως, η συγκέντρωση του διεθνούς κεφαλαίου, η εξαγορά μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων, η εμφάνιση του ηλεκτρονικού εμπορίου, η μεγάλη κινητικότητα οικονομικών παραγόντων, αλλά και η λειτουργία των μεγάλων επιχειρήσεων καθιστούν αναγκαία τη λήψη των κατάλληλων μέτρων όσον αφορά στη φορολογία των επιχειρήσεων. (Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων, 2013)

Αρχικά, δε θα πρέπει να αναγνωρίζονται ως στοιχεία του ενεργητικού οι αγορές μετοχών, διότι πολλές ελληνικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν πλασματικό ενεργητικό με την αγορά μετοχών offshore εταιριών, αφού οι επιχειρηματίες καλύπτουν οποιαδήποτε ταμειακά ελλείμματα. Επιπλέον, επειδή εξάγονται αγαθά, θα πρέπει να θεσπιστούν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες θα προστίθεται στα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων η διαφορά της αξίας με βάση τις διατάξεις για τις ενδοομιλικές συναλλαγές. Μεγάλης σημασίας είναι και η εναρμόνιση της φορολογίας των ατομικών επιχειρήσεων με τη φορολογία των προσωπικών επιχειρήσεων.

Άλλα σημαντικά σημεία αποτελούν: (Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων, 2013)

- Η φορολόγηση των αγροτών με πιο δίκαιο τρόπο.
- Ο άμεσος έλεγχος των επιχειρήσεων που εγκαταλείπουν επαγγελματικές μισθώσεις με την υποχρέωση του ιδιοκτήτη του ακινήτου για να ενημερωθεί η αρμόδια Δ.Ο.Υ. προκειμένου να αποφευχθούν εικονικές συναλλαγές.
- Συμφωνίες με ξένους επενδυτές που επιθυμούν να δημιουργήσουν στην Ελλάδα μεγάλες οικονομικές μονάδες, με καταβολή φόρου εισοδήματος 1% επί των ακαθάριστων εσόδων.

- Η διαμόρφωση του συντελεστή φορολόγησης των νομικών προσώπων ώστε να προσαρμοστεί στο μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Η μείωση των συντελεστών φορολογίας εισοδήματος σε νέες επιχειρήσεις.
- Η συνδρομή του ναυτιλιακού κλάδου που θα μπορούσε να συμβάλει καθοριστικά στην ενίσχυση των φορολογικών εσόδων.
- Η μείωση συντελεστών φορολογίας εισοδήματος σε επιχειρήσεις που αναπτύσσουν τη δραστηριότητά τους σε παραμεθόριες περιοχές.
- Κατάργηση της προκαταβολής του φόρου νομικών και φυσικών προσώπων.
- Ο προσδιορισμός των κερδών που φορολογούνται με λογιστικό προσδιορισμό των επιχειρήσεων και πλήρη κατάργηση κάθε τεκμαρτού προσδιορισμού αυτών. Παραδείγματος χάρη, για τα έργα υποδομής θα πρέπει να υπάρξει μέριμνα ώστε τα φορολογητέα κέρδη των επιχειρήσεων να προσδιορίζονται από τα έσοδα της πραγματικής εμπορικής αξίας πωλήσεως των ακινήτων.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

### ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ – ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ

#### 4.1. Φοροδιαφυγή

##### ι. Η έννοια της φοροδιαφυγής και τα χαρακτηριστικά της

Οι δαπάνες του κράτους καλύπτονται από τους φόρους που αυτό εισπράττει. Οι φόροι είναι δυνατό να θεωρηθούν ως αμοιβή του δημόσιου τομέα για την προσφορά των δημόσιων αγαθών στην οικονομία, όπως είναι παραδείγματος χάρη οι υπηρεσίες παιδείας, υγείας κ.λ.π. ή ακόμα να θεωρηθούν ως αναγκαστική αποταμίευση της οικονομίας, η οποία χρησιμοποιείται προκειμένου να καλύψει τις παραγωγικές δαπάνες του δημοσίου. Πολλοί λοιπόν είναι οι πολίτες που προσπαθούν να αποφύγουν κατά ένα μέρος τους φόρους και κατά συνέπεια εμφανίζεται το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. (Κανελλόπουλος, 2002)

Η φοροδιαφυγή είναι ένα πρόβλημα, το οποίο καμία χώρα δεν έχει καταφέρει να εξαλείψει παρά το γεγονός ότι λαμβάνονται διάφορα μέτρα κατά καιρούς για να περιοριστεί. Όμως, κάθε φορά είναι δυνατό να ανακαλυφθούν και νέοι τρόποι που μπορεί κανείς να φοροδιαφύγει και τις περισσότερες φορές οι ένοχοι τιμωρούνται μόνο στα λόγια. Το πρόβλημα της φοροδιαφυγής έχει δύο όψεις, την οικονομική και την κοινωνική. Από οικονομικής πλευράς, η φοροδιαφυγή αποτελεί την παράνομη στέρηση εσόδων του κράτους με την απόκρυψη του πραγματικού εισοδήματος από την πλευρά των φορολογούμενων και έχοντας ως επακόλουθο την αποφυγή πληρωμής πραγματικού φόρου. Η αποφυγή πληρωμής του φόρου με παράνομους τρόπους είναι δυνατό να γίνεται από πολλούς φορολογούμενους. Όμως, η φοροδιαφυγή γίνεται κατά κύριο λόγο από τους εργοδότες που μπορούν πιο εύκολα να παραποιούν στοιχεία. Από κοινωνικής πλευράς, το πρόβλημα της φοροδιαφυγής είναι δυνατό να καταπολεμηθεί και ως ζήτημα κοινωνικής δικαιοσύνης. Θα πρέπει να γίνει αντιληπτό από τους πολίτες ότι η φοροδιαφυγή δεν είναι δυνατό να αποτελεί έξυπνη πράξη, αλλά αφαιρεί δημόσιο χρήμα, άρα είναι βαρύ αδίκημα για το κοινωνικό σύνολο. (Μανεσιώτης, 1990)

Η φοροδιαφυγή δε θα πρέπει να συγχύζεται με τη φοροαποφυγή που προκαλείται όταν εκμεταλλεύεται κανείς τις αδυναμίες του νόμου. Η εξάλειψη της φοροδιαφυγής στα σημερινά δημοσιοοικονομικά δεδομένα λαμβάνει όλο και μεγαλύτερη σημασία και το ύψος του δημοσιονομικού ελλείμματος καθιστά όλο και πιο επιτακτική την ανάγκη για την καταπολέμησή της. Κάθε ποσό που φοροδιαφεύγει ακόμα κι αν είναι πολύ μικρό είναι πάρα πολύ σημαντικό για την οικονομία.

Οι έννοιες της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής παρουσιάζουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Τη σκόπιμη απόκρυψη των εισοδημάτων από τους φορολογούμενους πολίτες.
- Την απώλεια του φόρου που απορρέει από υποθέσεις που καθυστερούν και είναι συνήθως σοβαρές.
- Την απώλεια φόρου από όσους δε συμπεριλαμβάνονται στους φορολογικούς καταλόγους.
- Την απώλεια φόρου από πολλές δραστηριότητες της παραοικονομίας.
- Τη φυγάδευση κεφαλαίων στο εξωτερικό από πολίτες που επιθυμούν να φοροδιαφύγουν.

Για τις δραστηριότητες της παραοικονομίας υπάρχουν τρεις κατηγορίες εισοδημάτων. Αρχικά, υπάρχει μίγμα δραστηριοτήτων που δε συμπεριλαμβάνεται στο μηχανισμό της αγοράς. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η παραγωγή των νοικοκυριών. Δεύτερον, αρκετές νόμιμες δραστηριότητες της αγοράς δεν καταγράφονται για διάφορους λόγους. Τρίτον, εισοδήματα από παράνομες ενέργειες, όπως είναι για παράδειγμα η δήλωση στη Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία μικρότερου εισοδήματος από αυτό που έχει πραγματοποιηθεί όταν υπολογίζεται ο φόρος εισοδήματος. Άλλη τέτοιου είδους ενέργεια είναι η εμφάνιση από τις επιχειρήσεις των ακαθάριστων εσόδων (του συνολικού τζίρου) που είναι μικρότερα από αυτά που πραγματοποιούνται όταν υπολογίζεται ο φόρος κατανάλωσης, η λαθραία εισαγωγή ειδών από το εξωτερικό κ.λ.π. (Μανεσιώτης, 1990)



Επομένως, η φοροδιαφυγή έχει άμεση σχέση με τη διαφορά ανάμεσα στο συνολικό ποσό του φόρου, το οποίο προκύπτει από τα στοιχεία που δηλώνονται και καταβάλλεται το ποσό που τους αναλογεί στο δημόσιο ταμείο κατά τη διάρκεια ενός φορολογικού έτους, αλλά και του ποσού του φόρου που θα οφειλόταν να καταβληθεί για τη συγκεκριμένη περίοδο, λαμβάνοντας υπόψη τα πραγματικά μεγέθη καθώς και τη νομοθεσία που ισχύει. Η φοροδιαφυγή είναι δυνατό να περιοριστεί στο φόρο εισοδήματος ή ακόμα να επεκταθεί και σε άλλους φόρους, όπως είναι λόγου χάρη, ο φόρος προστιθέμενης αξίας, οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, αλλά και η μη πληρωμή στο δημόσιο ταμείο των παρακρατηθέντων φόρων εισοδήματος. Φοροδιαφεύγουν όχι μόνο φυσικά πρόσωπα, τα οποία δε δηλώνουν στις αρμόδιες φορολογικές αρχές τα ακριβή περιουσιακά τους στοιχεία ή δεν υποβάλλουν καθόλου φορολογική δήλωση, αλλά και νομικά πρόσωπα, κατά κύριο λόγο ανώνυμες εταιρίες που συμπεριφέρονται όπως και τα φυσικά πρόσωπα, δηλαδή αποκρύπτουν από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές τα ακριβή μεγέθη και εμποδίζεται ο υπολογισμός του οφειλόμενου ποσού τους ή δεν υποβάλλουν καθόλου φορολογική δήλωση. (Κανελλόπουλος, 2002)



Η φοροδιαφυγή δεν αποτελεί ίδια έννοια με τη φοροαποφυγή και τη φοροκλοπή. Πιο συγκεκριμένα, στη φοροαποφυγή χρησιμοποιούνται τυχόν ασάφειες ή ειδικές ρυθμίσεις που υπάρχουν στη νομοθεσία που ισχύει κι έχουν ως στόχο τη μη καταβολή φόρου στο δημόσιο.

Κατά συνέπεια, αυτός, ο οποίος δρα με ενέργειες φοροαποφυγής δε βρίσκεται σε κίνδυνο να έχει κυρώσεις για τις πράξεις του. Η φοροαποφυγή αποτελεί πράξη που δεν παραβιάζει την ισχύουσα νομοθεσία και γι' αυτό το λόγο δε θα πρέπει να συγχέεται με τη φοροδιαφυγή. Σχετικά με τη φοροκλοπή που αναφέρεται σε εισπραχθέντες ή παρακρατηθέντες φόρους, οι οποίοι δεν αποδίδονται στο κράτος, είναι αρκετά δύσκολη η διάκριση από τη φοροδιαφυγή και ιδιαίτερα όταν πρόκειται για έμμεσους φόρους στους οποίους δεν είναι τόσο εύκολο να αποκαλυφθεί, εάν έχουν πράγματι εισπραχθεί ή αν έχει γίνει πώληση του προϊόντος χωρίς ΦΠΑ. Επίσης, πάρα πολλοί ταυτίζουν εσφαλμένα την έννοια της φοροδιαφυγής με την έννοια της παραοικονομίας και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να προσεγγίζεται εντελώς λανθασμένα το πρόβλημα και να λαμβάνονται εσφαλμένες αποφάσεις και λύσεις, ενώ στην ουσία το πρόβλημα της φοροδιαφυγής παραμένει άλυτο. (Γεωργακόπουλος, 1997)

Η φοροδιαφυγή μπορεί να εντοπιστεί τόσο στους άμεσους όσο και στους έμμεσους φόρους. Όμως, το μεγαλύτερο ποσοστό φοροδιαφυγής βρίσκεται κατά κύριο λόγο στους άμεσους φόρους και πιο συγκεκριμένα στο φόρο του εισοδήματος.



Όταν παρουσιάζονται πλαστά και εικονικά τιμολόγια ο βασικός σκοπός είναι η μείωση των κερδών της επιχείρησης και κατά συνέπεια η μείωση του φόρου που είναι υποχρεωμένη να πληρώσει. Μια ακόμα περίπτωση στην οποία δεν εκδίδονται παραστατικά είναι το παραεμπόριο και εκδηλώνεται με τη διάθεση παράνομων ειδών, η προέλευση των οποίων είναι από τρίτες χώρες και η διακίνησή τους πραγματοποιείται εντός της Ελλάδας και γενικότερα εντός των γεωγραφικών πλαισίων της Ε.Ε.. Επιπλέον, η ύπαρξη των «offshore» επιχειρήσεων έχει στόχο να αποκρύψει έσοδα και κέρδη από παράνομες δραστηριότητες για μικρότερη φορολογική επιβάρυνση. (Στεργίου, 2011)

Σε όλες τις χώρες, σε όλα τα κράτη του κόσμου παρατηρείται το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Όμως, η έκταση της φοροδιαφυγής εξαρτάται από πολλούς παράγοντες μερικοί εκ των οποίων είναι οι παρακάτω:

**α)** Το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης ενός πολίτη συγκριτικά με το εισόδημά του. Όσο πιο υψηλό εμφανίζεται το επίπεδο της μέσης φορολογικής επιβάρυνσης του φορολογούμενου τόσο πιο μεγάλη είναι και η τάση του για φοροδιαφυγή για το λόγο ότι η ικανοποίηση των ατομικών του αναγκών είναι περιορισμένη και το όφελος από το ποσό του φόρου που ενδεχομένως να εξοικονομήσει, μπορεί να αντισταθμίσει τον κίνδυνο που απορρέει από την αποκάλυψη της φοροδιαφυγής.

**β)** Ένας άλλος παράγοντας είναι ο τρόπος με τον οποίο κατανέμονται τα φορολογικά βάρη. Η τάση για φοροδιαφυγή είναι μικρότερη όσο πιο πολύ ανταποκρίνεται η κατανομή των φορολογικών βαρών στην αντίληψη που επικρατεί για κοινωνική δικαιοσύνη, ενώ η τάση για φοροδιαφυγή είναι μεγαλύτερη όταν δεν ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό η κατανομή των φορολογικών βαρών στην αντίληψη που επικρατεί για κοινωνική δικαιοσύνη. Μάλιστα στην περίπτωση που υπάρχει παραβίαση της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών καθώς χορηγούνται αδικαιολόγητες φορολογικές απαλλαγές και εξαιρέσεις σε ορισμένες κατηγορίες ιδιωτικών φορέων τότε αναπτύσσεται το αίσθημα αδικίας ανάμεσα στους φορολογούμενους και γίνεται όλο και πιο δυνατή η επιθυμία τους για φορολογική εξομοίωση με τους

απαλλασσόμενους από το φόρο. Επίσης, σημειώνει μεγάλη άνοδο το επίπεδο συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης των φορολογούμενων πολιτών, αφού δεδομένων των φορολογικών εσόδων, η καταβολή των ποσών από όσους απαλλάσσονται από τη φορολογία θα πρέπει να γίνεται με την καταβολή ποσών από τους υπόλοιπους ιδιωτικούς φορείς. Τέλος, προκύπτει άνισος ανταγωνισμός ανάμεσα σε επιχειρηματικές μονάδες που ευνοούνται και σε αυτές που ευνοούνται λιγότερο ή και καθόλου, αφού οι φόροι γενικότερα είναι δυνατό να επηρεάσουν τα σχέδια παραγωγής.

γ) Το κατά μέσο όρο μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των φορολογούμενων πολιτών μιας χώρας είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Για παράδειγμα, όταν το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα, οι φορολογούμενοι δε μπορούν να αντιληφθούν ότι γίνεται διάθεση των εσόδων από τους φόρους για να χρηματοδοτηθεί το κόστος παραγωγής των δημόσιων αγαθών, τα οποία ικανοποιούν συλλογικές ανάγκες, λόγου χάρη, ο τομέας της παιδείας, αυτός της υγείας, της ασφάλειας κ.λ.π.

δ) Ακόμη ένας παράγοντας είναι το μορφωτικό επίπεδο των φοροτεχνικών οργάνων. Η μόρφωση των στελεχών των φοροτεχνικών υπηρεσιών (εφορία, Σ.Δ.Ο.Ε., κ.λ.π.) κρίνεται πολύ σημαντική. Οι υπάλληλοι αυτών των δημόσιων υπηρεσιών θα πρέπει να έχουν την ικανότητα να διαμορφώσουν ένα φορολογικό σύστημα, που να μπορεί να περιορίσει σημαντικά τη φοροδιαφυγή και να οργανώσουν σωστά τη λειτουργία των υπηρεσιών αυτών χρησιμοποιώντας τον απαραίτητο μηχανολογικό εξοπλισμό και το ειδικευμένο προσωπικό.

ε) Η φοροδιαφυγή εξαρτάται και από τη διάρθρωση του φορολογικού συστήματος. Επιπλέον, το είδος, αλλά και ο ταμειευτικός ρόλος των φόρων που αποτελούν το φορολογικό σύστημα μιας χώρας, προσδιορίζουν σε σημαντικό βαθμό την έκταση της φοροδιαφυγής. Κατά συνέπεια, εάν στο φορολογικό σύστημα υπερτερούν οι άμεσοι φόροι, υπάρχει μεγαλύτερη τάση για φοροδιαφυγή, διότι ο ιδιωτικός τομέας μπορεί πιο εύκολα να αποκρύψει εισοδήματα. Τα νοικοκυριά δηλώνοντας εισόδημα μικρότερο από αυτό που έχουν στην πραγματικότητα και οι επιχειρήσεις μεταβιβάζοντας μέρος από τα κέρδη τους σε λογαριασμούς αποσβέσεων, εξόδων έρευνας κ.λ.π. Στην περίπτωση που το φορολογικό σύστημα κυριαρχείται από έμμεσους φόρους,

η τάση για φοροδιαφυγή είναι μικρότερη, αφού ο έλεγχος των φορολογικών οργάνων είναι πιο αποτελεσματικός, διότι οι φορολογούμενες μονάδες είναι λιγότερες και υποχρεούνται για την τήρηση λογιστικών βιβλίων, εκ των οποίων προκύπτει για παράδειγμα ο Φ.Π.Α.

**στ)** Άλλος παράγοντας είναι ο τρόπος διαχείρισης του δημόσιου χρήματος. Όταν η διαχείριση των φορολογικών εσόδων από το κράτος είναι πιο ορθολογική, η τάση των φορολογούμενων για φοροδιαφυγή είναι μικρότερη. Αντίθετα, όταν σπαταλάται δημόσιο χρήμα γίνεται διάβρωση της φορολογικής συνείδησης των ιδιωτικών φορέων, επειδή η φορολογική τους θυσία δεν εκτιμάται με ανάλογο τρόπο από το κράτος.

Κάποιες από τις αιτίες της φοροδιαφυγής είναι οι ποιοτικοί και ποσοτικοί έλεγχοι που πραγματοποιούνται. Η απουσία τακτικών και ποσοτικών ελέγχων των φυσικών και νομικών προσώπων που φορολογούνται, συμβάλλουν στην αύξηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Πολύ σημαντικός είναι ο ρόλος του συνδυασμού της ύπαρξης διαφάνειας και της τήρησης των νόμων, προκειμένου να καλλιεργηθεί ισχυρή φορολογική συνείδηση στους πολίτες, με αποτέλεσμα το κράτος να κερδίσει την εμπιστοσύνη των ατόμων που φορολογούνται και να αποτρέψει κατά πολύ τη φοροδιαφυγή.

Η οικονομική κατάσταση την οποία βιώνει το ελληνικό κράτος στις μέρες μας ωθεί σε μέτρα που δεν είναι κατάλληλα με αποτέλεσμα να αυξάνεται η φοροδιαφυγή. Η πολιτική ηγεσία των κρατών που πρέπει να αντιμετωπίσει τη δύσκολη οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται θα πρέπει να δει το θέμα με την ανάλογη σοβαρότητα και να προβεί στη λήψη αποφάσεων και μέτρων που θα φέρουν ευημερία και ανάπτυξη στην οικονομία, ελαχιστοποιώντας, στο βαθμό που είναι δυνατό τις αιτίες, οι οποίες προκαλούν φοροδιαφυγή και παραοικονομία. Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι η κυριότερη αιτία για να φοροδιαφύγει κανείς εστιάζεται στη συμμετοχή των οργάνων της πολιτείας στη διαφθορά. Μια ακόμα πολύ βασική αιτία αποτελεί το υφιστάμενο φορολογικό σύστημα, το οποίο δε διακρίνεται από κοινωνική δικαιοσύνη με αποτέλεσμα να αυξάνεται η φοροδιαφυγή και να αδικούνται οι πολίτες που είναι υπάκουοι στο νόμο. (<http://www.imerisia.gr>)

## ii. Οι συνέπειες της φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή συντελεί στη μείωση της αποτελεσματικότητας της οικονομίας και διευρύνει την κοινωνική ανισότητα. Ο κύριος λόγος που συμβαίνει κάτι τέτοιο είναι ότι μεταβάλλει την κατανομή των οικονομικών πόρων τόσο βραχυχρόνια όσο και μακροχρόνια. Συγκεκριμένα, η φορολογία, πόσο μάλλον η φοροδιαφυγή επηρεάζουν πολύ το διαθέσιμο εισόδημα των πολιτών και καθώς περνούν τα χρόνια προκαλούν αλλαγές στη δομή της οικονομίας και στις αποφάσεις, όσον αφορά στην προσφορά και στη ζήτηση εργασίας κατά κλάδο ή επάγγελμα. Επίσης, συντελούν στη διαχρονική κατανομή του εισοδήματος ανάμεσα σε κατανάλωση και σε αποταμίευση, επηρεάζουν τις τιμές, μεταβάλλουν το ύψος και το ρυθμό με τον οποίο αυξάνονται οι εισαγωγές κ.λ.π. Η φοροδιαφυγή, λοιπόν, περιορίζει σημαντικά την αναδιανεμητική λειτουργία της προοδευτικής φορολογίας από τους πλουσιότερους προς τους φτωχότερους. Επίσης, οδηγεί σε αύξηση των φορολογικών βαρών των πολιτών που συμμορφώνονται στο φορολογικό σύστημα και δε μεταχειρίζονται ισότιμα οι πολίτες, οι οποίοι εμφανίζουν παρόμοιο εισόδημα. (Τράπεζα της Ελλάδος, 2011)

Σοβαρό πλήγμα δημιουργείται και στον τομέα του ανταγωνισμού, όπου κάποιες επιχειρήσεις, δεν είναι δυνατό να αυξήσουν την κερδοφορία τους και χρησιμοποιούν ως πολιτική τη φοροδιαφυγή. Από αυτή την εύκολη κερδοφορία με χαμηλό ρίσκο, απορρέει η αποθάρρυνση των επιχειρήσεων για καινούριες επενδύσεις. Τέλος, υψώνει εμπόδια στο Δημόσιο όσον αφορά στη χρησιμοποίηση των πόρων αυτών που θα εισέπραττε από την φορολογία για να τα χρησιμοποιήσει στη χρηματοδότηση κρατικών δαπανών. Επομένως, το κράτος στρέφεται στα δάνεια, έχει περιορισμένη δυνατότητα για δημόσιες επενδύσεις, χαμηλότερη ποιότητα και ποσότητα από τα δημόσια αγαθά που παρέχονται και δυσκολίες σχετικά με την εφαρμογή του κοινωνικού κράτους. Συνέπεια από την ύπαρξη φοροδιαφυγής είναι το υψηλό κόστος συναλλαγών και διοικήσεως για την κυβέρνηση, αφού οφείλει να διατηρήσει αποτελεσματικό τον ελεγκτικό μηχανισμό που είναι αναγκαίος προκειμένου να εμποδιστούν τα κρούσματά της. (Τράπεζα της Ελλάδος, 2011)

## 4.2. Παραοικονομία

### ι. Η έννοια της παραοικονομίας και τα χαρακτηριστικά της

Οι δραστηριότητες κάθε ανθρώπου χαρακτηρίζονται από δύο όψεις, την ορατή και τη μη ορατή. Επομένως, υπάρχει ο ισχυρισμός ότι η οικονομική δραστηριότητα ως σύνολο αποτελείται από δυο πλευρές την επίσημη, δηλαδή περιλαμβάνει ότι καταγράφεται και την "κρυφή" πλευρά που αποκαλείται παραοικονομία. Προκειμένου να έχουμε στοιχεία για την οικονομική δραστηριότητα και για να γίνεται αποτελεσματικά η άσκηση της οικονομικής πολιτικής, κρίνεται σημαντικό να εξεταστούν και οι δύο πλευρές.

Η εμφάνιση της παραοικονομίας χρονολογείται περίπου στα τέλη της δεκαετίας του '70 σε διεθνές επίπεδο, όταν ο P.Gutmann σε μια δημοσίευσή του, τόνισε την ανεξήγητη αύξηση της ζήτησης τραπεζογραμματίων. Από εκείνη την εποχή μέχρι και σήμερα υπάρχουν διάφορες απόψεις στη διεθνή αρθρογραφία και βιβλιογραφία. Μάλιστα όσο αυξάνεται η συγγραφική δραστηριότητα για την παραοικονομία τόσο πιο περίπλοκο γίνεται αυτό το ζήτημα. Στον ελλαδικό χώρο υπήρχαν ίχνη παραοικονομίας τη δεκαετία του '80, αλλά οι προσπάθειες για να εκτιμηθεί ξεκίνησαν από την επόμενη δεκαετία. Η παραοικονομία αποτελεί μια πολύπλευρη έννοια και αυτό επιβεβαιώνεται από την πληθώρα των ονομάτων, τα οποία χρησιμοποιούνται για την περιγραφή του ίδιου αντικειμένου. Το γεγονός ότι δεν υπάρχει σαφής και συγκεκριμένος ορισμός καθιστά ακόμα πιο δύσκολη την κατανόηση αυτού του φαινομένου. Με βάση την άποψη πολλών οικονομολόγων η παραοικονομία υπό την ευρεία έννοια αποτελείται από: (Μανεσιώτης, 1990)

- Το εισόδημα, το οποίο αποκτάται με νόμιμο τρόπο, αλλά δε δηλώνεται στην εφορία. Αυτό περικλείει το εισόδημα, το οποίο αποκτάται όταν κάποιο άτομο κάνει μια δεύτερη εργασία. Παραδείγματος χάρη, ένας υπάλληλος ταυτόχρονα με την κανονική εργασία του, ασχολείται με το περιβόλι του και τα προϊόντα του πωλούνται στην αγορά. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει το εισόδημα των ατόμων που παίρνουν επιδόματα ανεργίας, ενώ στην πραγματικότητα εργάζονται κάπου παράνομα και το εισόδημά τους δε δηλώνεται.

- Το εισόδημα από τις παράνομες δραστηριότητες, όπως είναι για παράδειγμα η διακίνηση ναρκωτικών και η αρχαιοκαπηλία.
- Το ατομικό εισόδημα ή οι δηλωμένες δαπάνες, οι οποίες στην πραγματικότητα αποτελούν εισόδημα ή δαπάνες για μια επιχείρηση, όπου εργάζεται ο δράστης της παραοικονομίας.

Και οι τρεις αυτές κατηγορίες οικονομικών δραστηριοτήτων πραγματοποιούνται σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, για παράδειγμα σε ένα οικονομικό έτος. Βέβαια, από την άλλη πλευρά κάποιοι οικονομολόγοι έδωσαν έναν πιο αυστηρό ορισμό στην παραοικονομία που σχετίζεται με το μέρος του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.), το οποίο δεν είναι δυνατό να μετρηθεί και κατά συνέπεια δεν καταγράφεται. Οι ορισμοί είναι πολλοί, αλλά οποιαδήποτε ερμηνεία κι αν υιοθετηθεί, το πρόβλημα της κατανόησης του όρου παραοικονομία παραμένει, για το λόγο ότι πολλοί παράγοντες, ψυχολογικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί και άλλου είδους αλληλεπιδρούν με τους οικονομικούς λόγους και δημιουργούν δυσκολία για το τι ακριβώς είναι η παραοικονομία και με ποιο τρόπο θα μπορούσαμε να την εντοπίσουμε. (Μανεσιώτης, 1990)

Η έννοια παραοικονομία έχει χρησιμοποιηθεί για το χαρακτηρισμό διαφόρων κατηγοριών. Οι ορισμοί της έχουν προκαλέσει σύγχυση στο ευρύτερα μορφωμένο κοινό, αλλά και στο κοινό, το οποίο ασχολείται με τα οικονομικά. Ο όρος της παραοικονομίας με κριτήριο τη φοροδιαφυγή, χαρακτηρίζει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες διαφεύγουν τη φορολογία και πάσχει από κάποιες αδυναμίες. Καταρχήν, η φοροδιαφυγή αποτελεί πάρα πολύ σημαντικό ρόλο για την ύπαρξη και την ανάπτυξη της παραοικονομίας. Δεύτερον, η δυνατότητα διαφυγής από την προσοχή των φορολογικών αρχών δεν ταυτίζεται με τη δυνατότητα διαφυγής από την προσοχή των υπηρεσιών εθνικών λογαριασμών που παρέχουν διαφορετικά στοιχεία. Μέρος των οικονομικών δραστηριοτήτων που αποτελούν κρυφή οικονομία, περιλαμβάνεται στους εθνικούς λογαριασμούς, επειδή η εκτίμησή τους δεν υιοθετεί πληροφορίες που παρέχουν οι φορολογικές στατιστικές.

Προβλήματα, όμως, παρουσιάζουν και οι ορισμοί της παραοικονομίας που περιλαμβάνουν την έννοια του Α.Ε.Π. Κανονικά δε θα έπρεπε να γίνεται λόγος για παραοικονομία ή κρυφή οικονομία, αλλά για διαφορετική προσέγγιση όσον αφορά στο θέμα μέτρησης της συνολικής



οικονομικής δραστηριότητας. Άρα, υπάρχει το γνωστό πρόβλημα της καταλληλότητας του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος όπως μετριέται ως δείκτης οικονομικής ευημερίας ή μέτρησης της παραγωγικότητας. Δηλαδή, η παραοικονομία ορίζεται να περιλαμβάνει όλη τη μη μετρούμενη οικονομική δραστηριότητα. Ο ορισμός αυτός καλύπτει οικονομικές δραστηριότητες που δε μετρούνται με βάση τους κανόνες εθνικής λογιστικής, διότι θεωρείται ότι δεν αποτελούν μέρος της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες περιλαμβάνουν εθνικολογιστικά κριτήρια μετρήσεως, αλλά για διάφορους λόγους διαφεύγουν τη μέτρηση. Το κομμάτι της ανεπίσημης οικονομίας είναι η οικονομική δραστηριότητα, η οποία δε μετράται λόγω των στατιστικών και άλλων δυσκολιών που υπάρχουν. (Βαβούρας, Κούτρης, 1991)



Οι παράγοντες, οι οποίοι προσδιορίζουν τη συνολική οικονομική δραστηριότητα επηρεάζουν και την παραοικονομία. Μερικοί λοιπόν από τους παράγοντες που επιδρούν σημαντικά στην οικονομία είναι οι παρακάτω:

### **Ο Το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης**

Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές άμεσης και έμμεσης φορολογίας καθώς και το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης που απορρέει από το δημόσιο τομέα, θεωρούνται ότι

αποτελούν βασικά κριτήρια της παραοικονομίας. Οι επιχειρηματικές οντότητες προκειμένου να αποφύγουν την υψηλή φορολογική επιβάρυνση κρύβουν κάποιο σημαντικό τμήμα της οικονομικής δραστηριότητάς τους. Και οι δύο φόροι, άμεσοι και έμμεσοι συντελούν στην ανάπτυξη της παραοικονομίας, όμως, οι έμμεσοι φόροι αποτελούν πιο ισχυρό κίνητρο για την ανάπτυξή της, για το λόγο ότι η φοροδιαφυγή που έχει σχέση με την παραοικονομία ωφελεί όχι μόνο τις επιχειρήσεις, αλλά και τους καταναλωτές. (Βαβούρας, Κούρτης, 1991)

### **Ο Οι νομοθετικοί περιορισμοί και έλεγχοι**

Πολλές φορές επιβάλλονται περιορισμοί στις οικονομικές δραστηριότητες και τα αίτια είναι κοινωνικά, αλλά και οικονομικά ή ακόμα, πολλές δραστηριότητες δεν είναι σύμφωνες με το νόμο και προωθούν την παραοικονομία ακόμα και όταν δεν υπάρχει καθόλου φορολογία. Με αυτούς τους περιορισμούς αυξάνεται το κόστος εργασίας κατά πολύ, έχοντας ως αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να αναζητούν εργασία από παράνομους μετανάστες, συνταξιούχους κ.λ.π.

### **Ο Το μέγεθος της ανεργίας**

Τα κίνητρα που οδηγούν κάποιον να βρει εργασία, επηρεάζονται πάρα πολύ από το ύψος της ανεργίας και μάλιστα είναι πιο ισχυρά όταν παρέχονται επιδόματα ανεργίας. Οι άνεργοι που παίρνουν κάποιο επίδομα εμφανίζονται πιο πρόθυμοι να δεχτούν προτάσεις για την προσφορά των υπηρεσιών τους στην παραοικονομία με πολύ λιγότερα χρήματα. Όμως και η ίδια η αγορά, επιζητά σε αρκετές περιπτώσεις ανειδίκευτη εργασία μη επίσημα και έχει παρατηρηθεί ότι όσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό ανεργίας τόσο μεγαλύτερη είναι και η παραοικονομία. (Παυλόπουλος, 1987)

### **Ο Η παρεχόμενη κοινωνική ασφάλιση**

Το μέγεθος της παραοικονομίας επηρεάζεται πάρα πολύ σημαντικά από τις εισφορές της κοινωνικής ασφάλισης που καταβάλλονται από εργοδότες και εργαζόμενους. Μάλιστα αναμένεται, οι υψηλές εισφορές των επιχειρηματιών να ωθούν σε αύξηση της παραοικονομίας. Πολλοί είναι αυτοί, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στην παραοικονομία και δηλώνοντας ότι

εντάσσονται στην κατηγορία των χαμηλών εισοδημάτων, καρπώνονται τις κοινωνικές παροχές. (Parker, 1983)

## **Ο Η ανάπτυξη της οικονομίας και ο ρόλος του κράτους**

Η οικονομική ανάπτυξη συμβάλλει, αναμφίβολα, στην ανάπτυξη της παραοικονομίας. Σε περίπτωση που το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι χαμηλό, τα άτομα οδηγούνται στην παραοικονομία προκειμένου να αυξήσουν το εισόδημά τους. Θα πρέπει λοιπόν, οι αρμόδιοι φορείς οικονομικής πολιτικής να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα και να καταβάλλουν τις απαραίτητες προσπάθειες προκειμένου να περιορίσουν το φαινόμενο της παραοικονομίας. Είναι ορισμένες φορές που οι υπηρεσίες του κράτους σιωπαίνουν μπροστά στην παραοικονομία και την αφήνουν να αναπτυχθεί, επειδή εξυπηρετούνται διάφορα συμφέροντα πολλών ομάδων και μέσω της παραοικονομίας ικανοποιούνται βασικοί στόχοι της οικονομικής πολιτικής. Σύμφωνα μάλιστα με μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί, τα άτομα μιας κοινωνίας είναι πολύ λογικό να καταφεύγουν στην παραοικονομία, όταν παρατηρούν ότι οι φορείς του κράτους δε δείχνουν κανένα ενδιαφέρον για την αύξηση της ευημερίας, αλλά καταπιέζουν το κοινωνικό σύνολο με την αφαίρεση του εισοδήματος από την εργασία του. (Weck, Hanneman, 1984)

### **ii. Οι συνέπειες της παραοικονομίας**

Η οικονομική δραστηριότητα που δεν υπόκειται σε μέτρηση οδηγεί σε πολλές στρεβλώσεις στη διάρθρωση της οικονομίας, στη διανομή του εισοδήματος στη δημοσιονομική κατάσταση, στην παραγωγικότητα και στην ανταγωνιστικότητα μιας χώρας. Εάν σε περίοδο κρίσης, επεκταθεί η παραοικονομία ταχύτερα συγκριτικά με τη μετρούμενη παραοικονομία, ο ρυθμός που καταμετράται το Α.Ε.Π. θα υπερεκτιμηθεί και η εξάπλωση της παραοικονομίας θα μεγαλώσει τις διαστάσεις της κρίσης μέσω της αναδιανομής του εισοδήματος. Η γνώση της έκτασης που έχει πάρει η παραοικονομία κατευθύνει σε επιλογές μέτρων που είναι πιο πιθανό να φέρουν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Όταν παρουσιάζονται μεγάλα ποσοστά παραοικονομίας στα ατομικά εισοδήματα, καταβάλλονται προσπάθειες από τις δημοσιονομικές αρχές για να

αυξηθούν τα φορολογικά έσοδα, που είναι μάλιστα πιο αποτελεσματικές, εάν αυξηθούν οι φορολογικοί συντελεστές έμμεσης φορολογίας περισσότερο κι όχι αυτοί της άμεσης. (Βαβούρας, Κούτρης, 1991)

Όταν υπάρχει παραοικονομία, το επίσημο ποσοστό ανεργίας που εμφανίζεται είναι πολύ υψηλότερο από αυτό του πραγματικού. Επομένως, τα μέτρα οικονομικής πολιτικής που λαμβάνονται ενδεχομένως να είναι εσφαλμένα. Εκτός από το ποσοστό ανεργίας, υπερεκτιμάται και ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης, αλλά και ο πληθωρισμός, διότι εννοείται ότι οι τιμές των αγαθών και υπηρεσιών της παραοικονομίας θα είναι πιο χαμηλές συγκριτικά με τις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών της οικονομίας που είναι φανερή και μετράται.

Αναμφισβήτητα, η παραοικονομία, επιφέρει αρκετές δυσμενείς επιπτώσεις. Αρχικά, όσο μεγαλύτερη είναι, τόσο πιο μεγάλη είναι και η απώλεια των φορολογικών εσόδων. Αυτή η απώλεια των φορολογικών εσόδων οδηγεί σε αύξηση των φορολογικών συντελεστών και κατά συνέπεια αυξάνεται το φαινόμενο της παραοικονομίας. Το γεγονός ότι η κυβέρνηση δεν έχει κυβερνητικά έσοδα, συνεπάγεται και χαμηλότερης ποιότητας δημόσια αγαθά. Επιπλέον, πολλές είναι οι φορές που η ανεπάρκεια των φορολογικών εσόδων, ωθεί σε ελλειμματική διαχείριση με συνέπεια, να εμφανιστούν πληθωριστικές πιέσεις. Οι επιχειρήσεις και τα άτομα που συντελούν στην ανάπτυξη του φαινομένου της παραοικονομίας δεν πληρώνουν φόρους, κατά συνέπεια, αποδυναμώνεται η άσκηση και των δύο πολιτικών του κράτους, δημοσιονομικής και πολιτικής. (Δριτσάκη, 2007)

Έχει παρατηρηθεί ότι οι επιχειρήσεις της παραοικονομίας παίρνουν αποφάσεις βραχυχρόνια με συνέπεια την αδυναμία τους να αντλήσουν κεφάλαια από τις κεφαλαιαγορές. Με άλλα λόγια αποφεύγουν τις επενδύσεις εντάσεως κεφαλαίου και λειτουργούν κατά κύριο λόγο με τεχνικές εντάσεως εργασίας. Αυτό έχει αρνητικά επακόλουθα για την εφαρμογή των τεχνικών παραγωγής μακροπρόθεσμα που προμηνύουν την ανεπάρκεια των παραγωγικών συντελεστών. Η δυνατότητα που υπάρχει για μη αποτελεσματική κατανομή των παραγωγικών συντελεστών προκαλεί αρνητικές συνέπειες. (Δριτσάκη, 2007)

Επειδή παρακάμπτονται οι ρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, οι επιχειρηματικές μονάδες

που υιοθετούν την παραοικονομία, πληρώνουν υψηλότερους μισθούς και αφαιρούν τη ζήτηση των επιχειρήσεων που λειτουργούν νόμιμα μέσω των χαμηλότερων τιμών. Συνεπώς, η λειτουργία, η ανταγωνιστικότητα και η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων που λειτουργούν κανονικά διαταράσσεται. Σχετικές είναι και οι επιπτώσεις στη διάρθρωση της παραγωγής και της οικονομικής μεγέθυνσης, αφού δε μπορούν όλοι οι κλάδοι να αναπτύξουν την παραοικονομία στον ίδιο βαθμό. Εκτός όλων των παραπάνω αρνητικών επιπτώσεων που έχει η παραοικονομία και παρουσιάζει οικονομικό κόστος, έχει και κοινωνικές συνέπειες. Η παραοικονομία τις περισσότερες φορές αποσυνθέτει τα κοινωνικά πρότυπα και αποτελεί ένδειξη έλλειψης σεβασμού των κοινωνικών τάξεων και των κανόνων και αρχών που διέπουν κάθε οικονομική δραστηριότητα.

Σύμφωνα με την αποκαλυπτική έρευνα του ευρωβαρομέτρου, στις πρώτες θέσεις η Ελλάδα, κυρίως μετά το ξέσπασμα της κρίσης η φοροδιαφυγή μαζί με την αδήλωτη εργασία, όπου και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των χωρών μελών της ΕΕ. Όπως αναφέρει δημοσίευμα στην ηλεκτρονική έκδοση της Deutsche Welle, εξαιτίας της κρίσης μάλιστα, η κατάσταση στην Ελλάδα επιδεινώθηκε δραματικά τα τελευταία χρόνια.

Όπως προκύπτει από την έρευνα που έγινε στο τέλος του 2013, τρεις στους δέκα Έλληνες αγόρασαν τους τελευταίους 12 μήνες προϊόντα και υπηρεσίες που προέρχονταν από αδήλωτη εργασία, τη στιγμή που στο σύνολο της ΕΕ οι αντίστοιχοι αριθμοί ήταν ένας στους δέκα.

Σύμφωνα με το ευρωβαρόμετρο, οι πλέον διαδεδομένες υπηρεσίες που αμείβονται χωρίς απόδειξη στην Ελλάδα και στην ΕΕ είναι οι επισκευές και οι ανακαινίσεις σπιτιών 25% (29% στην ΕΕ), οι υπηρεσίες υγείας 16% (8% στην ΕΕ), οι επισκευές αυτοκινήτων 13% (22% στην ΕΕ) και η καθαριότητα οικιών 12% (15% στην ΕΕ). Επίσης, το 23% των Ελλήνων (25% στην ΕΕ) παραδέχονται ότι τον τελευταίο χρόνο ξόδεψαν από 50 ως 200 ευρώ σε αγαθά και υπηρεσίες χωρίς απόδειξη, ενώ το 19% δηλώνουν ότι ξόδεψαν περισσότερα από 500 ευρώ. (Πηγή: ΑΠΕ) (<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113243823>)

## Η σχέση της παραοικονομίας με τη φοροδιαφυγή

Η φοροδιαφυγή διακρίνεται σε δύο κατηγορίες, αυτήν που συνδέεται με τη συνολική οικονομική δραστηριότητα, δηλαδή το εισόδημα των συντελεστών παραγωγής του τρέχοντος οικονομικού έτους και εκείνη, η οποία δε συσχετίζεται με την τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα, παραδείγματος χάρη τη φορολογία μεταβιβάσεως κληρονομιών κ.λ.π. Για το λόγο ότι η φοροδιαφυγή σχετίζεται με την τρέχουσα καθώς και τη μη-τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα και η παραοικονομία έχει σχέση μόνο με την τρέχουσα δεν είναι δυνατό να υποστηρίξουμε ότι οι δυο αυτές έννοιες ταυτίζονται. Οι μεγαλύτερες και πιο πολύπλοκες διαφορές ανάμεσα στην παραοικονομία και στη φοροδιαφυγή στρέφονται στην περίπτωση της τρέχουσας οικονομικής δραστηριότητας. Οι διαφορές που παρουσιάζονται μεταξύ των δύο εννοιών γίνονται πιο κατανοητές με τη βοήθεια του πίνακα που ακολουθεί. (Schneider, 2002)

Συνολικά	Συνολική τρέχουσα	Οικονομική	Δραστηριότητα
Εισοδήματα		Καταγραφόμενη	Μη καταγραφόμενη
συντελεστών παραγωγής και	Δηλωμένες δραστηριότητες	Όχι φοροδιαφυγή  Όχι παραοικονομία	Όχι φοροδιαφυγή  Παραοικονομία
ποσά έμμεσων φόρων που πρέπει να καταγραφούν	Μη δηλωμένες δραστηριότητες	Φοροδιαφυγή  Όχι παραοικονομία	Φοροδιαφυγή  Παραοικονομία

Ειδικότερα, οριζόντια παρατηρείται η επεξήγηση της τρέχουσας δραστηριότητας, η οποία

πρέπει να καταγραφεί, αλλά για κάποιους λόγους ένα κομμάτι της δεν καταγράφεται. Επομένως, έχουμε δύο διαστάσεις της παραοικονομίας, την καταγραφόμενη και τη μη καταγραφόμενη. Η κάθετη διάσταση περιλαμβάνει όλα τα εισοδήματα, τα οποία απορρέουν από τη συνολική οικονομική δραστηριότητα και φορολογούνται άμεσα κι επιπλέον περιλαμβάνει τις τρέχουσες συναλλαγές που φορολογούνται έμμεσα.

Δημιουργούνται, λοιπόν, στον παραπάνω πίνακα τέσσερα τεταρτημόρια, στο πρώτο περιγράφεται η ιδανική κατάσταση όπου δεν υπάρχει φοροδιαφυγή και παραοικονομία και οι φορολογικές αρχές είναι σε θέση να ανιχνεύσουν την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα. Κάθε υπόχρεος φορολογούμενος πολίτης δεν αποκρύπτει το πραγματικό εισόδημά του, άρα δεν υπάρχει ασύμμετρη πληροφόρηση μεταξύ πολιτών και της αρμόδιας αρχής που παίζει το ρόλο ρυθμιστή. Στο δεύτερο τεταρτημόριο διακρίνουμε την περίπτωση κατά την οποία η προστιθέμενη αξία μερικών δραστηριοτήτων δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς, αλλά τα αντίστοιχα εισοδήματα που αποκτώνται δηλώνονται κανονικά και η πληρωμή των φόρων που αντιστοιχούν σε αυτά γίνεται από τους υπόχρεους. Αφορά κατά κύριο λόγο νέες οικονομικές δραστηριότητες για τις οποίες δεν υπάρχει ακόμα το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο και κατά συνέπεια δεν παρακολουθούνται από τις στατιστικές υπηρεσίες. (Schneider, 2002)

Ακολουθεί το τρίτο τεταρτημόριο όπου είναι δυνατό να παρατηρήσουμε την περίπτωση φοροδιαφυγής χωρίς παραοικονομία, όπου οι εθνικοί λογαριασμοί καταγράφουν την προστιθέμενη αξία στην οικονομία από κάποιες δραστηριότητες, αλλά τα εισοδήματα και οι συναλλαγές αυτών των δραστηριοτήτων δε δηλώνονται. Στο τέταρτο και τελευταίο τεταρτημόριο πρόκειται για την περίπτωση στην οποία συνυπάρχει η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία. Τα εισοδήματα που κερδίζονται στην παραοικονομία διαφεύγουν από τις στατιστικές υπηρεσίες και ταυτόχρονα οι φόροι που αντιστοιχούν σε αυτά τα εισοδήματα δεν εισπράττονται από τις αρμόδιες οικονομικές υπηρεσίες. Είναι η περίπτωση εκείνη κατά την οποία τα δύο φαινόμενα, της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας συνυπάρχουν, όμως, χωρίς να υπάρχει ταύτιση. (Schneider, 2002)

Όταν η φοροδιαφυγή είναι ο λόγος που προκύπτει η παραοικονομία, τότε έχουν τα ίδια

αποτελέσματα στο σύστημα της οικονομίας και αν περιοριστεί το ένα από τα δύο θα μπορέσει να περιορίσει και το άλλο. Δεν είναι δυνατό να αγνοηθούν οι πρώτες τρεις περιπτώσεις, επειδή είναι σαν να αγνοούμε τις έννοιες των δύο φαινομένων. Επίσης, δε γίνεται οι συνέπειες στην καταγραφόμενη οικονομία και οι τρόποι αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας να ταυτίζονται.

### **4.3. Φοροαποφυγή**

#### **i. Η έννοια της φοροαποφυγής και τα χαρακτηριστικά της**

Φοροαποφυγή καλείται η εφαρμογή καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών, οι οποίες είναι αποτέλεσμα της προσεκτικής μελέτης της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, των προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης σε διεθνές επίπεδο με στόχο τη μείωση της φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Γίνεται εντός καλά μελετημένου φορολογικού σχεδιασμού κατά τη διάρκεια του οποίου δημιουργούνται σενάρια και αρκετές εναλλακτικές, ώσπου να προσδιοριστεί ο ελάχιστος φόρος που είναι δυνατόν να υπάρχει συνήθως στα πλαίσια του νόμου. (Παυλόπουλος, 1989)

Πρόκειται για το φαινόμενο της μη καταβολής ή ακόμα και της μερικής καταβολής φόρων, μέσω της εκμετάλλευσης των κενών της νομοθεσίας. Αυτά τα νομοθετικά κενά, ο τρόπος ερμηνείας τους από τα δικαστήρια καθώς και η πρακτική των φορολογικών αρχών αποτελούν πολύ συχνά αντικείμενο εξειδικευμένης επαγγελματικής συμβουλής. Η φοροαποφυγή αποτελείται από την πρόθεση να εξαιρεθεί ή ακόμα και να μειωθεί η φορολογική υποχρέωση, αλλά και από τη φοροδιαφυγή. Υπάρχει, όμως, η διαφορά ότι στη φοροαποφυγή οι ενέργειες που πραγματοποιούνται είναι σύμφωνες με το νόμο, ενώ στη φοροδιαφυγή καταπατούνται οι διατάξεις της νομοθεσίας και δεν είναι δυνατή η φορολογική συμμόρφωση. Οι συνέπειες της φοροαποφυγής προκειμένου να μειωθεί η φορολογητέα ύλη είναι ευνόητες και όταν



αποκαλύπτεται γίνονται προσπάθειες από τη διοίκηση για να καλυφθούν τα κενά της νομοθεσίας. (Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής, Απρίλιος 2011)

Η φοροαποφυγή, φυσικά διαφέρει από την έννοια της φοροδιαφυγής και σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος (Φοροαποφυγή- Φοροδιαφυγή, Τεύχος 13-14 Ιούλιος-Αύγουστος 2011) ορίζεται ως η οποιαδήποτε νόμιμη διαδικασία για να αποφευχθεί η πληρωμή φόρων. Προκειμένου να θεωρηθεί μια πράξη ως ενέργεια φοροαποφυγής θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από τα εξής στοιχεία. Αρχικά, να υπάρχει το στοιχείο της μη ειλικρίνειας και της πλαστότητας. Δεύτερον, να υπάρχει εκμετάλλευση των ασαφειών και της κακής διατύπωσης της φορολογικής νομοθεσίας και τρίτον, η ύπαρξη μυστικότητας προκειμένου να αποφευχθεί η λήψη μέτρων, η οποία θα μπορούσε να καλύψει τα σχετικά κενά που υπάρχουν στη φορολογική νομοθεσία για φοροαποφυγή.

Επομένως, η έννοια της φοροαποφυγής είναι συγγενική με την έννοια της φοροδιαφυγής. Η φοροαποφυγή αποτελεί την πλήρη ή και τη μερική αποφυγή του φόρου. Οι επιπτώσεις που έχει καθεμία δε διαφέρουν καθόλου μεταξύ τους, αλλά διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από πολιτική και ηθική άποψη, διότι με την φοροαποφυγή οι φορολογούμενοι είναι δυνατό να αποφύγουν την καταβολή του φόρου με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να μην επιφέρει κυρώσεις για τους ίδιους. Επομένως, χρησιμοποιείται αντί για τον όρο φοροαποφυγή ο όρος νόμιμη φοροδιαφυγή. Η φοροαποφυγή βασίζεται στις αδυναμίες της φορολογικής νομοθεσίας ή στις δυνατότητες που προσφέρει και που δεν ήταν στις προθέσεις του νομοθέτη.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται συνεχής αύξηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών, παρά τις προσπάθειες που γίνονται για να αποπληρωθούν εγκαίρως. Την έκβαση αυτή την περιμένει κανείς, αν σκεφτεί τα κενά που εντοπίζονται στη διαδικασία ελέγχου και είσπραξης. Επανελημμένα καταβάλλονται προσπάθειες για να διευκολυνθεί η τακτοποίηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών. Όμως, παρά το γεγονός αυτό, παρατηρούμε ότι όσο γίνονται περισσότερες προσπάθειες για να τακτοποιηθούν τέτοιου είδους οφειλές, δεν είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο. Οι ληξιπρόθεσμοι οφειλέτες είναι αυτοί που εσκεμμένα

καθυστερούν τις όποιες πληρωμές πρέπει να καταβάλλουν και αποφεύγουν να υποκύψουν σε ρύθμιση προσπαθώντας να αποφύγουν την πληρωμή, αλλά ακόμα κι αν μπουν σε κάποια ρύθμιση γίνεται μόνο και μόνο για την έκδοση φορολογικής ή ασφαλιστικής ενημερότητας και στη συνέχεια σταματούν και πάλι τη διαδικασία της πληρωμής.

Άλλοτε πάλι πληρώνουν ένα 20% του προστίμου που τους αναλογεί και έχουν πολύχρονη δικαστική διαμάχη με το δημόσιο έχοντας το περιθώριο να πτωχεύσουν και να κάνουν έναρξη με άλλη επωνυμία. Μερικές από τις ενέργειες που πρέπει να πραγματοποιηθούν στη χώρα μας σήμερα για την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος είναι η αναδιοργάνωση, η αναγνώριση του ρόλου και της σπουδαιότητας του εισπρακτικού μηχανισμού, διάφορες νομοθετικές αλλαγές, η εφαρμογή νέων τεχνικών είσπραξης, αλλά και η αξιολόγηση όλων των δυνατοτήτων που πρέπει ο νόμος να προσφέρει. (Παυλόπουλος, 1989)

## **ii. Οι συνέπειες της φοροαποφυγής**

Η τάση ενός ατόμου για φοροαποφυγή δημιουργεί αρκετά προβλήματα, τα οποία εάν δεν έχουν την κατάλληλη διαχείριση εγκαίρως, είναι δυνατό να εξελιχθούν σε απειλή για κάθε κοινωνική και διοικητική οργάνωση. Η φοροαποφυγή συντελεί στην εμφάνιση του φαινομένου της παραοικονομίας. Οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται όταν υπάρχει παραοικονομία στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό στην αγορά και δημιουργούν παράνομο όφελος τόσο για τον αγοραστή όσο και για τον πωλητή. Επομένως, αυτοί που δηλώνουν σωστά τις συναλλαγές τους μπορούν να αντιμετωπίσουν ως ανταγωνιστή ένα συνάδελφο που παρανομεί, μπορεί να αγοράζει φθηνά τις προμήθειες πετυχαίνοντας μεγαλύτερα κέρδη. Πέρα από την παραοικονομία μερικά από τα σημαντικότερα προβλήματα της φοροαποφυγής είναι τα παρακάτω: (Φοροαποφυγή-Φοροδιαφυγή, Τεύχος 13-14 Ιούλιος-Αύγουστος 2011)

### **Οι ανισότητες στην κατανομή εισοδημάτων**

Η φοροαποφυγή πραγματοποιείται κυρίως από ομάδες με υψηλά εισοδήματα, οι οποίες

στερούν από την οικονομία πόρους που θα μοίραζε το κράτος με τη μορφή κοινωνικών και αναπτυξιακών πολιτικών. Κατά συνέπεια, οι ομάδες που παρουσιάζουν υψηλά εισοδήματα, με τη φοροαποφυγή, αποτρέπουν τη ροή εισοδημάτων προς άλλες κατευθύνσεις, αυξάνοντας την περιουσιακή κατάστασή τους και στερώντας εισόδημα από το κράτος.

### **Το πρόβλημα του δωρεάν επιβάτη**

Ένα από τα πιο σπουδαία προβλήματα που προκύπτουν από την φοροαποφυγή είναι το φαινόμενο του δωρεάν επιβάτη. Ως δωρεάν επιβάτες εννοούμε τα άτομα, τα οποία απολαμβάνουν ένα δημόσιο αγαθό ή υπηρεσία δίχως να πληρώνουν τίποτα ή πληρώνοντας ελάχιστα σε σχέση πάντα με τα οφέλη που απολαμβάνουν. Όμως, όσοι πληρώνουν κανονικά τους φόρους τους θα μπουν στον πειρασμό να γίνουν και οι ίδιοι δωρεάν επιβάτες με τη δικαιολογία ότι αυτό το κάνουν και οι άλλοι. Όταν αρκετοί πολίτες παρουσιάζουν τέτοιου είδους συμπεριφορά, δηλαδή να μη πληρώνουν, τότε το δημόσιο αγαθό δε θα παρέχεται ή θα παρέχεται σε μειωμένες ποσότητες.



### **Απειλή κοινωνικής συνοχής**

Η φοροαποφυγή εντείνει την αδικία που υπάρχει μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας,

διαχωρίζοντάς την σε άτομα, τα οποία είναι συνεπή όσον αφορά στις φορολογικές τους υποχρεώσεις και σε αυτά που δε συνεισφέρουν στο κράτος αυτά που πρέπει και δεν πληρώνουν για τα δημόσια αγαθά που απολαμβάνουν. Το πλήγμα είναι μεγαλύτερο σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όπως είναι η κρίση που βιώνουμε στη σύγχρονη εποχή.

### **Σπατάλη πόρων σε μη παραγωγικές δραστηριότητες**

Όταν κάποιος επιδιώκει την φοροαποφυγή, θα πρέπει να κάνει συγκεκριμένες ενέργειες για να μην υπάρξει το ενδεχόμενο αποκάλυψής του από τις αρμόδιες αρχές και να έχει όφελος. Επομένως, θα σπαταλήσει πόρους σε λογιστές, δικηγόρους κ.λ.π. για να καλύψει την παρανομία. Το ίδιο πρόβλημα εντοπίζεται και στις φορολογικές αρχές, αφού το κράτος διαθέτει πόρους για να συγκροτήσει έναν αποτελεσματικό ελεγκτικό μηχανισμό.

### **Η επιβάρυνση του δημοσιονομικού τομέα**

Η φοροαποφυγή είναι πολύ βασικός λόγος για τη δημιουργία μεγάλων δημόσιων ελλειμμάτων, αφού δε δίνεται η ευκαιρία στο κράτος να καλύψει τα έξοδά του. Επίσης, καθιστά αδύνατο οποιοδήποτε προγραμματισμό του κράτους και είναι αναπόφευκτος ο δανεισμός του με όλες τις συνέπειες που αυτός συνεπάγεται.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

### ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

#### 5.1. Ορισμός δευτερογενούς έρευνας

Έρευνα αγοράς αποκαλείται η οργανωμένη προσπάθεια που γίνεται έτσι ώστε να συλλεχθούν πληροφορίες σχετικά με την αγορά και τους καταναλωτές. Η έρευνα αγοράς έχει ως αντικείμενο τις καταναλωτικές συνήθειες συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού και στοχεύει στη συλλογή, αλλά και την επεξεργασία πληροφοριών, οι οποίες συσχετίζονται με όλες τις ανάγκες που προκύπτουν για συγκεκριμένη αγορά, το μέγεθος που αυτή έχει, αλλά και τις ανταγωνιστικές επιχειρήσεις που υπάρχουν. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι η έρευνα αγοράς αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά κομμάτια για τη στρατηγική των επιχειρήσεων, αφού τα διοικητικά στελέχη είναι δυνατό να στηριχτούν σε αυτήν και να αναζητήσουν λύση σε στρατηγικά προβλήματα που έχουν μεγάλη σημασία. (Κυριαζόπουλος, Σιαμαντά, 2009)

Για την επιλογή μεθόδου προκειμένου να συλλεχθούν δεδομένα στην έρευνα αγοράς χρησιμοποιούνται πρωτογενή και δευτερογενή στοιχεία. Η συλλογή των πρωτογενών στοιχείων πραγματοποιείται σε περίπτωση που δεν υπάρχουν δεδομένα ή εάν δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν στη μορφή που βρίσκονται. Κατά συνέπεια, χρειάζεται συγκέντρωση πληροφοριών κατευθείαν από τους καταναλωτές των προϊόντων ή των υπηρεσιών μιας παραγωγικής και οικονομικής μονάδας για να επιλυθεί το συγκεκριμένο πρόβλημα. Τα δευτερογενή στοιχεία είναι αυτά που υπάρχουν ήδη και έχει γίνει η συλλογή τους κάποια στιγμή στο παρελθόν έτσι ώστε να επιλυθεί κάποιο άλλο πρόβλημα. (Σταθακόπουλος, 2005)

Επιπλέον, η έρευνα διακρίνεται σε ποιοτική και ποσοτική. Η ποιοτική αποτελεί χρήσιμο εργαλείο προκειμένου να αναπτυχθούν νέα προϊόντα, τα οποία χρησιμοποιούνται για να γίνει αξιολόγηση διάφορων ιδεών χωρίς να πραγματοποιηθούν αριθμητικές και στατιστικές μετρήσεις και αναλύσεις. Θεωρείται εργαλείο, με το οποίο πραγματοποιείται η διεξαγωγή προσωπικών

συνεντεύξεων ή συζητήσεων ή η έκφραση μιας άποψης. (Κυριαζόπουλος-Σιαμαντά, 2009)

Η ποσοτική έρευνα βασίζεται σε αξιόπιστες, αριθμητικές και στατιστικές μετρήσεις του συνολικού πληθυσμού ατόμων όπου και εφαρμόζεται. Μεθόδους ποσοτικής έρευνας αποτελούν οι προσωπικές συνεντεύξεις, οι ταχυδρομικές έρευνες, οι τηλεφωνικές έρευνες, οι άμεσες έρευνες μέσω υπολογιστή, οι έρευνες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) και οι έρευνες μέσω Internet/Intranet. (Κυριαζόπουλος-Σιαμαντά, 2009)

Μια δευτερογενής πηγή προσφέρει τη σκέψη ενός συγγραφέα έχοντας ως βάση πρωτογενείς πηγές. Περιλαμβάνει την ερμηνεία του συγγραφέα, την ανάλυση ή αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών, έννοιες και όλα αυτά που προέρχονται από πρωτογενείς πηγές. Δεν είναι αναγκαίο οι δευτερογενείς πηγές να είναι ανεξάρτητες. Οι πρωτογενείς πηγές είναι αυτές στις οποίες στηρίζονται για το υλικό τους με συνεχείς αναλυτικές αναφορές σε αυτές. Εάν μια πηγή είναι πρωτογενής ή δευτερογενής εξαρτάται από το περιεχόμενο και από τα πλαίσια στα οποία αναλύεται το θέμα.

Κάθε υλικό για το οποίο υπάρχει κριτική και ενδέχεται να αμφισβητηθεί θα πρέπει να υπάρχει μια αξιόπιστη πηγή. Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατό να βρεθεί κάποια αξιόπιστη πηγή θεωρείται ως πρωτότυπη έρευνα. Τις πιο αξιόπιστες πηγές αποτελούν:

- Τα περιοδικά με κριτές
- Τα βιβλία πανεπιστημιακού επιπέδου
- Τα περιοδικά, οι εφημερίδες και τα βιβλία που έχουν εκδοθεί από αποδεκτούς εκδοτικούς οίκους.
- Οι κύριες εφημερίδες

## **5.2. Απόψεις για το υπάρχον φορολογικό σύστημα**

Η άποψη των Ελλήνων πολιτών για το ελληνικό φορολογικό σύστημα είναι η χειρότερη, επειδή στη συντριπτική πλειοψηφία τους πιστεύουν ότι είναι σύνθετο, αναξιόπιστο,

αναποτελεσματικό, αδιαφανές και κοινωνικά άδικο. Βάσει αποτελεσμάτων έρευνας που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του 2<sup>ου</sup> Πανελλήνιου Επιστημονικού Συνεδρίου του Ινστιτούτου Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών, πάρα πολύ μεγάλο ποσοστό Ελλήνων, εννέα στους δέκα φορολογούμενους θεωρούν ότι το φορολογικό σύστημα στη χώρα μας δεν είναι σταθερό. Μάλιστα, αρκετοί (8 στους 10) υποστηρίζουν ότι είναι εντελώς αναξιόπιστο και δεν αποδίδει ίχνος κοινωνικής δικαιοσύνης. Επιπλέον, το 74% των ατόμων που ερωτήθηκαν απάντησε ότι το φορολογικό σύστημα είναι αναποτελεσματικό, το ποσοστό των 71,4% ότι είναι αδιαφανές και πάρα πολλοί (το 84,4%) ότι δεν ευνοεί καθόλου την ανταγωνιστικότητα.

Κατά συνέπεια, η πλειοψηφία όσων πολιτών απάντησαν στην έρευνα θεώρησε ότι το υπάρχον φορολογικό σύστημα δε διαθέτει ή μπορεί και να διαθέτει σε πολύ μικρό βαθμό τα χαρακτηριστικά στοιχεία που απαιτούνται προκειμένου να είναι δίκαιο και να είναι σε θέση να αποδώσει. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη συγκεκριμένη έρευνα απάντησαν σε ερωτήσεις που τους έγιναν 770 επιχειρηματίες και οικονομολόγοι, λογιστές, φοροτεχνικοί κ.λ.π. από ολόκληρη τη χώρα το φθινόπωρο του 2011 και τα αποτελέσματα που προέκυψαν έστειλαν μήνυμα προς το υπουργείο Οικονομικών να γίνουν αλλαγές ενόψει του νέου Εθνικού Φορολογικού Συστήματος.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε η ίδια έρευνα, η συντριπτική πλειοψηφία, το 93,5% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν είναι δυνατό το φορολογικό σύστημα που ισχύει να προσελκύσει επενδυτικά κεφάλαια από το εξωτερικό. Επίσης, αρκετά μεγάλο ποσοστό και πάλι, το 83%, υποστήριξε ότι το υφιστάμενο φορολογικό σύστημα δεν είναι καθόλου ευνοϊκό για να αναπτυχθούν οι υφιστάμενες επιχειρήσεις και ακόμα περισσότερο για να ιδρυθούν νέες επιχειρηματικές μονάδες. (<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=429790>)

Κατά τη διάρκεια του δεύτερου Πανελλήνιου Επιστημονικού Συνεδρίου του Ινστιτούτου Οικονομικών αποκαλύφθηκε από τον πρόεδρο του Ινστιτούτου Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών, τον κύριο Γιαννόπουλο ότι το υπουργείο Οικονομικών δεν έχει προχωρήσει ακόμα στην έκδοση των σχετικών αποφάσεων προκειμένου να επιτραπεί ο ηλεκτρονικός έλεγχος των συναλλαγών των παραγωγικών και οικονομικών μονάδων το 2010 και το 2011. Επομένως, είναι αδύνατο οι αρμόδιες υπηρεσίες να οδηγήσουν σε αποτροπή φαινομένων έκδοσης και λήψης

πλαστών και εικονικών τιμολογίων.

Με βάση το άρθρο 20 του ν. 3842/2010, το οποίο ψηφίστηκε από τη Βουλή και η δημοσίευσή του πραγματοποιήθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως τον Απρίλιο του 2010, προβλέπεται ότι για τις συναλλαγές ανάμεσα σε επιχειρήσεις-επιτηδευματίες, τα φορολογικά στοιχεία που εκδίδονται θα πρέπει να διαβιβάζονται με ηλεκτρονικό τρόπο σε βάση δεδομένων της Γενική Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του υπουργείου Οικονομικών. Για να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο είναι απαραίτητες οι αποφάσεις του υπουργού Οικονομικών σύμφωνα με τις οποίες καθορίζονται ο χρόνος, αλλά και η διαδικασία σταδιακής εφαρμογής της παραπάνω διαδικασίας, βάσει της αξίας συναλλαγής ή του κύκλου εργασιών, των τεχνικών προδιαγραφών και του χρόνου διαβίβασης των δεδομένων, της διαδικασίας, του τρόπου επιβεβαίωσης και κάθε άλλης λεπτομέρειας που απαιτείται για να εφαρμοστεί το συγκεκριμένο μέτρο. (<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=429790>)

Με τη λήψη ελλειπών διοικητικών μέτρων και με τη χρησιμοποίηση ενός μηχανισμού αγοράς που νοσεί στην πραγματικότητα, δεν είναι δυνατό να υπάρξουν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα για να αντιμετωπιστεί η φοροαποφυγή. Είναι απαραίτητη η αλλαγή του εφαρμοζόμενου φορολογικού συστήματος σύμφωνα με τον κύριο Αγαλιώτη, φοροτεχνικό. Σήμερα που βιώνουμε την οικονομική κρίση, ο επιχειρηματίας θα πρέπει να αντιμετωπίσει τη μείωση του κύκλου εργασιών, αλλά και την πτώση της κερδοφορίας του. Από την άλλη μεριά, ο καταναλωτής εξαιτίας της μεγάλης μείωσης που παρατηρείται στο διαθέσιμο εισόδημά του, αναζητά να βρει καλύτερες τιμές στα προϊόντα και στις υπηρεσίες που επιθυμεί. Και οι δύο πλευρές λόγω της κατάστασης της οικονομίας της χώρας υπερφορολογούνται. (<http://firiki2010.wordpress.com>)

Οι πρόσθετες επιβαρύνσεις των επιχειρηματικών μονάδων και των καταναλωτών (φόροι, τέλη, διάφορες εισφορές κ.λ.π.) γίνονται όλο και περισσότερες στο ελληνικό κράτος. Τα τελευταία χρόνια, οι Έλληνες πολίτες δέχονται πολλά έκτακτα φορολογικά μέτρα και καλούνται να εισφέρουν όλο και πιο μεγάλους φόρους. Η ηθική και η δικαιοσύνη αποτελούν δύο έννοιες με τον πιο σημαντικό ρόλο και προσδιορίζουν τη σχέση ανάμεσα σε κράτος και πολίτη. Σύμφωνα



με αρκετές οικονομικές έρευνες υπάρχει σαφής συσχέτιση ανάμεσα στα ηθικά όρια της φορολόγησης των πολιτών και της διάλυσης της σχέσης εμπιστοσύνης κράτους –πολίτη στην περίπτωση που υπάρξει υπέρβαση των ηθικών ορίων. Οι πολίτες που θεωρούν ότι η συνεχής άνοδος της φορολογίας ξεπερνάει τα ηθικά και δίκαια όρια δε θα εμπιστεύονται το κράτος με αποτέλεσμα να μην είναι πρόθυμοι να υπακούσουν και να συμμορφωθούν με την καταβολή αυξημένων ποσών (φόρων). (<http://firiki2010.wordpress.com>)

Η ηθική της φορολογίας στηρίζεται στην κατοχυρωμένη από το Σύνταγμα αρχή της “αναλογικότητας”. Κάθε Έλληνας πολίτης είναι υποχρεωμένος να πληρώνει φόρους, οι οποίοι είναι ανάλογοι με τη φοροδοτική του ικανότητα. Οι πιο πολύ θεωρούν ότι οι περισσότεροι από τους έμμεσους φόρους στην Ελλάδα και κατά κύριο λόγο τα χαράτσια, είναι ανήθικοι. Σχετικά με τη φορολόγηση της ιδιοκτησίας τα πράγματα περιπλέκονται, αφού η ιδιοκτησία αποκτάται κατόπιν της σπατάλης ενός ήδη φορολογημένου εισοδήματος. Λειτουργώντας αποσπασματικά η ελληνική πολιτεία, χωρίς καμία στρατηγική και χωρίς κάποιο συγκεκριμένο φορολογικό πλαίσιο αυξάνεται το κόστος της δημοσιονομικής προσαρμογής το χρέος της χώρας συσσωρεύεται και η φορολογία των πολιτών παρουσιάζει άνοδο προκειμένου μέσω μιας ελεγχόμενης χρεοκοπίας να αναδιοργανωθεί και να εκσυγχρονιστεί η λειτουργία ελληνικού κράτους.



### **5.3. Έρευνες για το φορολογικό σύστημα των ελληνικών επιχειρήσεων**

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Φορολογική Έρευνα που έγινε για το έτος 2013 και δημοσιεύτηκε από την εταιρία Deloitte, το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας είναι το λιγότερο φιλικό στις επιχειρήσεις. Στην έρευνα συμμετείχαν περίπου 1.000 εταιρίες από τον ευρωπαϊκό χώρο και έδειξε ότι η Ελλάδα μαζί με την Πολωνία και την Πορτογαλία είναι οι χώρες που κατατάσσονται στο πιο υψηλό επίπεδο μεταξύ των χωρών με αρνητικό φορολογικό περιβάλλον. Είναι οι χώρες, οι οποίες έρχονται αντιμέτωπες με τις μεγαλύτερες προκλήσεις και τις περισσότερες δυσκολίες όσον αφορά στο φορολογικό τους σύστημα. Με βάση τη συγκεκριμένη έρευνα προέκυψε ότι τα κριτήρια που καθιστούν το φορολογικό σύστημα μιας χώρας πιο ευνοϊκό είναι η απλότητα των ρυθμίσεων, η συνεργασία μεταξύ των φορολογικών αρχών, η σιγουριά, η ασφάλεια και η προβλεψιμότητα για το μέλλον καθώς επίσης και οι μειώσεις στους φόρους.

Παρόλ' αυτά, οι επιχειρήσεις δεν επικεντρώνονται στην πληρωμή μικρότερων φόρων, αλλά έχουν ως προτεραιότητα να καλυτερεύσουν όσο το δυνατό περισσότερο τη φορολογική τους συμμόρφωση. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε, αυτοί που είναι υπεύθυνοι στα φορολογικά τμήματα επιχειρήσεων οφείλουν να καταβάλλουν προσπάθειες προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι οι επιχειρήσεις διακρίνονται από συνέπεια απέναντι στις φορολογικές υποχρεώσεις και τους ελέγχους που θα γίνουν. Δηλαδή σύμφωνα με την έρευνα, οι επιχειρηματικές οντότητες θεωρούν επιτυχία τη φορολογική συμμόρφωσή τους και όχι τη μείωση των φόρων.

Ως χώρες με το ευνοϊκότερο φορολογικό σύστημα για επενδύσεις παρουσιάζονται η Ολλανδία και η Αγγλία. Όμως, γενικότερα, ακολουθούν στην κατάταξη τις μικρότερες οικονομίες του Λουξεμβούργου και της Ελβετίας. Η Ιταλία και η Ρωσία παρουσιάζονται ως οι χώρες εκείνες στις οποίες το φορολογικό σύστημα αποθαρρύνει τις επενδύσεις εξαιτίας της νομοθεσίας που συνεχώς μεταβάλλεται και της ασάφειας, ανακρίβειας και μη πληρότητας του φορολογικού πλαισίου. Το πιο σημαντικό σημείο, το οποίο τονίζουν οι υπεύθυνοι των φορολογικών τμημάτων, αποτελεί ότι τα φορολογικά συστήματα που είναι ήδη πολυσύνθετα, περιπλέκονται όλο και πιο πολύ από τη συχνή εισαγωγή νέων κανόνων και νόμων. Ο κύριος

λόγος που δημιουργεί τη φορολογική αβεβαιότητα εκτός του κόστους που επιφέρει η προσαρμογή στις αλλαγές είναι οι συχνές νομοθετικές αλλαγές.

Σύμφωνα με την επικεφαλή του Φορολογικού Τμήματος της Deloitte Ελλάδος, κ. Τρακάδη, η Ευρωπαϊκή Φορολογική Έρευνα αποδεικνύει κάθε φορά τα κύρια κριτήρια που καθιστούν ένα φορολογικό σύστημα ελκυστικό για επενδύσεις. Ανάγκη για απλό, σταθερό και αξιόπιστο φορολογικό σύστημα που θα διακρίνεται από προνοητικότητα, συνεργασία με τις φορολογικές αρχές, θα παρουσιάσει φορολογικές ελαφρύνσεις και θα εμπνέει εμπιστοσύνη μελλοντικά έχουν επιχειρήσεις, αλλά και επενδυτές. Το περιβάλλον των επιχειρήσεων θα πρέπει να είναι σταθερό και μέσα σε αυτό να είναι δυνατό να εφαρμοστούν μακροπρόθεσμα διάφορα επενδυτικά προγράμματα. Από την έρευνα προέκυψε ότι το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας είναι το λιγότερο φιλικό προς τις επιχειρήσεις, γεγονός ανησυχητικό και υποδηλώνει την ανάγκη για άμεση αλλαγή σκέψης, νοοτροπίας και διαχείρισης. Το πιο σημαντικό απ' όλα σύμφωνα με τα λεγόμενα της κ. Τρακάδη δεν είναι οι χαμηλότεροι φορολογικοί συντελεστές, αλλά να χαρακτηρίζονται από δικαιοσύνη, ηθική και να είναι προβλέψιμοι. Με αυτόν τον τρόπο το ελληνικό φορολογικό σύστημα θα μπορέσει να ενθαρρύνει τις επενδύσεις και συνεπώς να συντελέσει στην ενίσχυση της οικονομίας μας.

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (Ε.Σ.Ε.Ε.) συνεργαζόμενη με το ερευνητικό Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών (ΙΝ.ΕΜ.Υ) και το Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών (Ι.Ο.Φο.Μ.) διεξήγαγε πανελλαδική έρευνα το φθινόπωρο του 2011, η οποία στόχευε στην αποτύπωση της γνώμης, αλλά και της ψυχολογίας του κόσμου των εμπορικών επιχειρήσεων όσον αφορά στις οικονομικές εξελίξεις της χώρας, οι οποίες είναι πολύ σημαντικές για το μέλλον, αλλά και για τη βιωσιμότητα των μονάδων αυτών.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της συνέντευξης με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου από πεπειραμένους ερευνητές για το σύνολο των εμπορικών επιχειρήσεων που αποτελούν το δείγμα, προκειμένου να διαμορφωθεί μία αντιπροσωπευτική εικόνα της κατάστασης. Το δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας αποτελούσαν 263 ερωτηματολόγια που αφορούσαν επιχειρήσεις ολόκληρης της επικράτειας. Πιο συγκεκριμένα, αυτή η έρευνα

πραγματοποιήθηκε κατά το χρονικό διάστημα 8/10/2011 έως και 7/12/2011. Τα αποτελέσματα στα οποία κατέληξε η έρευνα αποδεικνύουν ότι το ελληνικό εμπόριο και οι επιχειρηματικοί κλάδοι της ελληνικής αγοράς θεωρούν απαραίτητη την άμεση εφαρμογή ενός νέου, δίκαιου και σταθερού Εθνικού Φορολογικού Συστήματος. Μάλιστα, οι απόψεις-προτάσεις, οι οποίες παρουσίασαν τη μεγαλύτερη συχνότητα συγκριτικά με τις υπόλοιπες αναφέρονται παρακάτω:

- Η πιο δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών.
- Η επίτευξη μακροχρόνιας σταθερότητας του φορολογικού συστήματος.
- Η αλλαγή στο καθεστώς εισπραξής και απόδοσης του Φ.Π.Α.
- Η θέσπιση φορολογικών συντελεστών βάσει εισοδήματος των επιχειρηματιών και όχι βάσει της νομικής μορφής της επιχείρησής τους.
- Η μείωση υψηλού συντελεστή Φ.Π.Α. έτσι ώστε να τονωθεί η καταναλωτική ζήτηση στην αγορά.
- Το πάγωμα των μισθών και των ημερομισθίων.
- Η μείωση των τιμών των υλικών αγαθών.
- Η μείωση της φορολογίας των δραστηριοτήτων εκτός επαγγέλματος.
- Η απαλλαγή ατόμων με μικρές συντάξεις από τη φορολόγηση των εσόδων τους.
- Η παροχή κινήτρων από το κράτος έτσι ώστε να προωθηθούν συνεργασίες και συγχωνεύσεις και οι επιχειρήσεις να προσανατολίζονται σε εξαγωγικές δραστηριότητες.
- Η παροχή κινήτρων για την επιβράβευση καλών πολιτικών και στρατηγικών, όπως οι επιδοτήσεις σε εταιρίες που τηρούν βασικούς κανόνες.

- Η κατάργηση φοροαπαλλακτικών προνομίων σε εταιρίες με υψηλή κερδοφορία.
- Η μείωση της γραφειοκρατίας.
- Η εξάλειψη της διαφθοράς.

Από το δείγμα των 258 ατόμων, η συντριπτική πλειοψηφία, πιο συγκεκριμένα, το 85,7%, θεωρεί ότι οι συνεχείς μεταβολές του φορολογικού συστήματος λειτουργούν ως ανασταλτικός παράγοντας στην προσέλκυση κεφαλαίων από το εξωτερικό και μόνο το 14,3% έχει την αντίθετη άποψη. Επιπλέον, το 91% του δείγματος είναι αντίθετο στις συνεχείς περαιώσεις και τους αυτοελέγχους, ενώ μόνο το 9,3% συμφωνεί με όλες τις παραπάνω φορολογικές ρυθμίσεις και διατάξεις. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες (90%) εκφράζουν δυσαρέσκεια για οποιαδήποτε πρόσθετη φορολογική επιβάρυνση, ενώ το ποσοστό που είναι υπέρ αυτών των ρυθμίσεων με δυσκολία ξεπερνάει το 2,5%. Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει και μία μικρή μερίδα ατόμων σε ποσοστό του 7,3% η οποία δηλώνει άγνοια για τις επαχθείς αλλαγές στο φορολογικό σύστημα.

Σχετικά με την απαξίωση και την έλλειψη εμπιστοσύνης των ερωτηθέντων όσον αφορά στις βασικές συνιστώσες του φορολογικού συστήματος, οι 9 στους 10 πιστεύουν ότι το υπάρχον σύστημα σε ποσοστό της τάξεως του 95% δε διαθέτει κανένα από τα χαρακτηριστικά που θα μπορούσαν να το αναδείξουν ως υγιές και δίκαιο. Σχεδόν ολόκληρο το δείγμα, το 96,5%, θεωρεί το υπάρχον πλαίσιο εχθρικό και σε καμία περίπτωση φιλικό στην ανάπτυξη και επέκταση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Μόνο το 3,1% δήλωσε ότι δεν είναι σε θέση να εκφράσει την άποψή του σχετικά με το θέμα.

Επί πρόσθετα, σύμφωνα με την έρευνα προκύπτει το γεγονός ότι οι πιο μεγάλοι κίνδυνοι για την έλλειψη σταθερότητας του φορολογικού συστήματος είναι ο κλονισμός της εμπιστοσύνης καθώς και η αναξιοπιστία που έχει ο πολίτης απέναντι στις δημόσιες υπηρεσίες (98,8%), αλλά και η έξαρση του φαινομένου της παραοικονομίας (82,4%) με τις αρνητικές συνέπειες που αυτή έχει για τα κρατικά έσοδα. Οι ερωτηθέντες σε ποσοστό 97,5% δηλώνουν ότι το νέο εθνικό φορολογικό σύστημα θα πρέπει να διακρίνεται από τα εξής χαρακτηριστικά:

- ✚ Απλότητα
- ✚ Σταθερότητα
- ✚ Αξιοπιστία
- ✚ Αποτελεσματικότητα
- ✚ Διαφάνεια
- ✚ Ανταγωνιστικότητα
- ✚ Κοινωνική δικαιοσύνη
- ✚ Ευελιξία προσαρμογής σε νέα δεδομένα

Επιπλέον, το 89,4% των επιχειρηματιών θεωρεί ότι η φοροδιαφυγή είναι πολύ διαδεδομένη στη χώρα μας και ότι μόνο το 8,7% θεωρεί ότι κυμαίνεται σε φυσιολογικά επίπεδα. Ακόμα, η πλειοψηφία των επιχειρήσεων (60,7%) πιστεύει ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της επιχειρηματικής μονάδας τόσο μεγαλύτερα είναι και τα κρούσματα φοροδιαφυγής που παρατηρούνται, ενώ αντίθετη άποψη φαίνεται να εκφράζει μόνο το 23,7% των επιχειρηματιών, σύμφωνα με το οποίο η τάση για φοροδιαφυγή δεν εξαρτάται από το μέγεθος της επιχείρησης. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 15,6% του δείγματος δήλωσε ότι δε μπορεί να εκφράσει την άποψή του πάνω στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Πάνω από 9 στους 10, συγκεκριμένα το 92,5% των ατόμων που ερωτήθηκαν θεωρούν ότι η μηχανοργάνωση των εφοριών είναι ελλιπής συνδυαστικά με την έλλειψη λογισμικού ταυτοποίησης των δηλωθέντων στοιχείων από τους υπόχρεους και ότι αυτά αποτελούν τα πιο σημαντικά εμπόδια για την εξάλειψη της φοροδιαφυγής. Το 69,8% του δείγματος πιστεύει ότι η φορολογική συνείδηση των Ελλήνων επιχειρηματιών είναι πολύ χαμηλή μέχρι και ανύπαρκτη, ενώ το 9,0% θεωρεί ότι οι συνάδελφοί τους διατίθενται να επωμιστούν το σύνολο των φορολογικών τους υποχρεώσεων. Και πάλι κάποιο ποσοστό, το 21,2% των ατόμων που ερωτήθηκαν δεν εξέφρασε καμία απολύτως γνώμη είτε θετική είτε αρνητική επί του

συγκεκριμένου θέματος.

Επιπλέον, το ποσοστό των εμπόρων που δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά εκτός Αττικής και πιστεύουν ότι η φορολογική συνείδηση των Ελλήνων επιχειρηματιών είναι χαμηλή αγγίζει το 96,8%, ενώ εντός νομού Αττικής το συγκεκριμένο ποσοστό φτάνει στο 87%. Η συντριπτική πλειοψηφία (85,5%) του δείγματος εκφράζει τη δυσπιστία που έχει όσον αφορά στην κινητοποίηση των αρμόδιων κρατικών οργάνων για να περιοριστεί και να καταπολεμηθεί πλήρως το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, ενώ μόλις το 14,5% έχει πειστεί για τις προθέσεις της κυβέρνησης σχετικά με αυτό το θέμα.

Η πλειοψηφία θεωρεί ότι η ανάθεση των φορολογικών ελέγχων σε ιδιώτες φοροτεχνικούς-λογιστές δε θα πρέπει να αποτελεί άμεση προτεραιότητα των διοικούντων (62,5%) και το 37,5% εκτιμάει ότι μια τέτοια κίνηση θα ήταν ευεργετική και θα συντελούσε σημαντικά στην καταπολέμηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Πάνω από το 82% εκφράζει την άποψη ότι η εξοικείωση των επιχειρηματιών με τις νέες τεχνολογίες θα τους αποφέρει αρκετά πλεονεκτήματα από τα οποία το πιο σημαντικό είναι η εξοικονόμηση χρόνου που είναι πολύτιμος για κάθε επιχειρηματία. Και πάλι ένα ποσοστό του δείγματος, το 12,3%, δεν πήρε σαφή θέση σε αυτό το ζήτημα. Σύμφωνα με το 97,6% των απαντήσεων που δόθηκαν, οι γραφειοκρατικές διαδικασίες που εντοπίζονται σε πολλές υπηρεσίες και φορείς του Δημοσίου ευθύνονται για την πληθώρα των καθυστερήσεων σε απλά ζητήματα. Το ίδιο ποσοστό απαντήσεων, το 97,6% των ερωτηθέντων υποστηρίζουν ότι η προσέλκυση νέων επενδυτικών κεφαλαίων είναι δυνατό να επιτευχθεί στη βάση ενός νέου φορολογικού συστήματος, το οποίο θα πρέπει να είναι σταθερό, δίκαιο και απλό και να προσφέρει κίνητρα, όπως είναι για παράδειγμα οι χαμηλοί συντελεστές, η εύκολη διασταύρωση στοιχείων και η επιβράβευση επιχειρήσεων που συμμορφώνονται φορολογικά έτσι ώστε να υπάρχουν προοπτικές εξέλιξης για τη χώρα. (ΙΟΦΟΜ:2011)

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

### ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

#### 6.1. Φορολογικός έλεγχος

Ο φορολογικός έλεγχος λοιπόν είναι πάρα πολύ σημαντικός, διότι από την αποτελεσματικότητα του εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό ο ακριβής προσδιορισμός του καθαρού εισοδήματος καθώς και η πιο δίκαιη κατανομή του φορολογικού βάρους. Με το φορολογικό έλεγχο εννοείται το σύνολο των ελεγκτικών διαδικασιών που εκτελούνται από τα κατάλληλα όργανα (ελεγκτές) και η εφαρμογή τους παρατηρείται στα τηρούμενα λογιστικά βιβλία στα στοιχεία των επιχειρήσεων έχοντας ως στόχο (Δαλαμάγκας, 1985):

- Τη σωστή εφαρμογή των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας.
- Τον προσδιορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων καθώς και των οικονομικών αποτελεσμάτων.
- Τη διαπίστωση υποβολής των προβλεπόμενων δηλώσεων και της εξακρίβωσης του περιεχομένου τους, αλλά πάντοτε συνδυαστικά με τα οικονομικά αποτελέσματα, όπως προκύπτουν από τα λογιστικά βιβλία και στοιχεία που τηρούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων και τις αρχές της λογιστικής (Ε.Γ.Λ.Σ.).

Οι υπηρεσίες, οι οποίες είναι αρμόδιες για την άσκηση φορολογικού ελέγχου στοχεύουν να περιορίσουν ή ακόμα και να εξαλείψουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής που παρουσιάζει συνεχή άνοδο κι έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των εσόδων του κράτους. Με τον έλεγχο όλο και περισσότερων επιχειρήσεων είναι δυνατό να εξαλειφθεί η φοροδιαφυγή.

Οι υπηρεσίες που ασκούν φορολογικό έλεγχο είναι:

- Η αρμόδια Δ.Ο.Υ. που πραγματοποιεί τακτικό (οριστικό) έλεγχο σε επιχειρήσεις ή επαγγέλματα ως εξής: α) Δ.Ο.Υ. Α΄ τάξης με Υποδ/νση Ελέγχου (άρθρο 60



ν.3238/2004) με ακαθάριστα έσοδα ή αμοιβές έως 1.030.000 €, β) Δ.Ο.Υ. Α΄ τάξης χωρίς Υποδ/νση Ελέγχου (άρθρο 60 ν.3238/2004) με ακαθάριστα έσοδα ή αμοιβές έως 600.000 € και γ) Δ.Ο.Υ. Β΄ τάξης για υποθέσεις που δεν τηρούνται βιβλία ή που τηρούνται βιβλία Α΄ ή Β΄ κατηγορίας του Κ.Β.Σ. με ακαθάριστα έσοδα ή αμοιβές έως 100.000 €

- Τα Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα (Δ.Ε.Κ.) Θεσσαλονίκης με αρμοδιότητα στη Μακεδονία, Θράκη, Θεσσαλία και Λήμνο και Αθηνών με αρμοδιότητα στις υπόλοιπες περιοχές της χώρας, με ακαθάριστα έσοδα ή αμοιβές από 9.000.001 και άνω.
- Τα Περιφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ.), τα οποία ενεργούν τακτικό φορολογικό έλεγχο σε επιτηδευματίες και φορολογούμενους με ετήσια ακαθάριστα έσοδα από 1.030.001 € έως 9.000.000€. Επιπλέον μπορούν να διενεργούν προληπτικό, αλλά και προσωρινό έλεγχο ανεξάρτητα από τις Δ.Ο.Υ. και αναλαμβάνουν τον επανέλεγχο των υποθέσεων αρμοδιότητας της Δ.Ο.Υ.

Λόγω της αναδιάρθρωσης των υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών, έχουμε ανακαθορισμό της καθ΄ύλην αρμοδιότητας μεταξύ των Δ.Ο.Υ και Δ.Ε.Κ., σε θέματα φορολογικού ελέγχου (ΠΟΛ.1039/13.2.2012), λόγω και της αναστολής λειτουργίας των Π.Ε.Κ. με την αριθ.Δ6Α1007935 ΕΞ 2012/13.1.2012 (ΦΕΚ 22 Β΄ / 13.1.2012) Α.Υ.Ο, και την δημιουργία νέων υπηρεσιών:

- Στις Δ.Ο.Υ. όλης της επικράτειας, υπάγονται οι ανέλεγκτες υποθέσεις με ετήσια ακαθάριστα έσοδα ή αμοιβές έως 7.000.000€, για τη διαχειριστική περίοδο που έκλεισε εντός του έτους 2009.
- Στις Δ.Ο.Υ. Μεγάλων Επιχειρήσεων υπάγονται οι ανέλεγκτες υποθέσεις με ετήσια ακαθάριστα έσοδα άνω των 30.000.000€ για το οικονομικό έτος 2010, ειδικά για τραπεζικές, ασφαλιστικές εταιρίες με μετοχές στο Χρηματιστήριο Αθηνών, το όριο ορίζεται σε 10.000.000€.

- Στην αρμοδιότητα των Διαπεριφερειακών Ελεγκτικών Κέντρων (Δ.Ε.Κ.) υπάγονται οι ανέλεγκτες υποθέσεις με ετήσια ακαθάριστα έσοδα ή αμοιβές έως 7.000.001€, έως 30.000.000€ για τη διαχειριστική περίοδο που έκλεισε εντός του έτους 2009. Με το άρθρο 34 του ν.4141/2013, ανακαθορίστηκαν τα όρια των Δ.Ε.Κ. με αρμοδιότητα τακτικού (οριστικού) φορολογικού ελέγχου σε φορολογούμενους με ακαθάριστα έσοδα άνω των 3.000.000€ και μέχρι 25.000.00€
- Δημιουργία Κέντρου Ελέγχου Φορολογουμένων Μεγάλου Πλούτου (Κ.Ε.ΦΟ.ΜΕ.Π.) , με υποθέσεις φορολογούμενων με ακαθάριστα έσοδα άνω των 25.000.000€, στο κέντρο αυτό υπάγονται και οι υποθέσεις φορολογούμενων οι οποίοι απέστειλαν χρηματικά εμβάσματα στο εξωτερικό άνω των 50.000€.
- Με τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 34 του ν.4141/2013 ( ΦΕΚ 81 Α΄5.4.2013) η Δ.Ο.Υ. Μεγάλων επιχειρήσεων μετατρέπεται σε ειδική αποκεντρωμένη υπηρεσία φορολογικού ελέγχου και μετονομάζεται σε « Κέντρο Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων (Κ.Ε.ΜΕ.ΕΠ.)».

**Όμως, ο φορολογικός έλεγχος ασκείται και από τις παρακάτω υπηρεσίες:**

- Από το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.) όπως μετονομάστηκε σύμφωνα με τις διατάξεις της παράγραφο 1 του άρθρου 88 του Ν.3842/23-04-2010 (ΦΕΚ 58 Α΄) λόγω της κατάργησης της Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων (ΥΠ.Ε.Ε.), που συνεστήθη με το άρθρο 30 του ν. 3296/2004 (ΦΕΚ 253 Α΄)
- Ορκωτούς Εκτιμητές
- Οικονομικούς Επιθεωρητές του Υπουργείου Οικονομικών

**Επίσης ο έλεγχος ασκείται και από άλλους φορείς:**

- Ελεγκτικές Α.Ε.
  - Ορκωτούς Ελεγκτές.
  - Ελεγκτές πτυχιούχους Ανωτάτων Σχολών.
- Λογιστές – Φοροτεχνικούς
- Εσωτερικό Έλεγχο πιστωτικών ιδρυμάτων



Η επιβολή φόρων πραγματοποιείται από τον Προϊστάμενο Δημόσιας Οικονομικής Υπηρεσίας (Δ.Ο.Υ.), ο οποίος είναι αρμόδιος για τη φορολογία εισοδήματος αυτού που υποχρεούται να πληρώσει το φόρο. Επιπλέον, η παραλαβή των δηλώσεων γίνεται από τον ίδιο τον Προϊστάμενο Δ.Ο.Υ., όπως ορίζεται από τις διατάξεις του ν.2238/94. Στη συνέχεια, ο Προϊστάμενος Δ.Ο.Υ. ελέγχει αν είναι ακριβείς οι δηλώσεις που έχουν υποβληθεί και προχωράει στη διασταύρωση στοιχείων και στην εξακρίβωση όσων υποχρεούνται, αλλά δεν έχουν υποβάλει δήλωση. Όταν υποβάλλεται ειδική δήλωση Φ.Π.Α. όπως προβλέπεται από τις διατάξεις της περίπτωσης γ' της παραγράφου 4 του άρθρου 36 και αν το τίμημα που είναι δηλωμένο και το οποίο υπόκειται στο φόρο, υπολείπεται της αγοραίας αξίας.

Ο Προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ. προβαίνει σε έλεγχο της ακρίβειας της δήλωσης που έχει

υποβληθεί λαμβάνοντας υπόψη όλες τις αξίες που ισχύουν στη φορολογία μεταβίβασης ακινήτων και στη φορολογία εισοδήματος. Επίσης, λαμβάνει υπόψη του και τα συνολικά κόστη που εκπίπτουν από το παραδιδόμενο ακίνητο συνδυαστικά με κάθε είδους δεδομένα, τεχνικά, ποσοτικά και οικονομικά, τα οποία και αφορούν στην άδεια ανέγερσης του ακινήτου. Εάν το άτομο, το οποίο υπόκειται στο φόρο δεν αποδεχτεί το αποτέλεσμα αυτού του ελέγχου, η αξία του ακινήτου υπόκειται στην κρίση του Σώματος Ορκωτών Εκτιμητών. Με τις κατάλληλες αποφάσεις που θα παρθούν από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών γίνεται η ρύθμιση του τρόπου, της διαδικασίας και κάθε άλλου αναγκαίου στοιχείου που αφορά τον έλεγχο.

Οποιαδήποτε ανεπάρκεια ή ανακρίβεια των βιβλίων και στοιχείων κρίνεται βάσει των διατάξεων του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων ή του Κ.Φ.Α.Σ όπως ισχύει σήμερα και της φορολογίας εισοδήματος. Σε περίπτωση λοιπόν που διαπιστωθεί οποιαδήποτε ανεπάρκεια ή ανακρίβεια των βιβλίων και των στοιχείων, τα οποία πρέπει να τηρήσει ο υπόχρεος στο φόρο, σχετικά με τη φορολογητέα αξία, τα ποσοστά ή τις εκπτώσεις του φόρου, ο Προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ. θα πρέπει να τα προσδιορίσει με βάση κατά κύριο λόγο τα ακαθάριστα έσοδα που προσδιορίζονται κατόπιν από τον έλεγχο στη φορολογία εισοδήματος, τις αγορές και τις δαπάνες που σχετίζονται με το φόρο του παρόντος νόμου, αλλά και όλα τα σχετικά στοιχεία που προκύπτουν από τον έλεγχο άλλων φορολογιών.

Κατά τη διάρκεια που διεκπεραιώνεται ο έλεγχος, είναι επιτρεπτή κάθε αναγκαία έρευνα στην επαγγελματική εγκατάσταση αυτού που υποχρεούται να πληρώσει το φόρο και ιδιαίτερα στους χώρους όπου παράγονται, επεξεργάζονται, αποθηκεύονται ή παραδίδονται τα αγαθά, καθώς και στον τόπο που παρέχονται οι υπηρεσίες σύμφωνα με όσα ορίζονται από τις διατάξεις του άρθρου 36 του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων, όπως αυτός τροποποιήθηκε και ισχύει με το ν.4093/12 του Κ.Φ.Α.Σ και του άρθρου 25 του Ν. 820/1978 (ΦΕΚ 174 Α'). Ο υπόχρεος φόρου επιδεικνύει κάθε έγγραφο ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που του ζητείται για να διεξαχθεί ο έλεγχος. Ο προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ. μπορεί με έγγραφό του να ζητεί από τις Δημόσιες, Δημοτικές, Κοινοτικές και λοιπές αρχές, καθώς και από κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, να αποστέλλουν σε αυτόν σε χρονική προθεσμία ενός μήνα (30 ημέρες) τη γνωστοποίηση της πρόσκλησης, καθώς και κάθε στοιχείο και πληροφορία που

κρίνονται χρήσιμα προκειμένου να διεξαχθεί ο έλεγχος. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών είναι δυνατό να οριστεί άλλος Προϊστάμενος Δ.Ο.Υ. ή ακόμα και άλλη δημόσια αρχή για την παραλαβή των δηλώσεων, όπως και άλλος Προϊστάμενος Δ.Ο.Υ. για να επιβάλλει το φόρο.

Ο φορολογικός έλεγχος αναλόγως της συχνότητάς του, διακρίνεται στις παρακάτω μορφές:

- Προληπτικό Έλεγχο
- Προσωρινό Έλεγχο
- Τακτικό Έλεγχο – Υποχρεωτικό Τακτικό Έλεγχο
- Ειδικό Έλεγχο

### **Προληπτικός Έλεγχος**

Αυτού του είδους ο έλεγχος πραγματοποιείται με σκοπό να εντοπιστούν οι παραβάσεις με την ξαφνική παρουσία των ελεγκτών σε μια επιχείρηση. Επιδιώκει τη δημιουργία αίσθησης στους φορολογούμενους ότι υπόκεινται σε συνεχή και αποτελεσματικό έλεγχο προκειμένου να λειτουργήσει αποτρεπτικά στη διενέργεια φορολογικών παραβάσεων. Ο προληπτικός έλεγχος θα πρέπει να είναι σύντομος και ουσιαστικός και είναι δυνατό να γίνει σε οποιαδήποτε βιβλία ή στοιχεία εκτός από αυτών που η τήρησή τους είναι υποχρεωτική.

Ο προληπτικός έλεγχος λοιπόν δε γίνεται υποχρεωτικά κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής περιόδου και αναφέρεται στον έλεγχο εντός της επιχειρηματικής μονάδας στοχεύοντας στην εξακρίβωση της ορθής εφαρμογής των διατάξεων του Κ.Β.Σ. ή του Κ.Φ.Α.Σ και εκτός της επιχείρησης όσον αφορά στη διακίνηση αγαθών με στόχο να εξακριβωθεί η μετακίνηση τους με τα προβλεπόμενα στοιχεία.

## **Προσωρινός Έλεγχος**

Πρόκειται για τον έλεγχο που περιλαμβάνει στοιχεία τόσο του προληπτικού όσο και του τακτικού ελέγχου. Σε αυτό το είδος περιλαμβάνονται οι φόροι που οφείλουν να πληρώσουν οι παραγωγικές και οικονομικές μονάδες με βάση τα βιβλία που τηρούνται και στοιχεία που παρέλειψαν να συνυπολογίσουν στις δηλώσεις ή ακόμα μπορεί και να υπέβαλλαν ανακριβείς δηλώσεις. Στον έλεγχο αυτόν υπόκεινται οι επιχειρήσεις που: (Κορομηλάς, Γιαννόπουλος, 2006)

- εφαρμόζουν εσφαλμένα τις φορολογικές διατάξεις.
- δεν υποβάλλουν δηλώσεις.
- υποβάλλουν αρνητικές δηλώσεις.
- υπάρχουν στοιχεία και πληροφορίες ότι φοροδιαφεύγουν.

## **Τακτικός έλεγχος**

Ο τακτικός έλεγχος πραγματοποιείται με βάση τις διατάξεις του άρθρου 66 του Ν. 2238/1994 και πρέπει να είναι πλήρης. Σε αυτόν τον έλεγχο υπάρχει καθορισμός της φορολογητέας ύλης. Είναι υποχρεωτικός ο έλεγχος όλων των επιχειρήσεων για τα φορολογικά αντικείμενα στο χρονικό διάστημα των τριών ετών από τη λήξη προθεσμίας της φορολογικής περιόδου όταν διακόπτουν οριστικά τις εργασίες τους ή όταν συμμετέχουν στη λήψη ή την έκδοση πλαστών στοιχείων. Επιπλέον, υποχρεωτικός τακτικός έλεγχος διενεργείται σε επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν υποβάλλει αίτηση για την εισαγωγή των μμετοχών τους στο Χρηματιστήριο Αξιών, σε αυτές που επιζητούν την επιστροφή του Φ.Π.Α. και έχει εντοπιστεί ότι έχουν γίνει ουσιαστικές παραβάσεις του Κ.Β.Σ. και έπειτα από έγγραφη εντολή του προϊσταμένου της αρμόδιας Δ.Ο.Υ. ή άλλου οργάνου (Κορομηλάς, Γιαννόπουλος, 2006)



## Ειδικός Έλεγχος

Ο φορολογικός έλεγχος ανάλογα με το αντικείμενο που εξετάζει κάθε φορά διακρίνεται στις παρακάτω κατηγορίες: (Φλιτούρης, 2007)

- Έλεγχος Φορολογίας Εισοδήματος (Φ.Ε)
- Έλεγχος Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α)
- Έλεγχος Φόρου Μισθωτών Υπηρεσιών (Φ.Μ.Υ.)
- Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (Κ.Β.Σ.) { λόγω κατάργησης του Κ.Β.Σ σύμφωνα με το ν.4093/12 από το Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών (Κ.Φ.Α.Σ) }
- Έλεγχος Επενδύσεων και Αναπτυξιακών Κινήτρων
- Λοιποί Παρακρατούμενοι Φόροι

Επίσης, υπάρχουν και οι έκτακτοι εποχιακοί έλεγχοι οι οποίοι γίνονται για παράδειγμα:

- τα Χριστούγεννα
- το Πάσχα
- τη θερινή τουριστική περίοδο

## 6.2. Αντιμετώπιση παραοικονομίας και φοροδιαφυγής

Στη χώρα μας τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας έχουν πάρει πολύ μεγάλες διαστάσεις και η αλήθεια είναι ότι το κράτος δε μπορεί να ανταποκριθεί και να αντεπεξέλθει στις ανάγκες και υποχρεώσεις του. Αυτό έχει ως συνέπεια να υπάρχει ακόμα μεγαλύτερη ύφεση της οικονομίας. Με βάση τις εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών, τα έσοδα που αφορούν στη φορολογία του ελληνικού κράτους ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) είναι τα χαμηλότερα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρά το γεγονός ότι οι φορολογικοί συντελεστές είναι υψηλότεροι (στην περίπτωση της έμμεσης φορολογίας) του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Κατά συνέπεια, πρέπει να ληφθούν επείγοντως οι ορθές αποφάσεις, έτσι ώστε να αντιμετωπιστούν και να περιορισθούν τα φαινόμενα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής και να καταφέρει να ορθοποδήσει και πάλι το φοροεισπρακτικό σύστημα.

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής οδηγεί σε πολύ σοβαρές κοινωνικές αδικίες. Ακόμα πιο σημαντικές είναι οι συνέπειες στην περίπτωση που για παράδειγμα πραγματοποιείται είσπραξη του Φ.Π.Α. από το καταναλωτικό κοινό και δεν αποδίδεται το ποσό του φόρου στο κράτος. Αυτό είναι φοροκλοπή και σε βάρος του καταναλωτή, αλλά και σε βάρος του κοινωνικού κράτους.

Σύμφωνα με το Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής που εκπονήθηκε το 2011 από το Υπουργείο Οικονομικών για το 2011-2013, οι προτάσεις που διατυπώθηκαν για την αντιμετώπιση των φαινομένων της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας αναφέρονται παρακάτω. Καταρχήν, η πολιτική της χώρας μας κινείται σε τρεις παράλληλους άξονες:

- Πρώτον, την παροχή κινήτρων στους φορολογούμενους πολίτες για τη λήψη φορολογικών στοιχείων.

- Δεύτερον, την ενδυνάμωση της αποτελεσματικότητας και της αντικειμενικότητας των



φορολογικών ελέγχων.

- Τρίτον, την αλλαγή νοοτροπίας των πολιτών που φορολογούνται, αλλά και των φορολογικών αρχών όσον αφορά στο φαινόμενο της φοροδιαφυγής.

Σύμφωνα με το Σχέδιο Νόμου υπάρχει η προοπτική ότι το ποσό εσόδων από τη φοροδιαφυγή θα χρησιμοποιείται για την ενίσχυση δαπανών του τομέα της υγείας, στην παιδεία και θα προγραμματιστούν ενέργειες για την αντιμετώπιση της φτώχειας. Τα έσοδα που θα λαμβάνονται από τη φοροδιαφυγή θα έχουν συγκεκριμένο κοινωνικό αντίκτυπο μέσω διάφορων στοχευμένων πολιτικών. Με τις διατάξεις του Σχεδίου Νόμου γίνεται ένα ακόμα πολύ σημαντικό βήμα προκειμένου να αντιμετωπιστεί η φοροδιαφυγή και να ενδυναμωθεί η φορολογική δικαιοσύνη.

Ειδικότερα, γίνεται πρόβλεψη για τα παρακάτω:

- Να παρέχονται πρόσθετα κίνητρα στους φορολογούμενους για τη συνεργασία τους όσον αφορά στην αποκάλυψη των φαινομένων της διαφθοράς.
- Να παρέχονται κίνητρα στους φορολογούμενους πολίτες για να ληφθούν αποδείξεις πληρωμής σε συγκεκριμένες κατηγορίες δαπανών τους.
- Να καθιερωθεί η υποχρεωτική διοικητική επίλυση της διαφοράς πριν απευθυνθούν στα δικαστήρια, με την προϋπόθεση ότι είναι δυνατό να ζητηθεί συνολικός επανέλεγχος της επιχειρηματικής μονάδας και όχι μόνο των σημείων που βρίσκονται στη διαδικασία να επιλυθεί η διαφορά.
- Να είναι ο ρόλος των φορολογικών ελεγκτών κατά κύριο λόγο συμβουλευτικός στους νέους επιτηδευματίες με την επιβολή ειδικού χαμηλού ποινολογίου. Από τον κανόνα θα εξαιρούνται οι περιπτώσεις όπου φαίνεται ξεκάθαρα ότι υπάρχει δολοπλοκία, παραδείγματος χάρη σε διπλά βιβλία, πλαστά στοιχεία κ.λ.π.
- Να καθιερωθεί ειδικό καθεστώς ποινών συγκριτικά με τις ποινές που θα επιβάλλονταν

στην περίπτωση που οι παραβάσεις αυτές αποκαλύπτονταν μετά τον έλεγχο. Αυτό θα βρει εφαρμογή στην περίπτωση που οι φορολογούμενοι δηλώσουν οι ίδιοι τις ενέργειές τους που είναι αντίθετες στο νόμο και είναι εντός της συγκεκριμένης προθεσμίας από την ενημέρωσή τους.

- Να γίνεται η έκδοση φυλλαδίου που αναφέρονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που έχουν οι φορολογούμενοι πολίτες, αλλά και οι φορολογικές αρχές κατά τη διαδικασία του ελέγχου, ο σκοπός του και οι διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται κατά τον έλεγχο κ.λ.π. Επίσης, θα πρέπει να πραγματοποιείται καταχώρηση στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών όλων των απαντήσεων σε ερωτήματα σχετικά με θέματα φορολογικών ελέγχων, ποινών κ.λ.π.
- Να γίνεται κατευθείαν διασταύρωση των στοιχείων και με το ειδοποιητήριο να καλούνται οι φορολογούμενοι πολίτες, εάν συμφωνούν με το αποτέλεσμα της διασταύρωσης να υποβάλλουν τις επόμενες ημέρες συμπληρωματική δήλωση. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να ενημερωθούν για τις προσαυξήσεις που θα εξακολουθούν να επιβάλλονται. Σε περίπτωση διαφωνίας, θα πρέπει να ενημερώνουν σχετικά την αρμόδια Δ.Ο.Υ.
- Να διενεργούνται πιο συχνοί έλεγχοι σε όσους πολίτες έχει εντοπιστεί ότι φοροδιαφεύγουν. Με αυτόν τον τρόπο θα πραγματοποιούνται έλεγχοι διαφορετικής ποιότητας.
- Να δημιουργείται ειδικός μηχανισμός στην Κεντρική Υπηρεσία προκειμένου να παρακολουθούνται και να ενημερώνονται οι οφειλέτες για τα χρέη τους.
- Να υπάρχουν περιορισμοί στην απασχόληση ή τη συνεργασία των συνταξιούχων εφοριακών με φορείς του ιδιωτικού τομέα καθώς και να υπάρχει περιορισμός στην ευχέρεια των φορολογικών ελεγκτών και αρχών να επιλέγουν τις υποθέσεις που ελέγχουν.

- Να υπάρχουν διαβαθμίσεις στους ελεγκτές διαθέτοντας ο καθένας την αντίστοιχη πιστοποίηση. Η Σχολή Επιμόρφωσης των Υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών (Σ.Ε.Υ.Υ.Ο.) είναι δυνατό να παίζει καθοριστικό ρόλο σε αυτόν τον τομέα, με την επαναλειτουργία της.
- Να είναι υποχρεωτική η εκπαίδευση των νέων ατόμων που προσλαμβάνονται ως ελεγκτές σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο. Επίσης, να καθιερωθεί η εκπαίδευση ως προϋπόθεση για την προαγωγή τους, λόγου χάρη να μην αναλαμβάνει κανείς καθήκοντα προϊσταμένου, εάν δεν έχει περάσει πρώτα από σεμινάριο διοίκησης.
- Να συστήνεται Εθνικό Συμβούλιο για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, όπου θα συμμετέχουν κοινωνικοί εταίροι και εκπρόσωποι πολιτικών κομμάτων, οι οποίοι εκπροσωπούνται στη Βουλή. Ο στόχος του θα είναι η υποβολή εισηγήσεων για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της φοροδιαφυγής και να φανερωθούν πολύπλοκες διατάξεις που δημιουργούν σύγχυση και να επανεξεταστεί το σύστημα των ποινών κ.λ.π.

### **6.3. Προτάσεις για την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα**

Οι φορολογικές αρχές πρέπει να έρθουν αντιμέτωπες με πολλούς κινδύνους, όπως η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, η παράλειψη δήλωσης στοιχείων με σκοπό τη φοροδιαφυγή, η μη έγκαιρη υποβολή δηλώσεων εισοδήματος κ.λ.π. Η πρόβλεψη και η διαχείριση των προβλημάτων με τα οποία έρχεται αντιμέτωπη μια φορολογική αρχή είναι καθοριστικής σημασίας για να επιτευχθεί φορολογική συμμόρφωση. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, οι κίνδυνοι θα πρέπει να αντιμετωπιστούν από τις φορολογικές αρχές και αυτές να έχουν πάντοτε ως στόχο: (Silvani, Baer, 1997)

- την προσπάθεια να ελέγξουν προβληματικές καταστάσεις ως προς τη συμμόρφωση των φορολογούμενων.

- την εξασφάλιση και ίση μεταχείριση των φορολογούμενων πολιτών.
- την καλύτερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και ικανοτήτων που αφορούν τη χρήση τεχνολογικού εξοπλισμού.
- να συμβάλλει προκειμένου ένας φορολογούμενος πολίτης που συμμορφώνεται στις φορολογικές υποχρεώσεις του να αλλάξει στάση.

Οι φορολογικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν τη συμπεριφορά των φορολογούμενων πολιτών. Οι φορολογούμενοι πολλές φορές δε γνωρίζουν ή ακόμα μπορεί και να αγνοούν τις φορολογικές υποχρεώσεις τους και πολλές φορές αυτή είναι η πιθανή αιτία που αρκετοί φορολογούμενοι έχουν αρνητική συμπεριφορά σχετικά με τις υποχρεώσεις τους. Με στρατηγικές ενημέρωσης μπορούν να δημιουργηθούν τα πλαίσια μέσα στα οποία οι πολίτες θα γνωρίζουν πολύ καλά ποια είναι η οφειλή τους και τι περιμένουν. Επιπλέον, για να αναπτυχθεί σωστή φορολογική συμπεριφορά θα πρέπει να διευκολύνεται ο φορολογούμενος στις συναλλαγές του με το φορολογικό σύστημα. Επομένως, οι στρατηγικές διευκόλυνσης, μπορούν να καθοδηγήσουν εύκολα το φορολογούμενο με τη βοήθεια της υποβολής φορολογικών δηλώσεων μέσω του διαδικτύου, με τη λειτουργία διαφορετικών τμημάτων για διαφορετικά θέματα κ.λ.π.

Αλλά και οι στρατηγικές κινήτρων είναι πάρα πολύ σημαντικές, επειδή χάρη σε αυτές ενθαρρύνεται η συμπεριφορά του φορολογούμενου πολίτη. Σχετικά με την ενθάρρυνση της φορολογικής συμμόρφωσης θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι φορολογούμενοι, αλλά και οι φορολογικές αρχές. Στην πρώτη περίπτωση θα πρέπει να μελετηθούν οι παράγοντες που τους ενθαρρύνουν και με βάση αυτούς παρουσιάζουν θετική συμπεριφορά απέναντι στη φορολογική νομοθεσία. Στη δεύτερη περίπτωση, θα πρέπει να δημιουργηθούν τα κίνητρα έτσι ώστε το ανθρώπινο δυναμικό να υπηρετεί με συνέπεια και ακρίβεια τους στόχους του με την αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρει και τη βελτίωση της αποδοτικότητας. Επί πρόσθετα, οι στρατηγικές επιβολής από το κράτος είναι αυτές, οι οποίες καθορίζουν ουσιαστικά τη φορολογική συμπεριφορά όλων των φορολογούμενων. Οι στρατηγικές αυτές θα πρέπει να υιοθετούνται με πολύ μεγάλη προσοχή, διότι η υπερβολική επιβολή θα δημιουργήσει εχθρική

στάση με τους φορολογούμενους, αλλά η μη επιβολή θα ενθαρρύνει σημαντικά τη φοροδιαφυγή, ενώ ταυτόχρονα, οι φορολογούμενοι δε θα δείχνουν μεγάλη εμπιστοσύνη απέναντι στο φορολογικό σύστημα. (Balch, 1980)

Η οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει σημαντικές δημοσιονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις στα κράτη μέλη. Η Ελλάδα είναι δυνατό να αυξήσει τα φορολογικά της έσοδα εάν αναπτύξει μια συστηματική δράση για να μειώσει την παραοικονομία, να καταπολεμήσει τη φοροδιαφυγή και να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα των φορολογικών διοικητικών υπηρεσιών. Θα πρέπει να γίνει αναθεώρηση των δημόσιων οικονομικών έτσι ώστε να διατηρηθούν συστήματα κοινωνικής πρόνοιας, να περιοριστεί το κόστος αναχρηματοδότησης για το ελληνικό κράτος και για να μην υπάρξουν αρνητικές επιπτώσεις στην υπόλοιπη οικονομία.

Εάν μειωθεί η απάτη και η φοροδιαφυγή, η Ελλάδα θα μπορέσει να αυξήσει τα φορολογικά έσοδά της και αυτό θα της δώσει κίνητρα ώστε να θέλει να πραγματοποιήσει αναδιάρθρωση του φορολογικού της συστήματος. Αυτή η εξέλιξη μπορεί να στηρίξει την προσπάθειά της να μειώσει τη φορολογική επιβάρυνση στα άτομα που έχουν χαμηλά εισοδήματα. Η βελτίωση της φορολογικής διοίκησης αποτελεί πρόκληση και για τη χώρα μας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνέστησε σχετικά με τα έσοδα ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να βελτιώσουν τη φορολογική τους συμμόρφωση με την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και φοροδιαφυγής. Σε εθνικό επίπεδο κάθε χώρα, άρα και η Ελλάδα θα πρέπει να εφαρμόσει τις ειδικές συστάσεις για να μπορέσει να συμμετάσχει στην πρόκληση για βελτίωση της φορολογικής διακυβέρνησης. Ανάμεσα στα μέτρα για την καλυτέρευση της φορολογικής συμμόρφωσης, αλλά και της προώθησης των πιο αποτελεσματικών φορολογικών διοικητικών υπηρεσιών περικλείονται τα παρακάτω: (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013)

**α)** η ανάπτυξη στρατηγικής για τη φορολογική συμμόρφωση και να τεθούν στόχοι για την προσπάθεια καταπολέμησης της φοροδιαφυγής.

**β)** η χρησιμοποίηση πληροφοριών και στοιχείων από τρίτα μέρη, να υπάρξουν

προσυμπληρωμένες φορολογικές δηλώσεις.

γ) οι συντονισμένες προσπάθειες προκειμένου να μειωθεί το μέγεθος της παραοικονομίας, για παράδειγμα να χρησιμοποιηθούν υποχρεωτικές ηλεκτρονικές πληρωμές για αγορές πάνω από ένα ορισμένο όριο ή την προσφυγή σε φορολογικές εκπτώσεις.

Η χώρα μας θα πρέπει να εφαρμόσει πλήρως τις συστάσεις της Επιτροπής όσον αφορά στο φορολογικό σχεδιασμό. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι διατεθειμένη να προσφέρει στήριξη και τεχνική βοήθεια σε όλα τα κράτη μέλη για την ενίσχυση του φορολογικού συστήματος σε σχέση με τη φοροδιαφυγή και να προτείνει τρόπους για τη βελτίωση της είσπραξης των φόρων. Λόγου χάρι, στην Ελλάδα, η ομάδα δράσης για τη χώρα συνεργαζόμενη με εμπειρογνώμονες από κράτη μέλη, συντελεί σημαντικά στην ανάπτυξη ενός πιο ισχυρού φορολογικού συστήματος προκειμένου να εξασφαλιστούν ποιοτικά έσοδα φορολογίας. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013)

Όσο πιο απόλυτη είναι σήμερα η στάση των φορολογικών αρχών, τόσο περισσότερο αντιδρούν οι πολίτες και μειώνεται η φορολογική συνείδηση. Όταν οι φορολογούμενοι νιώθουν ότι αντιμετωπίζονται δίκαια, τότε σέβονται και εκείνοι με τη σειρά τους το κράτος. Επιπλέον, η συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση φορολογικής πολιτικής είναι καθοριστικής σημασίας, επειδή όσο μεγαλύτερη προθυμία παρουσιάζουν στη συμμόρφωσή τους ως προς τις φορολογικές τους υποχρεώσεις, τόσο πιο υψηλά επίπεδα φορολογικής συνείδησης εμφανίζουν. Τέλος, η διαφθορά στον κρατικό μηχανισμό επιβαρύνει σε πολύ μεγάλο βαθμό την προσπάθεια να αναπτύξουν φορολογική συνείδηση. Οι φορολογούμενοι, οι οποίοι δε συμμορφώνονται, έχουν την πρόφαση ότι τα χρήματά τους χρησιμοποιούνται παράνομα, ενώ παράλληλα όσοι είναι συνεπείς αποθαρρύνονται, αφού νιώθουν ότι μέρος του εισοδήματός τους που καταβάλλεται στο κράτος με τη μορφή φόρων σπαταλάται άσκοπα χωρίς κανένα κοινωνικό όφελος. (Torgler, 2005)

## 6.4. Φορολογική συμμόρφωση και νέες τεχνολογίες

Αναμφίβολα, από τις αρχές του 21<sup>ου</sup> αιώνα πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη κάθε κράτους, αλλά και στη βελτίωση της ζωής των πολιτών σε ολόκληρο τον κόσμο παίζει η υιοθέτηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) από το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Μάλιστα, ο δημόσιος τομέας οφείλει να είναι όσο πιο αποδοτικός γίνεται με τη χρήση λιγότερων οικονομικών και ανθρώπινων πόρων. Το νέο μοντέλο λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, η “Ηλεκτρονική Δημόσια Διοίκηση” βασίζεται στη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του κράτους και για να καλυφθούν οι ανάγκες των πολιτών και των επιχειρηματικών μονάδων.

Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) συμβάλλουν στην καλύτερευση της ποιότητας της ζωής των πολιτών, αφού προσφέρουν όλο και πιο βελτιωμένες υπηρεσίες στην ενημέρωση, την πληροφόρηση, την εξυπηρέτηση, τις συναλλαγές κ.λ.π. Με τη χρήση αυτών των υπηρεσιών δημιουργείται πιο εύκολα ένα σύγχρονο κράτος και πραγματοποιούνται οι στόχοι που έχει θέσει η κοινωνία. Η μεγάλη ανάπτυξη των ΤΠΕ μπορεί να συντελέσει στην παροχή πληροφόρησης, στη μετατροπή της υπάρχουσας πληροφορίας σε ψηφιακή μορφή, στη δημιουργία και στη συντήρηση βάσεων δεδομένων, στην ασφάλεια διαχείρισης των προσωπικών δεδομένων, στη γρηγορότερη λήψη αποφάσεων χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα.

Με τον όρο “Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση” ονομάζουμε το μετασχηματισμό του κράτους και της Δημόσιας Διοίκησης που ενεργοποιείται από τις σημαντικές προόδους των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και ο οποίος πραγματοποιείται με πληθώρα τρόπων, όπως είναι για παράδειγμα οι δικτυωμένες λειτουργίες σε δημόσιες υπηρεσίες, οι διαδραστικές επικοινωνίες και η άμεση δημοκρατική συμμετοχή των πολιτών καθώς και η στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης μέσω του διαδικτύου κ.λ.π. Η εμφάνιση του όρου “ηλεκτρονική διακυβέρνηση” πραγματοποιήθηκε περίπου το 2000 για την περιγραφή της αυξανόμενης χρήσης των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και ιδιαίτερα του διαδικτύου στην παροχή δημόσιων υπηρεσιών.



Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση ορίστηκε από τον OECD (2008) ως ``Η χρήση από την Κυβέρνηση εφαρμογών του διαδικτύου και άλλων τεχνολογιών, σε συνδυασμό με διαδικασίες που ενσωματώνουν αυτές τις τεχνολογίες για την ενίσχυση της πρόσβασης στην κρατική πληροφορία και υπηρεσία προς το κοινό, άλλες υπηρεσίες και κρατικές οντότητες ή τη βελτίωση σε κυβερνητικές λειτουργίες ως προς την αποτελεσματικότητα, την ποιότητα των υπηρεσιών και τον μετασχηματισμό τους``.

Τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από τη χρήση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι πολλά. Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας της Δημόσιας Διοίκησης και σε πιο ποιοτικές υπηρεσίες για τους πολίτες:

- μειώνοντας το κόστος παροχής υπηρεσιών
- μειώνοντας τις ανάγκες επικοινωνίας με τους πολίτες
- με τον καλύτερο συντονισμό ανάμεσα στους φορείς χρησιμοποιώντας κοινά πρότυπα
- αξιοποιώντας καλύτερα τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) ώστε να αναδιοργανωθούν οι διαδικασίες και να υπάρξουν νέες υπηρεσίες
- μειώνοντας το χρόνο εξυπηρέτησης
- μειώνοντας το κόστος για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις



Ο αυξάνοντας την ασφάλεια των δεδομένων

Ο παρέχοντας ίσες δυνατότητες σε όλους τους πολίτες ανεξάρτητα από το εισόδημα και την κοινωνική τους κατάσταση



Οι νέες τεχνολογίες είναι ένα από τα κυριότερα μέσα προκειμένου να επιτευχθεί η φορολογική συμμόρφωση. Προσφέρουν τα κατάλληλα μέσα για ενημέρωση και επικοινωνία με τις φορολογικές αρχές για να γίνει η αξιολόγηση, η διασταύρωση, αλλά και η είσπραξη των δημόσιων εσόδων. Οι εναλλακτικοί τρόποι επικοινωνίας αφορούν στα τηλεφωνικά κέντρα (call centers), την ηλεκτρονική ατζέντα (e-notebook) και τη χρήση πιστοποιημένου ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (certified e-mail).

Η μηχανογράφηση των διαδικασιών, η διασταύρωση όλων των απαραίτητων δεδομένων μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών, η μηχανογράφηση των τοπικών γραφείων των Δ.Ο.Υ. με τη διενέργεια όλων των λειτουργιών μέσω internet και τη δυνατότητα εξυπηρέτησης του πολίτη από κάθε Δ.Ο.Υ. είναι σημαντικά κριτήρια που ανέδειξαν τη σχέση των νέων τεχνολογιών με τη φορολογική συμμόρφωση. Καθοριστικός παράγοντας ήταν και η ηλεκτρονική φορολογική

διοίκηση με τη διάδοση του internet, των ειδικών τηλεφωνικών κέντρων, ATM, ταχυδρομείων και home banking.

Τα αιτήματα των πολιτών θα πρέπει να ικανοποιούνται άμεσα μέσω της άμεσης ανταπόκρισης στη χορήγηση πληροφοριών, αλλά και των πιστοποιητικών και της αναγνώρισης της άσκησης των δικαιωμάτων και την εξέταση τους σε σύντομο χρονικό διάστημα. Για το λόγο ότι η προσωπική επαφή με το φορολογούμενο απαιτεί αρκετό χρόνο για τους πολίτες, αλλά και για τις φορολογικές αρχές, η παροχή πληροφοριών και οδηγιών πραγματοποιείται καλύτερα με την ανάπτυξη των καινούριων τεχνολογιών.

Η οργάνωση της ηλεκτρονικής φορολογικής ατζέντας (e-notebook) αποτελεί μια σημαντική προσπάθεια για την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης με την εφαρμογή απλουστευμένων ηλεκτρονικών διαδικασιών όσον αφορά: (Υπουργείο Οικονομικών, 2011)

- στην υπενθύμιση προθεσμιών υποβολής δηλώσεων.
- στην ενημέρωση φορολογικών υποχρεώσεων σε εξέλιξη.
- στην ενημέρωση για τις φορολογικές υποχρεώσεις των οποίων η προθεσμία έχει περάσει.
- στη διαλειτουργικότητα με τη φορολογική διοίκηση.
- στη συνοπτική ενημέρωση για τις πέντε πιο πρόσφατες συναλλαγές του πολίτη που φορολογείται και της φορολογικής αρχής.

Η φορολογική συμμόρφωση ενδυναμώνεται σε περιπτώσεις χωρών όπως είναι για παράδειγμα η Δανία. Πραγματοποιείται αποτύπωση της δυνατότητας αυτόματης ενημέρωσης των εισοδημάτων των φορολογουμένων κατόπιν της υποχρεωτικής δήλωσης από τρίτους. Ο ψηφιακός φάκελος των πολιτών οργανώνεται από το σύνολο των πληροφοριών που τρίτα πρόσωπα καλούνται να δηλώσουν, ενώ είναι εφικτή οποιαδήποτε έγκριση ή διόρθωση, αφού υπάρχει η δυνατότητα παρέμβασης. Κατά συνέπεια, το ετήσιο εισόδημα των φορολογουμένων υπολογίζεται αυτόματα με βάση τις πληροφορίες που καταχωρούνται και έτσι ουσιαστικά

εξασφαλίζεται: (Υπουργείο Οικονομικών, 2011)

**α)** η υποχρεωτική υποβολή δηλώσεων για τα εισοδήματα που έχουν αποκτηθεί.

**β)** η ακρίβεια ως προς το ποσό τους.

**γ)** η απλούστευση διαδικασιών όσον αφορά στους πολίτες και στη λειτουργία της φορολογικής διοίκησης και

**δ)** η πιο σαφής συνολική εικόνα ως προς το φορολογικό προφίλ του φορολογούμενου.



Ενδεικτικά, αναφέρονται οι εξής περιπτώσεις δήλωσης από:

- άτομα που είναι επιχειρηματίες και είναι υποχρεωμένοι να συμπληρώνουν μηνιαία τους παρακρατηθέντες φόρους των υπαλλήλων (Φ.Μ.Υ.) και αποστολή των βεβαιώσεων της μισθοδοσίας τους.
- τα ιδιωτικά σχολεία για το ποσό των διδάκτρων που έχουν καταβληθεί σε αυτά.
- τις τράπεζες για τους τόκους που λαμβάνουν για στεγαστικά δάνεια κατοικίας.
- τις ασφαλιστικές εταιρίες για τα εισοδήματά τους από ασφάλιστρα καθώς και τους ασφαλιστικούς φορείς για εισπραξη συντάξεων κ.λ.π.

Εδώ να αναφέρουμε ότι, η σύνδεση των ταμειακών μηχανών όλων των επιχειρήσεων με το Κέντρο Πληροφορικής του Υπουργείου Οικονομικών η οποία έχει προταθεί, συζητηθεί και ανακοινωθεί παλαιότερα από την αρμόδια Γενική Γραμματεία ως μία απλή και εφαρμόσιμη λύση για τον περιορισμό της φοροκλοπής του ΦΠΑ, δυστυχώς, δεν έχει προχωρήσει η εφαρμογή του συγκεκριμένου μέτρου. Πρόκειται για μία κίνηση, που θα έλυne τα χέρια τόσο των υπόχρεων στην απόδοσή του, όσο και των αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών, και θα περιορίζε σε μεγάλο βαθμό και τη φοροκλοπή, καθώς το Δημόσιο θα είχε τον πλήρη έλεγχο των συναλλαγών όλων.

Επίσης, η καθιέρωση ηλεκτρονικής τιμολόγησης είναι μία η λύση για την αύξηση των κρατικών εισπράξεων ΦΠΑ, η οποία θα βοηθήσει στη μείωση της φοροδιαφυγής και ταυτόχρονα θα εξοικονομήσει σημαντικό κόστος για τις ελληνικές επιχειρήσεις, σε σχέση με την παραδοσιακή διαδικασία τιμολόγησης. Αντίστοιχα, χρειάζονται κίνητρα τόσο προς τις επιχειρήσεις όσο και προς τους καταναλωτές, με στόχο την αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, όπου που το κράτος χάνει κάθε χρόνο 10 δις. από ανείσπρακτο ΦΠΑ, είναι απαραίτητη η μείωση της χρήσης μετρητών, με ουσιαστικές παρεμβάσεις. Και όχι με προχειρότητες και ημίμετρα, όπως η φοροκάρτα και η συλλογή αποδείξεων.

Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των πολιτών επεκτείνεται σε πολλούς τομείς της φορολογίας, όπως παραδείγματος χάρη, στην είσπραξη μέσω της δυνατότητας ρύθμισης των ληξιπρόθεσμων οφειλών ανά φορολογούμενο με τη βοήθεια της αντίστοιχης ηλεκτρονικής υπηρεσίας, κατά την οποία ο πολίτης έχει την ευκαιρία να διαμορφώσει το ύψος, αλλά και τον αριθμό των δόσεων βάσει των ατομικών εισοδηματικών του κριτηρίων και υποχρεώσεων. Σκοπός είναι η είσπραξη των δημοσίων εσόδων να γίνεται με συνέπεια, με διαδικασίες απλουστευμένες, γρηγορότερες, φθηνότερες και αποτελεσματικότερες για να αναγνωριστεί ταυτόχρονα η διάσταση της κοινωνικής ευθύνης κατά τη λειτουργία της φορολογικής αρχής. (Υπουργείο Οικονομικών, 2011)

## ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το φαινόμενο της φοροδιαφυγής αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για την αναπτυξιακή πορεία κάθε κράτους. Η απόκρυψη της φορολογητέας ύλης ενός φορολογούμενου πολίτη ή μιας επιχειρηματικής οντότητας από τις φορολογικές αρχές συχνά δημιουργεί προβλήματα. Εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης με την οποία έρχονται αντιμέτωπα τα περισσότερα κράτη σήμερα κρίνεται απαραίτητη η βελτίωση του φορολογικού συστήματος και η φορολογική συμμόρφωση για κάθε χώρα. Αναμφισβήτητα, ο ρόλος των φορολογούμενων πολιτών είναι σημαντικός στην πορεία ενός κράτους, αλλά και στην επικοινωνία τους με τις φορολογικές αρχές. Οι φορολογικές αρχές θα πρέπει να αναλάβουν τις κατάλληλες αρμοδιότητες, ενώ οι φορολογούμενοι θα πρέπει να έχουν αναπτύξει φορολογική συνείδηση.

Κατά την άποψή μου η κατανόηση της φορολογικής νομοθεσίας, η ισότητα απέναντι σε αυτήν, η τιμωρία των παραβάσεων καθώς και η καλή λειτουργία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για τη φορολογική συμμόρφωση. Εάν υπάρχει σωστός έλεγχος την κατάλληλη στιγμή, καλή επικοινωνία και η τεχνολογία συνεισφέρει σημαντικά μέσω της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, τότε θα μπορούν να επιτευχθούν οι διάφοροι στόχοι του κράτους. Θεωρώ ότι το καλό κλίμα επικοινωνίας και η συνεργασία μεταξύ της φορολογικής αρχής και των πολιτών πάντα συμβάλλει στη μέγιστη δυνατή συμμόρφωση με βάση το νόμο. Επίσης, κρίνω ότι στην περίπτωση που όλες οι λειτουργίες είναι προγραμματισμένες θα είναι δυνατό να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό φορολογικό αποτέλεσμα και να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος στις καθημερινές λειτουργίες και συναλλαγές.

Αναμφισβήτητα, η οικονομική κρίση που βιώνουν τα περισσότερα κράτη στη σύγχρονη εποχή επιβάλλει τη βελτίωση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού τους, διότι από αυτόν εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η επιβίωσή τους. Θεωρώ ότι η σημερινή νομοθεσία περί φορολογίας βρίσκεται εκτός ελέγχου. Η πίεση για αύξηση κρατικών εσόδων έχει επιδοθεί σε υπέρμετρη φορολόγηση παλαιών και σε φορολόγηση νέων αντικειμένων χωρίς καμία οικονομική λογική και χωρίς να μπορεί να αντιμετωπίσει ουσιαστικά τη φοροδιαφυγή με συνέπεια να αδικούνται οι συνεπείς φορολογούμενοι. Η διόρθωση του υφιστάμενου συστήματος

είναι πάρα πολύ δύσκολη, αλλά όχι αδύνατο να πραγματοποιηθεί.

Ουσιαστικά θα πρέπει να υπάρξει μία προβλεψιμότητα αλλαγών με την έναρξη ισχύος νέων κανόνων που θα ξεκινήσει η άμεση εφαρμογή μετά την ανακοίνωσή τους. Παράλληλα, καλό θα ήταν να υπάρξει ένας μακροχρόνιος προγραμματισμός για επενδύσεις και δραστηριότητες που απαιτούν μακρόχρονες προβλέψεις βιωσιμότητας και το φορολογικό σύστημα να έχει τη δυνατότητα να διασφαλίζει τον επενδυτή από οποιαδήποτε μεταβολή μπορεί να συμβεί με το πέρασμα των χρόνων.

Ο φόρος θα πρέπει να προσδιορίζεται αντικειμενικά και ακόμα να υπάρχει συνεργασία με τις ήδη υπάρχουσες επιτροπές για να μπορεί να γίνει πιο εύκολα η προσαρμογή του. Επίσης, κρίνω απαραίτητη την αξιολόγηση των επιπτώσεων μετά από κάποιο διάστημα εφαρμογής. Το σημαντικότερο από όλα είναι οι νέες προτάσεις για τη συμμόρφωση προς το φορολογικό σύστημα να απονέμουν δικαιοσύνη σε όλους. Το κύριο στοιχείο αδικίας του σημερινού ελληνικού συστήματος είναι η εκτεταμένη παραβατικότητα και η ανοχή σε αυτή, η οποία διχάζει την κοινωνία. Επομένως, πιστεύω ότι είναι πάρα πολύ σημαντική η καταπολέμηση της παραβατικότητας με ήπια πρόστιμα για παραβάτες, αλλά και με μεγάλες πιθανότητες να εντοπιστεί ενδεχόμενη παράβαση.

Επιπλέον, κατά τη γνώμη μου, το φορολογικό σύστημα θα πρέπει να είναι εξωστρεφές και να προσφέρει ανταγωνιστική απασχόληση, παραδείγματος χάρη, με κίνητρα για τη διανομή των κερδών στο προσωπικό και τη φορολογική αναγνώριση της επαγγελματικής κατάρτισης. Ακόμα, η φορολόγηση θα πρέπει να είναι ανταγωνιστική με άμεσο στόχο την **προσέλκυση επενδύσεων** με δεδομένο το διεθνή ανταγωνισμό, ο οποίος θα πρέπει να αποτελεί κριτήριο για τον τρόπο που ορίζονται οι φορολογικές κλίμακες και άλλα σημαντικά στοιχεία του συστήματος. Θεωρώ λοιπόν τα κίνητρα για αποταμίευση και επένδυση πάρα πολύ σημαντικά.

Πολλές είναι οι προτάσεις που έχουν γίνει κατά καιρούς για τον επανασχεδιασμό του φορολογικού συστήματος. Γενικότερα, πιστεύω ότι θα πρέπει να ξαναγραφτούν από την αρχή ορισμένα νομοθετικά κείμενα και να μπορούν στη συνέχεια να γίνουν πραγματικότητα με μεθοδικότητα, οργάνωση και με την ύπαρξη έμπειρου ανθρώπινου δυναμικού με τη δραστική

ανανέωση των ήδη υπαρχόντων υπαλλήλων με άλλους πιο νέους που διαθέτουν περισσότερες γνώσεις και εμπειρίες πάνω σε φορολογικά θέματα. Το φορολογικό σύστημα δεν πρέπει να έχει χαρακτηριστικά που να το κάνουν ασταθές, με την έννοια ότι δε θα πρέπει να υπάρχουν παρεμβάσεις για όσο χρονικό διάστημα είναι σε ισχύ. Εννοείται ότι οποιαδήποτε αλλαγή του φορολογικού συστήματος δε μπορεί να γίνει από τη μια μέρα στην άλλη, είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενός πλάνου για τη μετάβαση που θα πραγματοποιηθεί, αλλά κατά τη γνώμη μου όσο διαρκεί η μετάβαση θα πρέπει να γνωστοποιηθούν οι φορολογικές αλλαγές και τα μέτρα που θα ακολουθούνται για όσους φοροδιαφεύγουν.

Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με την εξασφάλιση της κοινωνικής ισότητας με το δίκαιο φορολογικό σύστημα, την εξάλειψη της διαφθοράς του κράτους με την επιβολή ποινών και κυρώσεων και τη δημιουργία φορολογικής συνείδησης μέσω ανάπτυξης της παιδείας των πολιτών μπορούν να συντελέσουν κατά την άποψή μου στη δημιουργία ευνοϊκότερου κλίματος, στη φορολογική συμμόρφωση και στην αντιμετώπιση της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

### Ελληνική

- Αναστόπουλος, Ι., Φορτσάκης, Θ., (2003), Φορολογικό Δίκαιο, Β΄ έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.
- Βαβούρας Ι., Κούτρης Α., (1991), Παραοικονομία: Η έκταση του φαινομένου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Γεωργακόπουλος, Θ, (1997), Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
- Γεωργακόπουλος, Θ., Πάσχος, Π., (2003), Εισαγωγή στη Φορολογία, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
- Γιαννακούρης, Π., Κουκοβίνης, Β., (2007), Ο φόρος προστιθέμενης αξίας, Εκδόσεις Κουκοβίνης, Αθήνα.
- Δαλαμάγκας, Α., (1985), Φορολογικός έλεγχος των επιχειρήσεων, Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας.
- Δεσπότης, Γ., (2009), Σύγχρονη Κωδικοποίηση Φ.Π.Α., Νομοθεσία, Εκδόσεις ΠΙΜ Πρόγραμμα Διεθνών Μεθόδων.
- Δριτσάκη, Χ., (2007), Η παραοικονομία στην Κύπρο, Εμπειρική έρευνα, Πρακτικά 20<sup>ου</sup> Πανελληνίου Συνεδρίου Στατιστικής.
- Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της φοροδιαφυγής 2011-2013, Απρίλιος 2011.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2013), Καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής, Εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας



Μαΐου 2013.

- Θεοχαρόπουλος, Λ., (1981), Φορολογικόν Δίκαιον τόμος Α΄, Θεσσαλονίκη.
- IOBE, (Νοέμβριος 2012), Φορολογικό Σύστημα, Μέτρα, Μεταρρύθμιση, Αθήνα.
- Καζαντζή Ι. Χρήστου (2006) Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος. Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, εκδόσεις Business Plus ΑΕ, Πειραιάς.
- Κανελλόπουλος Κ., (2002), Φοροδιαφυγή στις Ανώνυμες Εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις Εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.
- Καραγιώργος, Θ., Γεωργίου Γ., (2003), Λογιστική Εταιριών και Φορολογία Εισοδήματος, εκδόσεις Γερμανός, Αθήνα.
- Κυριαζόπουλος, Π.Γ. και Σιαμαντά, Ε. (2009) Έρευνα Αγοράς ISBN:987-960-6674-45-7 Αθήνα Σύγχρονη Εκδοτική
- Μανεσιώτης, Β., (1990). Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή: Μια Πρώτη Διερεύνηση της Μεταξύ τους Σχέσης, στο Παραοικονομία, Ι. Βαβούρας (επιμ.), Εκδόσεις Κριτική.
- Νόμος 2238/94 περί φορολογίας εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων
- Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, (2010), Προτάσεις για την Αναμόρφωση του Φορολογικού Συστήματος, Αθήνα.
- Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, (2011), Προτάσεις για την Αναμόρφωση του Φορολογικού Συστήματος, Αθήνα.
- Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων στις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες, (2013), Βασικά Χαρακτηριστικά του Νέου Φορολογικού Συστήματος.
- Παυλόπουλος Π. ( 1989) , Η Παραοικονομία στην Ελλάδα: Μια Πρώτη Ποσοτική

Οριοθέτηση, IOBE, Αθήνα.

- Σταθακόπουλος, Β., (2005), Μέθοδοι Έρευνας Αγοράς, εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
- Σταματίου, Θ., Σαμπανιώτης Θ., (2013), 7 ημέρες Οικονομία, Τεύχος 15, Eurobank Research.
- Στεργίου, Λ., (2011), Οι κυριότερες εστίες της φοροδιαφυγής ανά δραστηριότητα, διαθέσιμο σε: [http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/\\_w\\_articles\\_civ\\_11\\_08/05/2011\\_441401](http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/_w_articles_civ_11_08/05/2011_441401).
- Σωτηροπούλου, Χ., Πρινωτάκη, Μ., (2011), Φορολογική Συμμόρφωση και Νέες Τεχνολογίες: Βέλτιστες Πρακτικές για την είσπραξη δημόσιων εσόδων, Υπουργείο Οικονομικών, Διεύθυνση Πολιτικής Εισπράξεων, Αθήνα.
- Τράπεζα της Ελλάδας, (2011), Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 35, έκδοση Ιούνιος 2011.
- Φινοκαλιώτης, Κ., (2001), Δημόσια Οικονομικά, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.
- Φλιτούρης, Α., (2007), Εσωτερικός, Εξωτερικός και Φορολογικός Έλεγχος, β' έκδοση, σημειώσεις του μαθήματος Ελεγκτική, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, ΤΕΙ Σερρών.
- Φλώρος, Α., (2010), Φορολογική Λογιστική, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα.
- Φλώρος, Α., (2004), Φορολογική Λογιστική - Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων, Λογιστική και Πρακτική Αντιμετώπιση, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα.

### **Ξένη**

- Allingham, M., Sandmo, A., (1972), Income tax evasion: A theoretical analysis, Journal of Public διαθέσιμο στο <http://www.skai.gr/files/1/ASTELIOS/PDF/erevnaforologiko.pdf>
- Alm, J., Sanchez, I., (1995), Economic and noneconomic factors in tax compliance, 48 (1), pp.

- Ambrecht (1998) Increasing Taxpayers Compliance: A discussion of the Negligence Penalty. Paper presented to the ways & Means Committee of U.S. House of Representatives in May 1998, Washington D.C.
- Andreoni, J., Erard, B., Feinstein, J., (1998), Tax Compliance, *Journal of Economic literature*, 36 (2), pp. 818-860.
- Balch, G., 1980, The Stick, the Carrot and other Strategies: A Theoretical Analysis of Governmental Intervention, *Law and Policy*, 2 (1), pp. 35-60.
- Blackwell, C., (2002), A Meta-Analysis of Tax Compliance Experiments, Andrew Young School of Policy Studies Annual Conference on Public Finance Issues.
- Cowell F. (1988), Unwillingness to pay: Tax evasion and public good provision, *Journal of Public Economics*, 36, pp. 305-321
- Jackson, B., Milliron, V., (1986), Tax compliance research: findings, problems and prospects, *Journal of Accounting Literature*, 5, pp.125.
- Kirchler E. et al, (2007), Why pay taxes? A review of tax compliance decisions. International Studies Program of Andrew Young School of Policy Studies, Working Paper.
- Kirchler E., Hoelzl E., Wahl I., (2008), Enforced versus voluntary tax compliance, The ‘slippery slope’ framework, *Journal of Economic Psychology*, 29 (2), pp. 210-225.
- Murphy, K.(2004) Moving forward towards a more effective model of regulatory enforcement in the Australian Taxation Office, *British Tax Review* 6. 603-619.
- O.E.C.D., (2004), Compliance Risk Management, Managing and Improving Tax Compliance.
- Parker, D., (1983), The social and economic costs of alcohol abuse in Minnesota, Vol. 77, No. 8, pp. 982-986.

- Schneider, F., (2002), Size and Measurement of the informal economy in 110 countries around the world.
- Silvani, C.A (1992) Improving Tax Compliance . In Richard M. Bird and Milka Casanegra de Jantscher (Eds), Improving Tax Administration In Developing Countries . Washington D.C. International Monetary Fund Publication Service.
- Silvani, C., Baer, K., 1997, Designing a Tax Administration Reform Strategy Experiences and Guidelines.
- Torgler, B., 2005, Tax Morale in Latin America, Public Choice, 122 (1), pp. 133-157.
- Trotabas L., Cotteret J., (1980), Droit Fiscal, Edité par Dalloz, France.
- Weck-Hanneman H., (1984), The hidden economy as an “unobserved” variable, European Economic Review, Vol. 26, No. 1-2.

#### **Διαδικτυακές Πηγές**

- <http://antikleidi.com/2013/01/27/taxes-greek-gov/>, Κατσιμάρδος Γ., Οι στοιχειωμένοι φόροι του ελληνικού κράτους, Πηγή: Εφημερίδα “Το Έθνος” 2010.
- <http://www.eliamer.gr/events/>, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, (2012), Συμπεράσματα ανοιχτής συζήτησης: Φορολογικό Σύστημα, Μέτρα ή Μεταρρύθμιση.
- <http://www.dimoprasion.gr/?p=21203>, Άμεση Προτεραιότητα η Αναμόρφωση του Φορολογικού Συστήματος από μηδενικής βάσης, Εφημερίς Δημοπρασιών, Ημερήσια Πρωινή Οικονομική.
- <http://www.forologikanea.gr/news/druseis-se-tesseractis-aksones-gia-tin-anamorfosi-tou-forologikou-sustimatos/>, Δράσεις σε 4 άξονες για την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος.
- <http://tacticalwiz.wordpress.com/2012/02/14/>, Η ανάγκη νέου Εθνικού Φορολογικού

Συστήματος.

- <http://www.protothema.gr/economy/article/142403/protaseis-toy-sev-gia-thn-anamorfosh-toy-forologikoy-systhmatos/>, Προτάσεις του ΣΕΒ για την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος.
- <http://firiki2010.wordpress.com/2013/07/28/>, Το εφαρμοζόμενο φορολογικό σύστημα απλά δεν πρόκειται να αποδώσει.
- <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=429790>, Στοιχεία «σοκ» για το ελληνικό φορολογικό σύστημα.